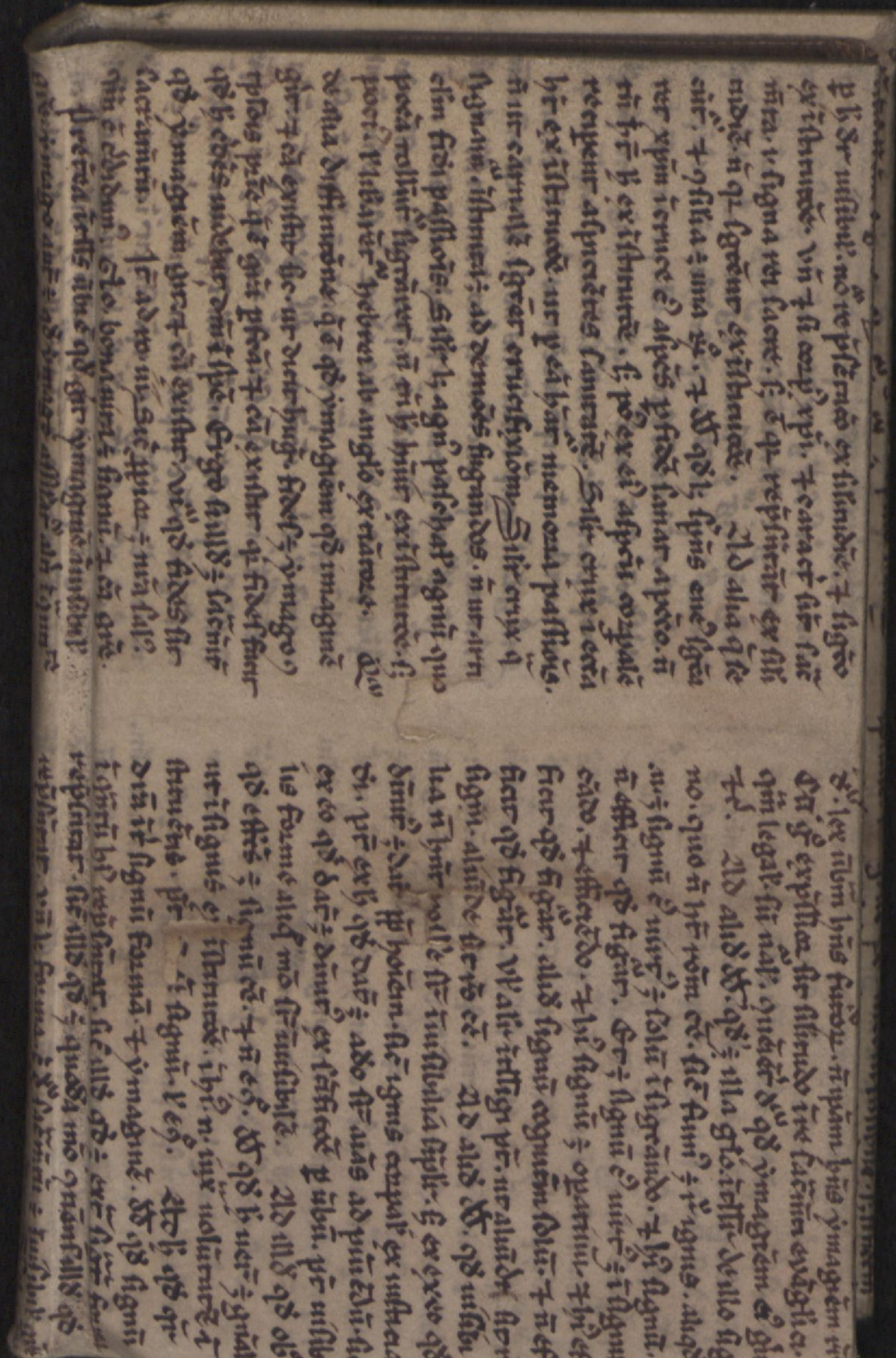
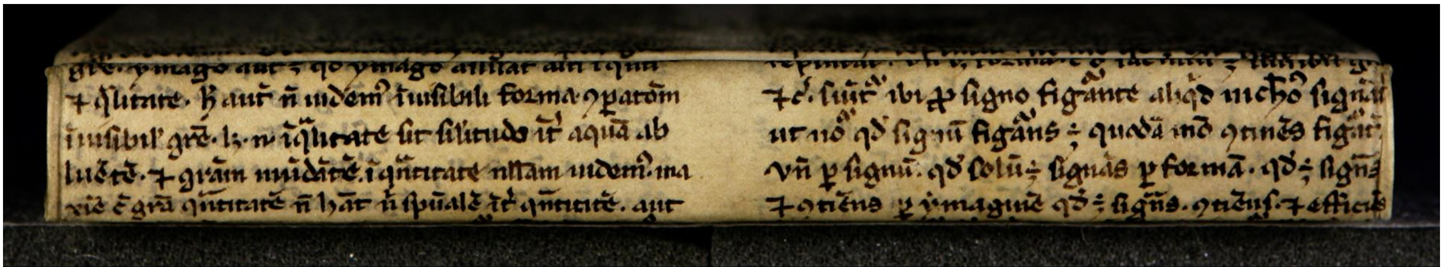
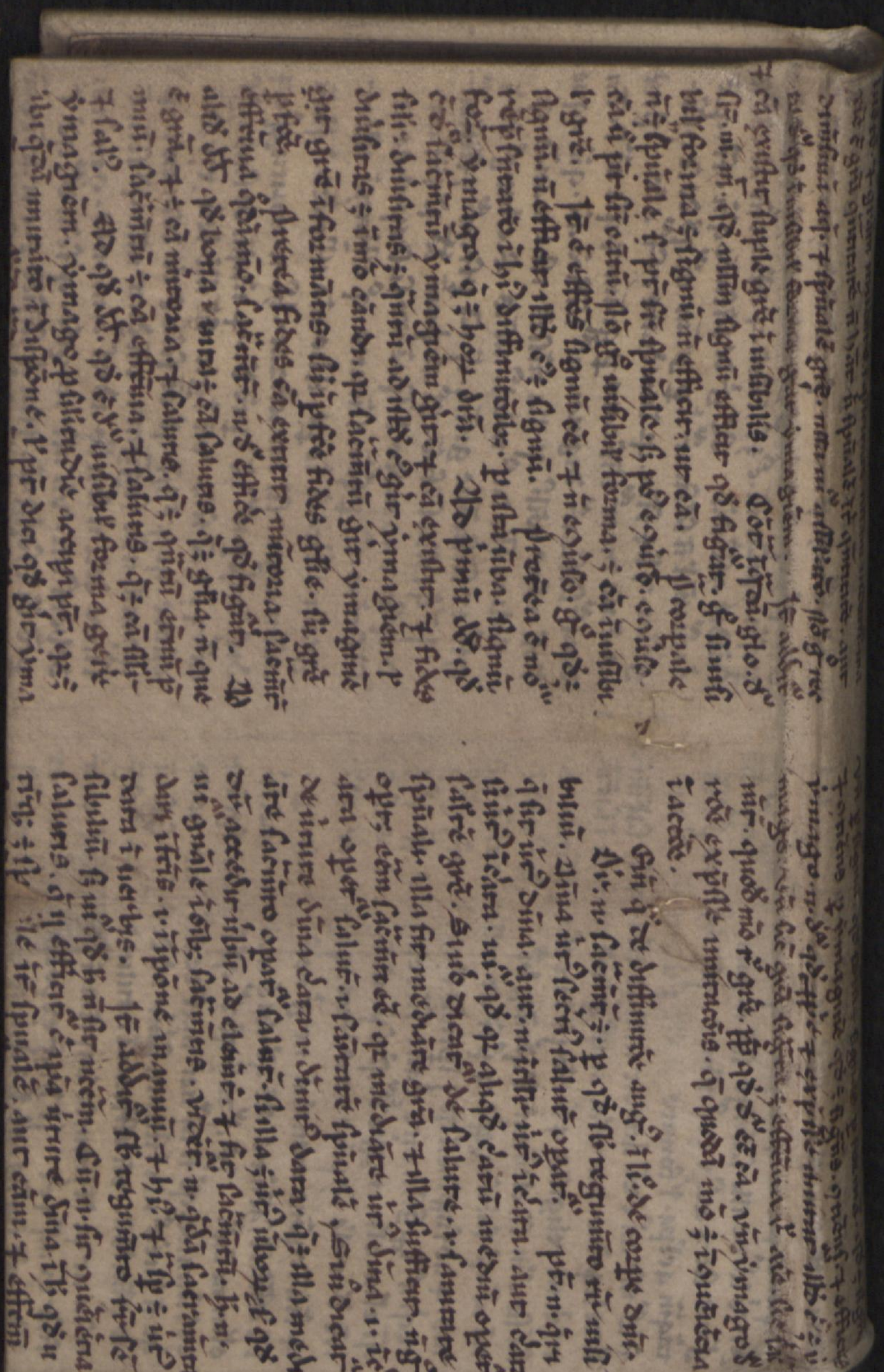

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

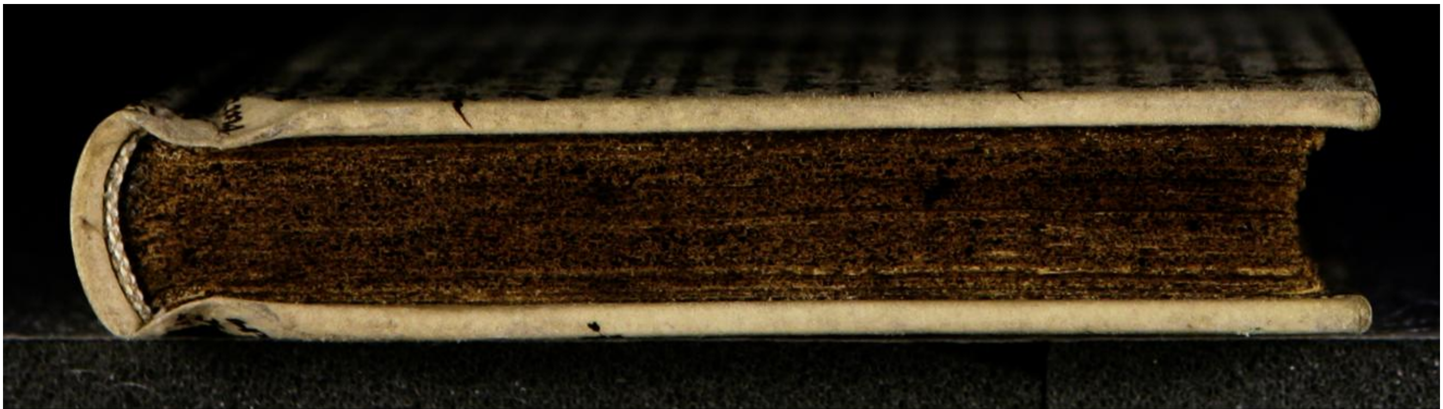
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

8-20

8°

Laur: Nielsens Bibliograf. No. 824.
Af Bogens 128 Blade mangler 6, nemlig B 2, G 1, K 3, O 7-8 Q 7
Med 18 Træsnit.

LN 824
ex. 3

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Kay Høegs eks.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

DE
NAT
DIC

NI

Gentes o
cordibus f
ipſorum c

EXCVDE

AN

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

DE LEGE NATVRAE APO-DICTICA METHODVS,

CONCINNATA

per

NICOLAVM HEM-*MINGIVM.*

Rom. 2.
Gentes oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, unà teſtimonium reddente ipſorum conſcientia.

VITEBERGÆ
EXCVDEBAT IOHANNES CRATO.

ANNO M. D. LXVI.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

12°
BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS
Kay Høegs Samling 1970.

SPLE
NER
ET VIRT
ro, Domino
atq; ſenator
Domino
mino

NI

V

gnificatur ,
principis n
ciæ uim, ſi
la domus, c
ſeruari pote
iuſticiæ, qu
ſocietatis, p
eſt (quem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

SPLENDORE GE-
NERIS, DOCTRINA
ET VIRTVTE CLARISSIMO VI-
ro, Domino Erico Krabbe, Equiti aurato,
atq; ſenatori Regni Daniæ ſapientiſſimo,
Domino de Buſtrup, Patrono ac Do-
mino ſuo inprimis obſeruan-
do: Gratiam & pa-
cem precatur

NICOLAVS HEM-
MINGIVS.

VETVS (teſte Plutarcho) dictum eſt, uir clariſſime, ſine iuſticia ne Iouem quidem poſſe principem agere: quo ſane dicto ſignificatur, & maxime arduum eſſe principis munus, & magnam iuſticiæ uim, ſine qua nulla reſpub: nulla domus, deniq; nulla ſocietas, conſeruari poteſt. Nam ut lex regulam iuſticiæ, quæ eſt uinculum humanæ ſocietatis, præſcribit: ita magiſtratus eſt (quem ſummi Philoſophi νομοφύ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

λακα, hoc eſt, legum cuſtodem uocant) totis uiribus in hoc incumbere, ut uinculo legum, quod eſt iuſticia, corpus reipublicæ contineat. Etenim ut corpora noſtra ſine mente, ſic ciuitas ſine lege, iuſticiæ norma, ſuis partibus & neruis & ſanguine & membris (ut ait Cicero) uti non poteſt. Quapropter merito laudandi ſunt legum conditores, ut ſanctiſſimi iuſticiæ myſtæ ac miniſtri, qui ipſos legum fontes in natura quærentes incolumem hominum inter ſe coniunctionem conſeruare uoluerunt. Nulla enim ſocietas niſi iuſta fuerit, conſtans & incolumis permanebit diu, atque ideo leges (quæ hoc nomen iuſte merentur) hoc ſpectant, hoc uolunt, ut iuſticia inter ſe coaleſcant homines, quo eorum ſocietas inter ſe ſit ſancta ac ſtabilis.

Huius autem iuſticiæ ueluti nerui quidam ſunt, religio ſiue cultus diuinus, natura communis, ſuperiorum & inferiorum ordo, cognatio, affinitas,

tas, contractus, officia in ſocietate hu-
mana uaria, unde fit ut alij aliorum in-
digeant opera. Hos neruos lex ipſa
ſeu magiſtratus, qui eſt ueluti uiua
quædam lex, ſtabilire, conſeruare ac
regere debet, cauebitq; ne his neruis,
aut nimium laxatis, aut omnino ru-
ptis, corpus Reipublicæ eneruetur, ac
paulatim concidat. Hac enim de cau-
ſa legi præficitur magiſtratus ut cu-
ſtos, qui ut anima in corpore, ita ipſe
in republica neruorum iuſticiæ mo-
derator ſit. Membra autem quæ no-
lunt ſe his neruis regi, aut corrigat
magiſtratus, aut ſi ſe corrigi non pati-
untur, de corpore abſciſſa abijciat, ac
imitetur ſapientes medicos, qui mem
bra hominis quæ ſana ſunt, bona ui-
ctus ratione, atq; alijs legibus ad con
ſeruandam ſanitatem ſpectantibus,
conſeruant, affecta autem curant ſi
poſſunt: at ea, quę medicina nō emen
dantur, ſed putreſcunt magis, abſcin-
dunt, ne contagione ſua, ſana paula-
tim inficiant membra, donec totum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

corpus infectum collabatur. Huc reſpexit Poëta cum diceret:

ſed immedicabile uulnus
Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur.

Et illud:

Morbida facta pecus totum corrumpit ouile,
Ne maculet alias, eſt ſeparanda grege.

Romani cum inter plebem & Patres diſſenſiones ortas, legibus à Romulo latis componere nequirent: tres legatos in Græciam miſerunt, hoc mandato, ut leges Solonis deſcriberent, & mores & inſtituta reliquæ Græciȩ cognoſcerent, ut uel iſto pacto componi ſtatus ciuitatis Romanæ, exemplo Græcorum poſſet. Poſtquam autem gnauiter negotium à legatis tranſactum eſſet, proximo anno redierunt, creatiq́ ſunt Decemuiri legum ferendarum, qui primum decem tabulas iuris ciuilis Rom: ſcripſerunt, deinde addiderunt duas, approbatæq́ ſunt omnes comitijs Centuriatis, atque hæ ſunt nobiliſſimæ leges,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ges, quæ dicuntur duodecim tabularum. Sapienter etenim iudicarunt Romani, non tam uiribus quam bonis legibus, quæ bonorum morum ſunt normæ, concordiam ciuium ali foueriq́;, atque adeo ciuitatem ipſam non tam muris, quam moribus muniri.

Huc pertinet feſtiuiſſimum quoddam Plauti dictum: rogat hiſce uerbis uirginem Sagariſtio ſeruus, ut munitum tibi uiſum eſt oppidum? reſpondet illa, ſi incolę bene ſunt morati, pulcrè munitum arbitror: perfidia & peculatus ex urbe & auaricia ſi exulant: Quarta inuidia. Quinta ambitio. Sexta obtrectatio. Septima periurium. Octaua indulgentia. Nona iniuria. Decima, quod peſſimum aggreſſu, ſcelus. Hæc niſi inde aberunt, centuplex murus rebus ſeruandis parum eſt. Huc proinde leges pertinēt, ut iuſticiæ norma homines retineantur in officio, & inter ſeſe iuſticiæ neruis ueluti colligantur. Quare Sci-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

pio præclarè dicit, tunc eſſe Rempu-
blicam, hoc eſt, rem populi, cum bene
ac iuſtè geritur: geritur autem tum
demum bene ac iuſte, cum iuxta iu-
ſticiæ normas, hoc eſt, leges uiuitur.
huc & illud Ennij:

Moribus antiquis res ſtat Romana uiriſq;:

ſentit enim grauiſsimus Poëta, mo-
rum probitate iuxta legem præſcri-
ptum, & fortitudine animorum con-
ſtare reipublicæ incolumitatem.

Etſi autem omnes ſani unà nobiſ-
cum fatētur unam iuſticiam eſſe, quæ
domos, quæ ciuitates, quæ prouinci-
as, quæ regna conſeruat: (Nam Car-
neadem, qui diſputandi gratia iniuſti-
cia conſeruari rempublicam affirma-
uit, & Romanos qui antiquum illud
dictum, quod ex Plutarcho ſupra ad-
duximus inuerterunt, dixeruntq́; Si-
ne iniuria rempublicam regi non poſ
ſe, contemnendos iudico. ille enim a-
cuminis laudem in defendendis con-
trarijs ſententijs quærebat, hi autem
reſpexerunt ad initium Romanæ rei-
publi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

publicæ,nam iſto dicto ſalſe ſignificabant, ſi iuſti uelint eſſe Romani, hoc eſt, ſi aliena reſtituant,ad caſas eſſe redeundum, & in miſerijs tabeſcendũ) Tamen fuerunt,qui de iuſticiæ origine, non eodem modo iudicarunt. Nam ut ex Platone cõſtat,alij iuſtum natura tale eſſe, alij tantum opinione hominum diſputarunt,atque hi ſuam ſententiam ex eo potiſſimum con firmare uidebantur, quõd lex, quam ſæpe iuſticiæ normam eſſe teſtati ſumus, non ſit eadem ubique & apud omnes, nam alios populos,alijs uiuere legibus extra controuerſiam eſt. Minos apud Platonem, quo confirmet iuſtum, opinione iuſtum eſſe & non natura, contrariarum legum hæc exempla recitat. Carchedonij, ut legitimum & pium,Saturno litare liberos ſuos lege ſtatuunt. Lycienſes lege coacti patria,ſuorum mortuorum funera domi ſuæ humant. Sed utrunq; Athenienſes ut illegitimum & impium rectè deteſtantur, imo lege con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

traria cauent, ne quis uel liberos ſuos litet Saturno, uel mortuum domi ſepeliat. Adduci poſſent multa, non barbaræ impietatis exempla, de legibus contrarijs, quæ confirmare eorum ſententiam uidentur, qui dicunt iuſtum non natura ſed opinione tale eſſe.

Verum horum ſententiam falſiſſimam eſſe ſapienter diſputat Socrates Platonicus, hic enim affirmat iuſta, iuſta eſſe, & honeſta, honeſta: & cõtra iniuſta, iniuſta, & turpia, turpia: idque ubiq; & apud omnes homines, & definit legem non eſſe opinionem hominum, ſed τοῦ ὄντος εὔρησιν, hoc eſt, ueritatis inuentionem. Nam ea demum lex, legis nomen ritè ſortitur, quæ non ſolum autoritatem principum & magiſtratus habet, uerum etiam (idq; multo magis) ratione firma & immota nititur.

Hæc ratio aliunde peti non debet, quam ex duobus, nempe, ex natura ipſa, & finę legis. In natura ipſa ſunt ſemi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſemina quædam iuſti & honeſti, præterea iudicium, quo iuſta & honeſta iniuſtis & turpibus præferantur. Ex his ſeminibus oriuntur leges, quę deſtinantur incolumitati reipublicæ, nō aberranti ab ultimo fine, ad quem omnia referri oportet. Quæcunque leges iſto pacto ſunt extructæ, ſolæ merentur leges dici, & non quæuis Tyrannorum decreta aut potentum placita.

Imperator quidam legem tulit, qua ſanciuit licere uni marito ſimul duas habere uxores, hanc legem multi amplectebantur, parum ſoliciti de legis latæ iuſta ratione, uerum, quia hæc lex non manet intra iuſtas metas, hoc eſt, non proficiſcitur à natura, & tendit ad incolumitatem reipublicæ, non aberrantem ab ultimo fine, nequaquam legis nomine digna cenſeri debet, ſed potius turpiſſimæ libidinis cœnū dicenda eſt. Neqꝫ enim alia de cauſa tulit hanc legem Imperator iſte, quam ut legis prætextu ſuam tegeret

libidi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

libidinem. Quicunque ergo iſti impuro decreto obtemperarunt, non excuſantur Imperatoris autoritate, ſed à lege naturæ, quæ eſt & Dei, damnantur. Nam & à natura aberrarunt, & Deum naturæ opificem contemſerunt ingrati.

Quocirca in qualibet lege ratio, quam dixi, diligenter ſpectanda eſt: ad quam cum lex congruit à magiſtratu legitimo lata, iuſtum cenſebitur quicquid ſecundum legum latam fit contra iniuſtum, quod contra legem committitur, neque hoc opinione iuſtum aut iniuſtum æſtimandum eſt, ſed natura & reuera. Sed de hac quæſtione copioſius ſuo dicetur loco.

Hæc diligentia reuocandi leges, iuxta quas uiuere in hac humana ſocietate nos decet, ad ſuam originem & proprium finem, digna eſt inprimis bonis uiris. Nam huius rei obſeruatio non ſolum amorem in placidis naturis erga leges excitat, uerum

etiam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

etiam alium iucundiſſimum fructum habet. Quid enim quæſo iucundius eſſe poteſt, quàm uidere methodum pulcerrimam, quam ſequuti ſapientes ueteres, ſuas leges extruxerunt? ut interim taceam, non parum eſſe, ubi uel minimum deflexerint legumlatores à iuſta legum ratione, perſpicere.

Paulus fatetur gentes huius methodi ductu eò perueniſſe, quod eadem, quę Deus ſua lege proponit, agnouerint: etſi ab agnita hac noticia, uitio naturali & conſuetudine malorum uicti poſtea aberrarunt. Quare agnoſcenda eſt hęc lux, & gratię Deo agendæ ſunt, quòd ipſe hac luce naturam humanam ornauerit, ac etiam poſt lapſum igniculos quoſdam in natura reliquerit, qui dum excitantur cogitatione pulcerrima uirtutum ac legum harmonia, & ueluti ædificatio quædam agnoſcitur.

Huius rei digniſſima admiratio me impulit, ut de fonte legum, quem legum

legem naturæ uſitate uocamus, nonnulla ſcriberem: idq; methodo certa & Philoſophica, quo initia, progreſſus, metæ & regreſſus clare conſpiciantur, uidemus omnes artes ſuis methodis eſſe comprehenſas, ut Grammatica, Dialectica, Geometria, Arithmetica, Muſica, Phyſica, atque aliæ. & quælibet ars ut magis perſpicua eſt ſcripta methodo, ita & in admiratione eſt maiori. Medici etſi ſua axiomata â Phyſica mutuantur: tamen non poſtremas laudes ob artis ſuæ methodum merentur. Habent & leges ciuiles ſuam methodum, quibus axiomata ſuppeditat Philoſophia moralis.

Etſi autem multi, cum Poëtæ (ut Pythagoras, Theognis, Phocylides, Cato, aliíq; non pauci: tum Philoſophi (ut Plato, Ariſtoteles, Plutarchus, Cicero) præcepta morum tradiderunt, ac noſtra ætate Philippus Melanthon (cuius ſanctiſſimi uiri decus, nec uiperina multorum ingratitudo,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

nec occultæ maleuolorum inſidiæ, nec apertæ aduerſariorum calumniæ obſcurabunt unquam) de Philoſophia morali ſapientiſſimè & utiliſſimè ſcripſit: nullus tamen adhuc, quod ſciam, hæc elementa tradidit, & oſtendit uiam progreſſus demonſtratiui in hac nobiliſſima naturæ, ut ita dicam, arte, quod ſane ſummis illis uiris haud fuiſſet difficile, ſi naturæ principia, & inde concluſionum extructiones, ea tractare methodo propoſuiſſent, quam nos ſequimur.

Sunt forte qui dicent, non opus fuiſſe ea quæ natura omnibus nota dicuntur, ad artis limites reuocare. His nihil aliud reſponſum uolo, quam quod eadem ratione poſſint improbare conatum maximorum hominum, qui Dialecticam ad certam reuocarunt methodum, nam & ea, particula quædam legis naturæ eſt.

An non (inquies) de hac lege multa præclarè in Platone, Ariſtotele, Xeno-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Xenophonte, Plutarcho, Cicerone & aliȷs leguntur: hoc quidem uerissimum eſſe fateor, ſed eorum nullus ea ad certam & iuſtam eamq́; uniuerſalem methodum reuocauit, quæ ſparſim in illorum ſcriptis leguntur: quod equidem tentandum ſaltem iudicaui, ſperans bonos uiros non improbaturos eſſe hunc meum conatum, præſertim cum cupiã prodeſſe ſtudiȷs iuuentutis. Non enim dubito & ſummẽ utile & periucundum fore moralis Philoſophię ſtudioſis, uidere initia, progreſſus, ac metas legis naturæ: conſiderare principia, ac ueluti elementa axiomatum moralis Philoſophiæ, ex quibus hypotheſes innumeræ, adhibita Philoſophica apodixi, in legibus politicis & Oeconomicis extruuntur: obſeruare ſyntheſes & analyſes demonſtrationum: perſpicere qua uia omnia iura & omnes leges ad ſuos fontes reuocari poſſint.

Hinc etiam futurum ſpero, ut non amplius Ethicæ ac iuriſprudentiæ ſtudio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſtudioſi, ferant iſtam quorundam contumeliam, qui negant doctrinam de moribus et legibus demonſtrari poſſe, uidebunt enim clariſſimè non minus legis naturæ concluſiones deſtitui euidentibus demonſtrationibus, quām artem Euclidis, quam quidam ſolam demonſtrationibus niti, falſo contendunt.

Etſi autem fatendum eſt euidentes in Euclide demonſtrationes eſſe, iuxta omnes demonſtrandi uias, nam triplici demonſtrandi methodo utitur Euclides, alias enim ſyntheſi componit, alias analyſi hypotheſes ad principia reuocat, haud raro ἐϖαγωγῆ εἰς ἀδύνατον, ut ex abſurdo uerum colligat, utitur: tamen iuſtè contendo, non minus ἐναργεῖς & euidentes eſſe in hac noſtra naturæ ſcientia demonſtrandi uias, quām in Euclide aut alijs nobilibus & præclaris ſcientijs. Has uias conor in hoc libello patefacere & ad artis methodum, naturæ legem reuocare, idque

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

eo conſilio, ut hæc Philoſophiæ pars
aliquo modo illuſtretur, quam opor-
teret omnibus eſſe notiſsimam.

Porro ne quis me accuſet tan-
quam hominem, qui ſuam, iuxta pro-
uerbium, falcem in alienam mittat
meſſem, hæc eſt mea defenſio. Epi-
ſtola Pauli ad Romanos ſuperiori an-
no erat mihi enarranda, in qua quia
Apoſtolus legem naturę appellat ue-
ritatem, & ius Dei gentibus notum,
quod ipſæ oſtendunt operibus ſuis
unà teſtimonium reddente eorum
conſcientia: putaui operæ precium
eſſe, quæ nam ſit iſtius legis uis ex-
plicare, & ne prolixa commentatio-
ne interrũperem prælectionem Pau-
linam, cœpi ſeorſim hanc de lege na-
turæ methodum colligere, utinam
tanto cum fructu, quanto cum la-
bore.

Cæterum quod hanc legis natu-
ræ methodum ſub tuo nomine, cla-
riſsime uir, in publicum prodire uo-
lui,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

PRÆFATIO AD LECTOREM.

CICERO SAPIENTER & rectè dicit: nihil præſtabilius eſſe quàm planè intelligi nos ad iuſticiam eſſe natos, neque opinione, ſed natura conſtitutum eſſe ius. Vidit enim vir ſapiens, hominem non eſſe conditum ad beluinas voluptates, quemadmodum Epicurea ſchola impiè & impudenter blaterauit, Sed ea potius expetenda, quorum igniculos quoſdam homines ſani in ſe eſſe reconditos animaduertunt.

Nam cùm homo reliqua animantia mente & intelligentia excellat, & facultate diſcernendi honeſta & turpia præditus ſit, vt illa quidem expetat, hæc verò auerſetur, idq́ na-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

turæ inſtinctu, neceſſe eſt fateri alium homini finem eſſe propoſitum, quàm cæteris animantibus, quæ mente, & intelligentia ac proæreſi deſtituuntur.

Vt autem ad huius finis, qui eſt proprius hominis, contemplationem ac amorem ſuos diſcipulos veteres Philoſophi excitarent, Delphicum illud, (quod pro foribus templi Apollinis Delphici Amphictyones ſcripſere) γνῶθι σεαυτὸν, ipſis commendârunt, quo ſanè dicto voluerunt vnumquemq; ſui admoneri officij: quod his verſibus expreſsit Menander: γνῶθι σαυτόν ἐστιν ἂν τὰ πράγματα ἴδῃς τὰ σαυτοῦ καὶ τί σοι ποιητέον: noſce te ipſum eſt, ſi res intueare tuas, & quid faciendum ſit tibi. Nam qui ſeipſum benè norit (vt ait Cicero) primùm aliquid ſe habere ſentiet diuinum, ingeniumq; in ſe

ſuum

ſuum quaſi ſimulacrum aliquod dedicatum, tanto munere Deorum ſemper dignum aliquid & faciet & ſentiet, & cùm ſe ipſe perſpexerit, totúmque tentarit, intelliget, quemadmodum à natura ſubornatus in vitam venerit, quantáque inſtrumenta habeat ad obtinendam, adipiſcendámque ſapientiam, quoniam principio rerum omnium, quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratus ſapientia duce bonum virum, & ob eam ipſam cauſam cernat ſe beatum fore.

Ad hæc ergo tria, Oraculum illud Delphicum, Noſce te ipſum, referendum eſt: vt homo cogitet, quibus ſit diuinitus ornatus dotibus: quid faciat ac ſentiat: quòd beatitudo ſit propoſita illi, qui ducem Naturam fuerit ſecutus. Nam hoc perſuaſum eſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

debet omnibus, dominum eſſe omnium rerum ac moderatorem DEum, eáque quæ geruntur, eius geri ditione ac numine, eumq́; optimè de genere humano mereri, & qualis quiſque ſit, quid agat, & quid in ſe admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorumq́; & impiorum habere rationem, vt illis quidem beatam immortalitatem, his verò ſupplicia merita tribuat, ſicut Cicero & Plato in multis locis argutius ſanè quàm vtilius diſputant. Nam nec vulnus naturæ intellexerunt, nec remedium inuenerunt: vtrumq; Deus Eccleſiæ ſua voce patefecit.

Cùm enim Cicero lumine naturæ vidit hominem naturalibus facultatibus eligendi bonum, & verum inquirendi præditum eſſe, quibus veluti ducibus duceretur ad beatitudinem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

& tamen conſpexit in toto genere humano horrendam ἀταξίαν, adeò quòd pleriq; omnes contra mentis iudicium ruant in horrenda ſcelera, conſuetudini hoc tantum malum imputauit, in hæc verba exclamans: Tanta eſt corruptela malæ conſuetudinis, vt ab ea tanquàm igniculi extinguantur à natura dati, exoriantur confirmenturq; contraria vitia. Poëtæ hoc malum referunt ad malum genium, ſeu Deam, quam ἄτην, eò quòd rebus mortaliū noxas & turbas ſoleat immittere, vocant. Pindarus in Olympijs hoc Prometheo aſſcribit, cùm inquit: Prometheus adfert hominibus virtutem & lætitiam, Sed tamen accedit obſcura nubes obliuionis, & rectam viam negotiorum aufert à mentibus. In Pythijs hoc malum ad Deus autores refert, inquiens: Iuxta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

vnum bonum duo incommoda dij tribuunt hominibus: Ac verbum Dei non conſuetudini, non obliuioni, non Dijs, non fortunæ: ſed Adamo transgredienti mandatum Dei hoc malum imputat, contra quod ſemen mulieris, vt ſalutare remedium, promiſſum eſt & exhibitum.

Quapropter nos Deo gratias agamus, qui vulnus naturæ, & vndè ſit indicat, & remedium ſalutare gratuitò offert.

Verùm cùm iam natura vitiata ſit, & nemo ad veram ſapientiam & beatitudinem venire poſſit duce natura, videtur quod fruſtra de ea ſuſcipiatur diſputatio, ad hoc ita reſponſum volo. Primum dignum eſt ſtudioſo homine, videre quidnam ſit illud, quod Paulus vocat nunc veritatem Dei, nunc δικαίωμα τ̃ θεοῦ, *quod*

notum

notum gentibus eſſe prædicat, vtqúe intelligatur quouſque ratio progredi poſsit. Deinde pulcherrimum eſt animaduertere, ex quibus principijs quibúſq; demonſtrationibus extruatur doctrina morum & leges politicæ, quibus non magis quàm igni & aëre carere poteſt humana ſocietas. Nam quicquid in ethicis, & legibus traditur, hoc norma legis naturæ diiudicandum eſt. Nam, vt rectè inquit Cicero, Lex bona à mala naturali norma diuiditur.

Conſtitui igitur pauca quædam de lege naturæ colligere, non ſolùm vt excitemur ad gratitudinem erga naturæ opificem, intelligamúſq; monſtrante natura, quò omnes noſtræ actiones, adeóque tota vita referenda ſit: verùm etiam vt rectius intelligatur Apoſtolus, qui dicit: Gentes oſten-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

oſtendere opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.

Vt autem certam doctrinæ methodum ſequamur in huius rei explicatione, viſa eſt nobis commodiſsima ea, quæ analyſis à Galeno dicitur.

Nam primùm rem vniuerſam in definitione tanquàm in faſciculo intra tranſennas comprehenſam & conuolutam proponam.

Deinde eandem explicaturus, analyſin inſtituam eorum membrorum, quæ breuiter in definitionis veluti corpore coniunguntur, in qua analyſi conſpicietur naturæ vis, & præter alia multa, quiſnam finis ſit hominis, quæ principia & hypotheſes legis naturæ, vnde moralis Philoſophia & iuris ſcientia tanquàm ex fonte deducitur, adhibita Philoſophiæ amuſſi quæ eſt demonſtratio: ad hæc, quæ

præ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

præmia ſint ſeruatæ naturæ normæ & quæ pœnæ violatæ, explicabitur. His explicatis addam, quomodo decem illæ leges, ex principijs practicis extruantur & concludantur, & quatenus lex naturæ cum diuina congruat, & quatenus ab eadem diſcrepet.

Huc quoq; virtutum catalogum ſubijciam, cum ſententijs ex optimis autoribus deſumtis, & quomodo ex naturæ lege fluant, demonſtrabo, In his omnibus conſpicietur finis et vſus legis naturæ. Poſtremò, quia conſcientia eſt legis naturæ teſtis, de ea etiam non nulla dicam. Hac methodo me effecturum ſpero, vt lex naturæ, quæ deliteſcere quodammodo videtur, ſe contemplandam illuſtrius exhibeat. Deus naturæ autor ſua nobis aſſiſtat gratia.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

DE LEGE
NATVRÆ.

PRiuſquam autem abſolutam definitionem legis naturæ tradam, nonnulla dicenda videntur, quæ ad nominis rationem pertinere videbuntur. Sæpè enim vera nominis explicatio, multum lucis adfert toti de re aliqua ſuſceptæ diſputationi.

Vt itaq; lex Græco nomine (vt Platoni & Ciceroni placet) ex eo dicitur, quod ſuum cuiq; tribuat: Sic Latino ab eligendo appellatur, illud ad finem legis nempe iuſticiam, hoc ad conſilij facultatem & eligendi poteſtatem refertur. Vt lex ſit, quæ non ſolùm quid ſingulis tribuendum ſit doceat: verumetiam normam tradat de eligendis iuſtis & fugiendis contrarijs. Debet itaque lex omnis com-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

mendatrix virtutum & emendatrix vitiorum eſſe.

Naturæ nomen ponitur èpitheti loco, quo monſtratur legis huius, de qua nobis eſt ſermo, forma. Nam cùm dicitur lex naturæ, ſignificatur alia eſſe quàm ſcripta: Vt illa ordine prior, hæc poſterior ſit: illa fontis rationem, hæc riuulorum habeat: illa cauſa ſit huius, hæc illius effectus exiſtat. Deinde naturæ vocabulo vis quædam, quæ omni homini ineſt, indicatur, hoc eſt, communis intelligentia quæ virtutes in honeſtis, & turpia in vitijs ponit.

Hanc naturæ legem qui negat mentibus hominum impreſſam eſſe diuinitus, eum cum ſeipſo diſſidere neceſſe eſt. Nam cum ſummis Philoſophis, & Apoſtolo Paulo contrarium teſtatur omnium hominum con-

ſcientia,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſcientia, de qua re poſtea ſuo loco plura dicenda ſunt.

Hæc naturæ lex varijs nominibus (quæ ad eius vim intelligendam faciunt) à Philoſophis appellatur. Cicero eam vocat, nunc Ius naturæ, propterea quòd humanis mentibus naturaliter impreſſa ſit: nunc ius gentium, quia omnibus hominibus latè per orbem ſparſis, eadem eſt, Nam non vt oratio, ita ratio apud homines variat: Nunc ius diuinum, eò quòd Deus huius legis ſit autor: quam ob cauſam Paulus etiam naturæ legem vocat veritatem & ius Dei, vt ſuprà admonuimus. Interdum Ius æternum, idq́; ea de cauſa, quòd eius norma ſit conſtans & perpetua, de qua re idem autor in oratione pro Milone in hunc modum loquitur: Eſt enim hæc (inquit) non ſcripta, ſed

nata

mente profecta, æterna imperandi prohibendíque norma eſt, hoc eſt, in humana mente lucens rectè agendi ratio. Quia ergo iubet & prohibet, lex dicitur, & quoniam inſita eſt in natura, naturalis cognominatur.

Alius quidam ita definit: Lex naturæ eſt certa & indubitata ſententia Dei, mentibus hominum impreſſa, qua docemur, quæ facere, & quæ fugere oportet, hoc eſt, noticia diſcriminis honeſtorum & turpium, vt illa quidem expetantur, hæc verò caueantur. His ita breuiter notatis iuſtam definitionem & abſolutam colligam, hoc modo:

Lex naturæ eſt diuinitus impreſſa mentibus hominum noticia certa, principiorum cognitionis & actionis, atq; concluſionum ex iſtis principijs demonſtratarum proprio fini ho-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

minis congruentium, quas ex princi-pÿs neceſſaria conſequentia ad humanæ vitæ gubernationem extruit ratio, vt homo ea quæ recta ſunt cognoſcat, velit, eligat, agat, vitétque contraria, quorum omnium & teſtis & iudex conſcientia hominibus diuinitus eſt attributa.

Hæc plenior definitio plurima continet, quibus explicatis patebit quàm latè ſe extendat naturæ vis in hominibus, quantum quidem ad expetenda & fugienda attinet. Nam de his tantùm inſtituta eſt noſtra oratio, non de ſingulis motibus & proprietatibus in animantibus. Quemadmodum itaq; propoſui, ſingula definitionis membra, eo quo propoſita ſunt ordine perſequar, & veluti anatomiam quandam inſtituam, quò omnia diſtinctius & clarius percipiantur.

Primùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Primùm itaque definitio noſtra meminit originis legis naturæ, & ipſam ad Deum refert autorem, qui eam mentibus humanis impreſſit, vt ſit tanquàm radius quidam diuinæ mentis & ſapientiæ. Verùm quia hoc ſuprà aliquoties dictum eſt, hîc tantùm, quarum rerum nos hæc legis naturæ origo admoneat, breuiſſimè indicabo.

Primùm itaque hæc legis naturæ origo nos commonefaciet de ipſius autoritate, dignitate, æquitate. Fieri enim non poteſt, quin quod DEum autorem habet, iſtis omnibus emineat.

Deinde eadem origo admonebit nos, quòd vt quicquid iuxta hanc legem fit, rectè fiat: Ita omnis huius legis violatio non ſolùm cum natura, verumetiam cum Deo ipſo pugnare

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

videatur. Quare admodum rectè veteribus Philoſophis θεομαχεῖν dicuntur, quicunque huius legis limites peruerſe tranſgrediuntur: vnde & θεόμαχοι, qui lege hac ſpreta pro ſua vixerunt libidine, dicti ſunt.

Hîc deploranda eſt humana peruerſitas, primorum parentum lapſum ſequuta. Nam inde effectũ eſt, quòd tanta ſit hominum aduerſus hanc Dei legem contumacia & rebellio. Sol, Luna & aſtra omnia, diuinæ ordinationi obtemperant, & conficiunt, iuxta legem ſibi impoſitam, ſuum curſum præfinito temporis ſpacio: homo in medio conſtitutus veluti ſpeculator quiſpiam, ſolus contumaciæ reus peragitur, vt qui legi & ordinationi diuinæ non velit eſſe ſubiectus. Tanta eſt peruerſitas, tanta contumacia hominum aduerſus naturæ opificem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

De origine hactenus: Sequitur quòd lex naturæ ſit noticia eáq; certa. Nam normæ legis naturæ, neque ſunt opiniones ambiguæ neque ſententiæ ἀκατάληπτοι, quæ percipi non poſſunt: Sed ſunt firmæ rerum expetendarum & fugiendarum perceptiones, quas firma aſſenſione ἄνευ τῆς ἐποχῆς Academicorum amplecti oportet.

Priuſquam autem ad noticiæ materiam, hoc eſt, ad principia veniamus, de modo certitudinis & apprehenſionis dicam nonnihil, quò reliqua melius intelligantur.

Quomodo itaque illa certitudo efficitur? Quæ apprehenſionis ratio? Omnium primùm hoc conſtat ex Ariſtotele (quod & ipſe ſenſus communis conuincit) duo eſſe actionum principia, cognitionem & appeti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tum, illa rem percipit qualis ſit, hic eandem aut ſectatur aut fugit.

Eſt autem cognitio duplex, Vna ſenſitiua, altera intellectiua, quomodo vtraq; fiat breuiter explicandum, ac primùm de ea dicam, quæ eſt ſenſuum, & fit hoc modo.

Primùm, obiectum mouet externum ſenſum, vt exempli cauſa, pulcritudo, viſum: dulce, guſtum: odorificum, olfactum: ſonorum, auditum: molle, tactum: &c.

Deinde communis ſenſus, cuius ſedes in cerebro eſt, ea quæ exterioribus ſenſibus offeruntur excipit, & eorum ſimulacra quædam fingit.

Tum ſi temporis interuallum interponitur, eadem retinet memoria, quam confirmat & tuetur recordatio ac meditatio.

Hic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Hîc inſurgit appetitus, qui rem placentem, vtpote iucundam & voluptuariam, apprehendit, ex quo impetus fit ad actionem, ſeu ad rei expetitæ fruitionem & vſum.

Verùm hîc niſi legi naturæ ſeu rectæ rationi obtemperatum fuerit, ſæpiſſimè peccatur, cùm in expetendo, tùm in fugiendo. Appetitu enim animali, qui ſequitur cognitionem ſenſitiuam, ſæpè expetimus ea, quæ aduerſantur appetitui rationis. Nam vt ille brutum, ita hic humanum ſequitur iudicium: & rurſus ſæpè auerſamur appetitu animali, quæ eſſent reuera expetenda.

Eſt proinde diſcernendum inter obiecta ſenſuum. Nam alia ſunt, in quæ fertur animalis appetitus, alia quæ idem aſpernatur & fugit. Appetimus autem ſenſu animali, quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

grata, iucunda & voluptuaria videntur, quæ vno nomine generali, voluptates dicuntur corporales. Nam ſunt etiam animi voluptates, de quibus alio dicetur loco.

Corporalium voluptatum tres differentiæ ſunt: Nam aliæ ſunt naturales & neceſſariæ ſimul: aliæ ſunt naturales & non neceſſariæ: aliæ nec naturales, nec neceſſariæ. Qui in hæc triplicia voluptatum genera ſine diſcrimine & ſimili impetu abripitur, porcus eſt potius quàm homo cenſendus. Quare qui rationem ducem ſequi mauult, quàm ὁρμῷ abſq; ratione, hoc teneat ac ſeruet diſcrimen.

Voluptas corporis naturalis & neceſſaria, cibi & potus eſt, ac veſtimentorum. Hæc naturalis dicitur, quia natura expetitur, Neceſſaria, quia ſine ea naturæ incolumitas conſeruari

ſeruari

ſeruari nequit. Verùm hæc cautio adhibenda eſt, vt ÿs contenti ſimus, quæ naturæ ſufficiunt, ad ipſius conſeruationem, & functionum naturalium exequutionem.

Voluptas corporis naturalis & non neceſſaria, rerum venerearum eſt. Hæc tametſi pertinet ad totius generis conſeruationem, atq; ideò naturalis exiſtit: Tamen non eſt neceſſaria, quia ſapiens ea carere poteſt, imò omnino illicita iudicanda eſt, niſi ratione & lege gubernetur. Nam ſi ratione gubernatur, naturali & diuino iure probatur: ſin contra rationem fertur, naturam fœdat & contaminat.

Voluptas corporis nec naturalis nec neceſſaria, eſt ebrietatis, libidinis, commeſſationum, repletionum neceſsitatem excedentium. Hæc non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

eſt naturalis, quia naturam corrumpit: non neceſſaria, quia ea carere poſſumus. Hæc adeò à lege naturali abhorret, vt etiam beſtiæ multæ eam auerſentur ac fugiant. Hanc igitur qui ſequuntur, indigniſsimè faciunt. Nam ſeipſos infra beſtias miſerrimè deijciunt.

Execrandus eſt itaq; Epicurus, qui in hoc voluptatis genere ſummum hominis bonum, atque adeo finem bonorum poſuit: contra huius peruerſiſsimum dogma, pugnat naturæ humanæ dignitas: pugnat facultatum animorum in hominibus eminentia: pugnat voluptatis, quam captat Epicurus, ſubiectum, obiectum, vilitas, communitas, vis & euentus: pugnat appetitus rationis & rectum in omnibus ſanis hominibus iudicium: pugnat conſcientia: pugnant omnium verè

ſapien-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſapientum ſuffragia, pugnant præſtantiſsimorum virorum et excellentium fœminarum exempla laudabilia: vt interim taceam de doctrina cœleſti. Hæ rationes ſua claritate facilè diſpellunt fœtidos fumos, quos voluptatis Epicureæ miſera & inſana mancipia eructant. Quare porcis, qui ſunt de grege Epicuri, eos relinquamus.

Hactenus de obiectis ſenſuum iucundis, quæ vel expetere vel non expetere, licet. Iam alia obiecta reſtant, quæ ſenſibus ſunt aſpera & moleſta, & hæc non ſunt vnius generis. Nam quædam naturæ inimica ſunt, & properantes ad ſcientiam & virtutis decus impediunt: vt ſunt, morbus, carcer, exilium, paupertas & huiuſmodi alia: Hæc ſi vitari nequeunt, conandum eſt, vt in ijs vel ſcintillula vir-

tutis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tutis luceat: quædam ſunt ſine quibus ad Palladis & virtutis arcem, hoc eſt, ad veri ſcientiam & virtutis iuſtam actionem nemini patet aditus, vt ſunt ſtudia, labores, ſumma diligentia & cura in obeundo commiſſo munere. Hæc tametſi aſpera ſunt: tamen non ſunt fugienda, de quibus pulcrè Heſiodus, cum inquit: τῆς ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι, *hoc eſt, Virtutem poſuêre Dij ſudore parandam. Et illud Epicharmi apud Xenophontem:* τῶν πονῶν πωλοῦσιν ἡμῖν τ᾽ ἀγαθὰ πάντα οἱ θεοί. *Laboribus nobis vendunt omnia bona Dij. Lucanus quoq; venuſtè ait: Serpens, ſitis, ardor, arena, dulcia virtuti, gaudet patientia duris. Hoc etiam pulcerrimè oſtenditur in Semetis tabula: Idem quoque Xenophon ex Prodici commentarijs propoſito paradigmate*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

mate teſtatur: Narrat enim Her-
culem, cùm iam pubeſceret, tacitè
apud ſe cogitaſſe, quámnam viuen-
di viam & rationem ſequeretur, vo-
luptatémne ſectaretur an virtutem.
Videbat enim voluptatis viam faci-
lem admodum & valde tritam: con-
trà virtutis aſperam & difficilem.
Hæc cogitanti Herculi apparent
duæ magnæ mulieres: quarum qui-
dem vna eleganti et honeſta facie fuit
& liberali ingenio, quam natura ipſa
ornauerat. Erat enim corpore mun-
da, oculis verecunda, geſtu modeſta,
veſtitu candida. Altera verò carno-
ſa & mollis apparebat, præterea ac-
curatè comta & ornata, cutem qui-
dem fuco nitidam habuit, vt candi-
dior & rubicundior, quàm reuera eſ-
ſet, videretur, ſtatum corporis com-
poſuit, vt erectior appareret, quàm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

natura ferret, oculis erat vagabundis & patentibus, veſtis illi erat talis, vt ex ea venuſtas quædam reluceret, ſeipſam ſubinde reſpexit, & attendit etiam, num quiſnam alius ſe contemplaretur, ſæpenumerò præterea ad propriam vmbram reſpexit.

Hæ duæ mulieres cùm propius Herculem acceſsiſſent, prior quidem illa eodem, quo cœperat, modo pergit. Altera verò præuenire cupiens, accurrit ad Herculem, quem hac oratione affatur.

Video te, ô Hercules, dubitare ad quam viuendi viam te conuertas, ſi itaque me diligas, ad dulciſsimam facilimámque te ducam viam: vt illis quidem quæ delectant abundes, duris verò & moleſtis in vita careas. Nam primùm quidem neq; bellorum neque negotiorum curam habebis vl-

lam: Sed illud potius ſpectabis, vt cibum tibi gratnm ac potum inuenias: vt quod viſu, odoratu, tactu, delectabile ſit percipias: quibus cupiditatibus vſus, quàm maximè oblecteris: quóque pacto quàm molliſſimè dormias, atque adeo qua ratione hæc omnia obtinere poſſis abſq; labore & moleſtia, quòd ſi quando deficere, illa quibus hæc acquiruntur, ſuſpicio oboriatur, non erit timendum, ne te ducam ad iſta corporis animiq́; labore & ærumnis paranda: Sed illis tu potius vteris, quæ aliorum laboribus ſunt parta, à nullo abſtinens, vnde lucrum aliquod ſperari poſſit, Vndecunque etenim captare commoda meis familiaribus permitto.

Hæc cùm audiſſet Hercules, ô mulier, inquit, quod eſt tibi nomen? At illa, mei quidem amici, ait, feli-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

citatem me appellant, at hoſtes inuidioſo nomine me κακίαν *nominant.*

Interea dum hæc dicerentur, altera mulier accedens, & ego, ait, ad te venio, ô Hercules, noui tuos progenitores ac indolem in puerili inſtructione animaduerti, vnde ſpero, te, modò ad eam quæ ad me ducit viam, conuertaris, bonorum & honeſtorum operum fore ſectatorem & cultorem, & me multò honorabiliorem, & bonorum expetendorum gratia videri illuſtriorem confido. Non fallam te voluptatis præmio, ſed qualem rebus Dij contulêre naturam, tibi verè narrabo. Nihil enim eorum, quæ bona atque honeſta ſunt, Dij dant hominibus ſine labore & cura: Verùm ſi Deos tibi propicios eſſe velis, colendi ſunt vtique Dij: ſi ab amicis diligi optes, amicis eſt

bene-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

benefaciendum: Si à quapiam ciuitate honorari deſideres, ciuitati aliqua vtilitas adferenda eſt: Si à tota Græcia ob virtutem in admiratione eſſe velis, conaberis toti Græciæ benefacere: Si vt tibi terra fructus producat expetas, terra tibi colenda eſt: Si iumentis diuitias acquirere animus tibi ſit, iumentorum tibi cura eſt habenda: Si rebus in bello geſtis, clarus haberi cupias, amicos quidem à ſeruitute liberando, inimicos verò in ſeruitutem redigendo, bellicæ artes diſcendæ ſunt ab illis qui ſciunt, & exerceri in eis oportet, vt illis vti rectè ſcias. Si velis corporis valere robore, corpus aſſuefieri oportet, vt animi conſilio pareat, vtq́ laboribus & ſudoribus exerceatur.

Hîc κακία *interpellans, intelligis, ô Hercules, inquit, quàm aſperam*

& longam viam ad voluptates & delicias, hæc mulier narret, & quàm facili ac breui via ego ad felicitatem te ducam. Ad hæc Virtus reſpondens, ô miſera, inquit, quid boni tu habes, aut quid tibi ſuaue videri poteſt: quæ nihil horum gratia vis agere: nec ſuauium deſiderium expectas, Sed antequam te capit vllum deſiderium, omnibus iſtis plena es, vt quæ ante famem comedis, ante ſitim bibis. Vt autem cum voluptate comedas, exquiſitos paras tibi coquos: vt cum voluptate bibas, vina variáque & precioſa quæris, ac in æſtate circumiens hinc & illinc niuem quæritas: Vt cum voluptate dormias, non ſolum ſtratum molle ſubſternis, ſed etiam lectos & lecti ſubſellia paras: non enim labore defatigata, ſed nihil quod agas habens, ſomnum expetis:

vt Venerem, antequam opus eſt, exerçeas, omnia excogitas, nec à viris, nec à fœminis abſtinens: Sic enim tuos amicos inſtituis, vt nocte quidem omni turpitudini ſe dedant, diei verò vtiliſsimam partem ſtertendo abſumant. Etſi autem immortalis es, à Dijs tamen es abiecta, & à bonis hominibus contemneris, Quod omnium auditu iucundiſsimum eſt, tuam unquàm audiſti laudem: nec quod omnium iucundiſsimum eſt ſpectaculum, præclara tua facta vidiſti. Quis igitur tibi dicenti crediderit? Quis tibi indigenti opem tulerit? aut quis ſuæ compos mentis ſuſtinuerit in tuo numerari ſodalitio? Nam qui ſunt in tuo ſodalitio, iuuenes quidem, debili ſunt corpore, ſenes verò ſtulto ſunt animo & mente capti. Nam poſtquàm adoleſcentiam in otio &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

delicijs tranſigerunt, ſenectutem multis laboribus & infirmitatibus confractam viuunt: quos vt pudet anteactæ vitæ, ita præſentibus onuſti malis grauantur, In iuuentute voluptatem ſectantur, ſed in ſenectute moleſtiam ſibi reponunt. At ego familiarem conſuetudinem habeo, & cum Dijs, & cum hominibus bonis: opus præclarum & honeſtum, neque à Dijs, neque ab hominibus fieri poteſt ſine me: in maximo ſum honore cùm apud Deos, tùm apud homines, quibus conuenit. Nam deſiderata quidem cooperatrix artificibus ſum: fida domorum dominis cuſtos: beneuola miniſtris ſocia: adiutrix bona in laboribus pacis tempore, in bello firma auxiliatrix, optima amicitiæ conciliatrix: Ad hæc, meis neceſſarijs ſuauis, promtus cibi potuſq; vſus eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Expectant enim quouſq; illa deſiderant, Somnus ſuauior illis, quàm otioſis contingit, qui ſomno ſi deſtituuntur, interdum haud moleſtè ferunt, neq; propter ipſum, quæ facere oportet, negligunt. Iuniores gaudent, dum laudantur ſenes. Seniores lætantur, cùm honorari vident iuniores. Vt cum ſumma voluptate, res geſtas priſcorum recolunt: Ita dum ipſi aliquid præclarè agunt, non parum oblectantur, propter me Dijs cari, deſiderati amicis, honorabiles patriæ ſunt. Cæterùm poſtquàm fatalis finis aduenerit, non obliuioni traditi ſine honoribus iacent: ſed memoria hominum celebrati, æternum florent. In hunc modum, ô Hercules, inquit, ex bonis parentibus nate, qui ſe laborando exercet, beatiſſimam felicitatem conſequi poterit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Hunc pulcherrimum dialogum adſcripſi, vt ſtudioſi admoniti, collatis vtrinq. argumentis, ſe componant ad virtutis viam: ad quam, vt nemo peruenit vnquam ſine laboribus, ita voluptas corporis, quæ in virtutum choro eſt veluti meretrix in matronarum cœtu, ab eadem reuocat. Non ergo ſenſu brutorum præcipites ruere nos decet in ea, quæ primo aſpectu dulcia & iucunda videntur. Nam cùm cognitio ſenſitiua, quæ eſt opus animæ ſentientis, tantùm retinet nos in ijs quæ ſenſibus arrident, nos contrà cogitare debemus, quo animæ gradu à beſtijs diſtamus. non enim ſolùm cum ſtirpibus creſcimus & vegetamur, & cùm brutis animantibus ſentimus, Verum etiam cum angelis mente præditi ſumus, Quare quò mens nos vocet ſpectandum eſt.

Hæc

Hæc de cognitione ſenſitiua & appetitione illi ex aduerſo reſpondente: iam de cognitione intellectiua, & de appetitu rationis, qui illam naturaliter comitatur, pauca adyciam. Sunt enim hæc duo principia actionum virtutis: quorum alterum intellectus dicitur, & eſt principium dirigens: Alterum voluntas vocatur, & eſt principium imperans, prius ad iudicium rerum, poſterius ad finem bonorum pertinet: quæ duo maxima ſunt, vt Cicero ait, in Philoſophia bona.

Primùm itaq; tenendæ ſunt differentiæ, ne hæc duo genera cognitionis confundamus. Cognitio ſenſitiua opus eſt animæ ſentientis tantùm. Cognitio intellectiua opus eſt intellectus: Cognitio ſenſitiua eſt & in brutis & in hominibus, intellectiua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tantùm in homine, illa ſemper ab obiecto externo & ſenſu, hæc interdum & non ſemper ab illis initium ſumit: illius eſt finis rei expetitæ vſus, huius ſcientia & prudentia eorum, quæ natura expetimus.

Priuſquàm autem gradus ſubtilius diſtinguam, verba Ciceronis, principis Philoſophorum apud Latinos, aſſcribam: Mens, inquit, ipſa, quæ ſenſuum fons, atque etiam ipſe ſenſus naturalem vim habet, quam intendit ad ea, quibus mouetur, atque alia viſa ſic arripit, vt his ſtatim vtatur: alia ſic recondit, è quibus memoria oritur: Cætera autem ſimilitudinibus conſtruit: ex quibus efficiuntur noticiæ rerum, quas Græci tùm ἐννοίας *tùm* προλήψεις *vocant, eò cùm acceſſit ratio, argumentíque concluſio, rerúmque innumerabilium multi-*

tudo,

tudo, tùm & perceptio eorum omni-
no apparet, & eadem hæc ratio per-
fecta his gradibus ad ſapientiam per-
uenit. Ad rerum igitur ſcientiam
vitæqúe conſtantiam, aptiſsima cùm
ſit mens hominis, amplectitur maxi-
mè cognitionem, & ipſam κατάληψιν,
quam, vt dixi, verbum è verbo ex-
primentes, comprehenſionem dice-
mus, cùm ipſam per ſe amat, nihil eſt
ei veritatis luce dulcius, tùm etiam
propter vſum. Quocircà etiam ſen-
ſibus vtitur & artes efficit, quaſi
ſenſus alteros, & eò Philoſophiam
corroborat, vt virtutem efficiat, ex
qua re vna vita omnis apta ſit. Hæc
Cicero. Vide quàm pulchrè & eru-
ditè hîc Cicero, quibus gradibus per-
ueniatur ad virtutem, oſtendat, qua
parta, mens noſtra non vltrà pro-
greditur. Vt autem hæc à ſtudioſis
diſtin-

diſtinctius intelligi poſsint, gradibus certis ea diſtinguam.

Primus ergo gradus eſt notio rerum ſimplicium, quas vt intelligentia patibilis recipit, ita agens tractat & apprehendit: ac primum quidem ſingulares, mox vniuerſales inde formas elicit. Facultas illa, qua hæc efficiuntur, ſimplex apprehenſio dicitur, hanc comitatur compoſitio, qua notiones multæ & variæ componuntur in vnum: quarum aliæ affirmantur, aliæ negantur, hanc comitantur ὑπόληψις, hoc eſt, æſtimatio, quæ planum iudicium promit de notionibus propoſitis, connectens coniungenda & ſeparans pugnantia, atque ideo diuiſio à Phyſicis appellatur. Huc accedit poſtea ratiocinatio, quæ ex iudicatis notionibus alia atque alia colligit, ſed diuerſimodè. Nam ſi ex euiden-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

euidentibus fit collectio, demonſtratio dicitur: Si verò ex probabilibus tantùm, concluſio texitur probabilis. Proinde ratiocinationis huius effectus aliâs eſt ſcientia, aliâs opinio. Sed hæc accommodemus ad noſtrum propoſitum.

Notio itaque, quam primo loco poſui, eſt actus mentis & animi, quo contemplamur virtutum decus: hæc à ſimulacris virtutum elicita, vniuerſalis fit norma honeſtatis, atque hæc notio virtutis, ſimplex dicitur apprehenſio.

Secundo loco compoſitio notionum accedit eadem mentis facultate, in hac compoſitione eſt veritas & falſitas, Vt notio ſimplex eſt honeſti, iuſti, expetendi, turpis, iniuſti, fugiendi &c. Sed compoſitio hæc nectens, enunciationes facit. Hone-

ſtum

ſtum eſt expetendum: turpe eſt fugiendum: iuſtum eſt honeſtum: quod turpe inhoneſtum eſt: iuſtum eſt in virtute, iniuſtum in vitio ponendum.

Tertio loco accedit æſtimatio compoſitionis, qua mens de compoſitis planum profert iudicium, hoc vt verum affirmans, illud verò falſum pronuncians, iuſtum expetendum dictitans, iniuſtum fugiendum, hoc aiens bonum eſſe, illud inficians eſſe malum, vt iuſticia eſt bona, quod ſecundum rectam rationem fit, non eſt malum.

Verùm, ſi quæ mens ita compoſuit & iudicauit ſunt euidentia, adeo vt ipſorum contraria appareant manifeſtè falſa, fiunt axiomata demonſtrationum, quò cùm acceſſerit

quarto

quarto loco argumentatio , plurima colliguntur.

Eſt autem argumentationis via duplex. Vna enim quæ ex pluribus hypotheſibus vniuerſale theorema colligit, & vocatur Inductio. Altera quæ ex vniuerſali pronunciato, plures extruit hypotheſes, & vocatur Syllogiſmus. Exempli cauſa: Iuſticia expetenda eſt, ſimiliter prudentia, fortitudo, temperantia. Igitur omnis virtus eſt expetenda. Ex hac rurſus: Si omnis virtus eſt expetenda, certè amicitia, gratitudo, veritas, manſuetudo, & reliquæ particulares virtutes omnes ſunt expetendæ. Hic ratiocinationis effectus dicitur ſcientia, quam naturaliter ſequitur vel expetitio, vel contemtio. Nam, ſi honeſtum vel vtile vel iucundum fuerit quod concluditur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ditur, mox homo naturali fertur impetu, vt eo potiatur, ſin contrà, turpe, inutile, iniucundum ratione deprehenſum fuerit, vt mens illud non amplectendum iudicat, ita ab eodem abhorret voluntas. Mirandum proinde opificium Dei eſt, qui ita hominem condiderit, vt in eo ſint facultates, & γνωστικαὶ & ὀρεκτικαὶ, hoc eſt, quibus res cognoſcantur & appetantur: quas intueri & admirari decet, vt ſimus grati opifici, qui adeò admirandis dotibus hunc μικρόκοσμον, id eſt, hominem, ornauit.

Quia autem harum facultatum obſeruatio diligens, aperit nobis principiorum noticiam, de illis nonnulla adijciam. In hunc itaque modum de his veteres ſcripſere Philoſophi: Ammonius poſt Ariſtotelem quinque cognitionis opifices facit, qui ſunt:

νοῦς mens, διάνοια diſcurſus, δόξα opinia, φαντασία imaginatio, & αἴσθησις ſenſus: hi quinque opifices & rerum inuentioni, & perceptioni ſeruiunt.

Quoniam autem de cognitione ſenſitiua ſuperius ſatis dictum eſt, hîc tantùm agemus de cognitione intellectiua, cuius progreſsio eſt duplex.

A ſenſu, infimo cognitionis opifice, vna: à mente, ſupremo cognitionis opifice, altera. Cùm à ſenſu fit progreſsio ſurſum, colligitur vniuerſale theorema, ſeu axioma: idque διανοίας beneficio per Inductionem Axioma ita extructum, poſtea vt principium ſumitur ad pr obandas hypotheſes, quæ in eo virtute continentur. Hinc generatur nunc ſcientia, nunc opinio. Hæc dum ratiocinatione concepta ſunt, mente retinentur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ex quo facilè intelligitur, quòd ſola διάνοια ratiocinetur, & ſola mens quæ concluſa fuerint, conſeruet & retineat, vt inde rurſus promantur vbi res poſtulauerit.

Cùm à mente ſupremo cognitionis opifice fit progreßio, colliguntur hypotheſes, de quibus quæritur, idq́; per Syllogiſmum, vnde etiam nunc ſcientia, nunc opinio generatur. Scientia quidem, vbi λήμματα (propoſitio & aſſumtio) ſunt neceſſaria: opinio verò, quando ſunt tantùm probabilia. Hæc exemplis declaranda ſunt:

Animaduerſum eſt, ſingularum rerum peculiares quaſdam actiones eſſe, quæ diuerſæ naturæ rebus minimè conueniunt: Vt hunc hominem eſſe capacem diſciplinæ, & diſcernendi honeſta & turpia, facultate præ-

ditum,

ditum, hoc ipſum poſtea quæſitum eſt ſigillatim in multis, & quia non occurrit vnquam in ſanis hominibus contrarium exemplum, hoc axioma ſeu theorema concluſerunt: Omnem hominem capacem eſſe diſciplinæ, & diſcernendi honeſta & turpia facultate præditum. Hæc progreſſio incipit à ſenſu, & per inductionem colligit vniuerſale pronunciatum: quod mens arripiens, tanquàm fidelis cuſtos, recondit & ſeruat: vt eo ſi quando opus fuerit vtatur, hac via vſi ſunt primi Philoſophi in omnibus artibus. Nam ea quæ nos per diſciplinam accepimus, illi inuentione propria perceperunt: duæ enim ſunt viæ, quibus in rerum cognitionem perducimur: μάθησις καὶ εὕρησις.

Porrò, ſi hoc axioma tanquàm firmum principium arripis et ita col-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ligis: Omnis homo eſt capax diſcipli-næ, & eligendi facultate præditus. Igitur Galli, Germani, Dani, Hiſpani &c. capaces ſunt diſciplinæ & eligendi facultate pollent, Progreſſio eſt à mente, & concludit quæ ſunt propiora ſenſibus.

Atque ita apparet duplicem eſſe cognitionem intellectiuam, quarum vna à ſenſibus incipit & deſinit in mentem: Altera contrà à mente ſumit exordium & finit vel in ſenſibus, vel in ijs, quæ ſunt ſenſibus proxima.

Ab hac Peripateticorum doctrina, non abhorrent quæ prius tradidit Plato, & poſtea Platonici, quorum ſententiæ ſummam huc adſcribam: nam, non ſolùm Ariſtotelis ſententiam illuſtrat, verùm etiam haud dubiè grata futura eſt bonis in-

genijs,

genijs, & amantibus naturæ vim. Hæc enim nos deducit rectà in opificis admirationem.

Faciunt itaq; Platonici quatuor cognitionis facultates, quas homines ſani perpetuò ſecum circumferunt, harum prima eſt, (ſi ab infima numerare placet) αἴσθησις, huic proxima eſt δόξα, hanc excedit διάνοια, ſuprema omnium eſt νόησις, ſeu νοῦς, hunc Plotinus regis, αἴσθησιν ſerui vices obtinere dicit.

Timæus Platonicus harum facultatum duas συζυγίας facit, in priori copulat νόησιν καὶ λόγον ſeu διάνοιαν: ſed τῇ νοήσει principem tribuit locum, cui adiungit λόγον ὥσπερ ἐλάττονά τινα νοῦν, vt Procli verbis vtar: in poſteriori collocat τὴν δόξαν, καὶ τὴν αἴσθησιν, hîc priorem quidem locum occupat δόξα, tanquàm rationalis ſenſus, po-

 ſterio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſteriorum verò αἴσθησις ἄλογος: in priori iugo ratio cum mente τὰ νοητὰ cernit, at ratio per ſe medias contemplatur rationes: in poſteriori iugo δόξα cum ſenſu videt τὰ γνωητὰ, per ſe verò quæ ſunt in ea ſpecies omnes conſiderat, αἴσθησις particularis, & ἄλογος τὰ αἰσθητὰ, hoc eſt, ſenſilia percipit. iſta autem ſenſilia dicuntur πάθη, propterea quòd τὰ αἰσθητήρια afficiant. Quare vt νοῦς quidem dicitur ὁλικῶς, λόγος verò καθολικῶς, φαντασία μορφωτικῶς: ita αἴσθησις dicitur παθητικῶς, ſenſibus ſubiecta percipere. Solus autem Deus dicitur ἡνομένως res cernere, vt qui ſimplici intuitu res intueatur omnes, cùm præſentes tùm abſentes, præteritas & futuras. Sed de ſingulis ſigillatim dicamus.

Senſus ſenſorio ſuo τὰ πάθη rerum percipit: quod fit ſanè hoc modo: pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

do: prolato in medium pomo, viſu percipies quòd rubrum ſit aut flauum, idque ex ea affectione (id enim πάθος ſignificat) quæ in αἰσθητήριον viſus, quod eſt oculus, incurrit: Olfactu percipies, quòd bene vel malè redoleat, idq́; ſimiliter ex affectione quæ in nares incurrit: guſtu præterea dulcedinem: tactu planitiem capies. Quæ autem ad iſtum modum ſingulis percipiuntur ſenſibus, αἰσθητὰ dicuntur, & ſunt ſubiectorum quædam accidentia, eadem reſpectu ſenſoriorum, quæ illis afficiuntur, πάθη dicuntur. Sed quænam ea facultas eſt, quod in medium allatum eſt, pronunciat eſſe pomum? an oculus? nequaquam. hic enim tantùm colorem percipit: an auditus? an guſtus? an olfactus? nullus ſanè horum, nam quilibet in ſuo obiecto occupatur.

An omnes ſenſus ſimul? nullo modo. Non enim pertingunt ad rei ſubſtantiam, ſed tantùm hærent in communibus quibuſdam accidentibus. An fortè ſenſus communis? nequaquàm. Senſus enim communis tantùm actiones particularium ſenſuum diſcernit. Efficitur ergo hinc, quòd ſenſus nec ὀυσίαν *nec* αἰτίαν, *hoc eſt, nec* τὸ ὅτι *nec* τὸ διότι *rerum percipiat. Habemus quouſque progredi poßit ſenſus in rerum cognitione, & ubi ſubſiſtat ſuo officio functus.*

Δόξα, *opinio ſeu* τὸ δοξαστικὸν, *hoc eſt, facultas æſtimandi res, rationibus ſumtis ex ijs quæ in ſenſus incurrunt,* τὰς τῶν αἰσθητῶν οὐσίας, *hoc eſt,* τὸ ὅτι *rerum percipit. Hæc ergo primum pronunciat, quod in medium eſt prolatum, quod* τὸ δοξαστὸν *à Platonicis dicitur, atque ita* πᾶν τὸ γνωστὸν

opinio-

opinione & ſenſu eſt perceptibile, quorum hic τὰ πάθη *tantùm percipit, illa* τὰς οὐσίας *ſpeculatur. neque hæc facultas vlterius aſcendit, nam ad cauſas rerum non pertingit.*

Διάνοια *vlterius aſcendit, nam &* οὐσίας *& cauſas ſcrutatur, hoc eſt, non ſolùm* τὸ ὅτι, *verùm etiam* τὸ διότι *conſiderat, &* τὰς τῶν ὄντων ἐννοίας *excipit, vnde poſtea mirabilem hypotheſeon copiam extruit, atque ideo Platonici dicunt* λόγον *coniunctum* τῷ νῷ μεταβατικῶς *res rerúmque naturas rimari. hic ſurſum ſpectat, deorſum deſpicit: ad latera reſpicit, atque ita mirabilem rationum vim colligit, vt veritatem deprehendat. rectè igitur definitur,* ἡ διάνοια αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν ψυχῆς διάλογος ἄνευ φωνῆς γιγνόμενος.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Νόησις ſuprema in homine cognitionis eſt effectrix, quæ ἀμεταβάτως rerum notiones apud ſe tenet, ſed ὁλικῶς, vt ſuprà dictum eſt. Nam, quia νοῦς τὸ ἑαυτοῦ νοητὸν habet, propterea dicitur totum complecti, hoc eſt, ὁλικῶς res & rerum ἐννοίας percipere.

His facultatibus quibus Deus ornauit humanam naturam accedit oratio, quæ & ipſa λόγος græcè dicitur, propterea quòd rationis quaſi riuulus quidam eſt, atque ideo Platonici orationem definiunt: τὸ τῆς διανοίας ῥεῦμα διὰ τοῦ ςόματος ἰὸν μετὰ φθόγγου ἢ φωνῆς, ab alio quodam dicitur τοῦ νοήματος ἄγγελος.

Porrò circa voces ſeu ſonos tria ſpectantur. Primum nomina, quæ ſunt τῶν νοημάτων principaliter, minus autem principaliter etiam rerum

ſub-

ſubiectarum ſymbola. Deinde ſpectantur in vocibus τὰ νοήματα, quæ ſunt rerum ſubiectarum ſimilitudines, quædam & effigies, ſeu vt Græci loquuntur, ὁμοιώματα & ἐκτυπώματα, ex quo fit, quòd apud omnes τὰ νοήματα ſint eadem. Eadem eſt enim omnibus à ſubiectis rebus impreſſa figuratio, at nomina rerum non eadem, quia Dialecti in alijs nationibus aliæ ſunt. Tertiò ſpectantur in vocibus res ſubiectæ, hoc eſt, τὰ ὑποκείμενα πράγματα, ex quibus in nobis τὰ νοήματα informantur, ídque per abſtractionem & comparationem, quemadmodum doctiſſimus DANIEL BARBARVS eleganter docet. Huc ergo Grammaticorum & Dialecticorum ſtudia & contemplationes referre oportet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Dixi hactenus ex Ariſtotelis, Ammonij, Platonis, Procli & aliorum Platonicorum ſententia, quinam ſunt & quales opifices cognitionis, per quos natura tàm admirabilia edit opera: nunc pauca quæ eodem pertinebunt ex Reuchlini ſcala adducam, ſpero enim & illa non ingrata futura Philoſophiæ & pietatis ſtudioſis.

Reuchlinus præceptor Melanthonis, ſcalæ cognitionis decem gradus facit, per hos dicit homines, ad cognitionem omnium, quæ ſunt ferè, aut ſenſu, aut ſcientia, aut fide, ab imo ad ſummum aſcendere poſſe. Gradus autem hi ſunt: obiectum, diaphanon, ſenſus exterior, ſenſus interior, phantaſia, iudicium inferius, iudicium ſuperius, ratio, intellectus, & mens ipſa, à cuius lumine recepto

inferio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

inferiores virtutes dirigantur & gubernentur.

Deinde in aſcenſu horum graduum tres ordinantur regiones, infima, media, & ſuprema. Et in ſingulis regionibus vnus abſtractionis eſt ſtatus.

In prima ergo regione ſunt hi tres gradus: obiectum, diaphanon, ſenſus: atque hic primus abſtractionis ſtatus eſt. Verbi gratia. Luculentiſſimum procul ignem exardeſcere video, intenditur forma eius per illuſtre medium vſque ad oculum corporeum: hîc primò ſtatur, vbi obiectum diaphanum & ſenſus inueniuntur.

In ſecunda regione ſunt hi tres gradus: ſenſus interior, phantaſia, iudicium: & ſecundo ſtatur: ſenſus interior accipit à ſenſu viſu formam

ignis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ignis oblati, ſequitur imaginatio, & iudicium inferius: quo non ſecus atq; bruta de igne iudicamus.

In tertia regione eſt iudicium humanum, ratio & intellectus, & tertio ſtatur: iudicio humano οὐσίαν ignis percipimus, ratione cauſas peruestigamus, & intellectu complectimur iſta omnia: Horum omnium domina mens, recepto lumine ſuperiori hominis intellectum illuſtrat & perficit, Nam quod oculus eſt in corpore, id mens eſt in anima.

Nomina horum trium ſtatuum ſunt, ſenſus, iudicium, intellectus. In primo ceſſat corpus & incipit anima, vnde nominatur animal. In ſecundo ceſſat animal & incipit ratio, vnde nominatur homo. In tertio ceſſat intellectiua potentia, & incipit mens, quæ ſola de foris aduenit, atque

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ideo diuina cognominatur, & veluti quidam Deus eſt.

Hæc pulcrè & verè dicuntur, & mirum in modum nobis opificis ſapientiam commendant.

Cæterùm quia dictum eſt, quibus naturæ dotibus præditus homo, ad cognitionem rerum quaſi manu ducatur, iam quædam adijciemus de partibus τῆς εὐμαθείας, hoc eſt, docilitatis. Sunt itaque tres docilitatis partes, acumen, memoria, ſolertia.

Acumen, ὀξύτης, eſt intelligentiæ celeritas, ad ea, quæ vel traduntur nobis ab alijs, vel quæ legimus ipſi, percipienda. Hoc acumen in alijs maius, in alijs minus eſt, in quibus autem nullum eſt, prorſus ſunt ad diſcendum inepti, trunci potius quàm homines cenſendi.

Memoria, quæ dicitur à Plato-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

nicis τῆς αἰσθήσεως σωτηρία, eſt conſeruatrix & cuſtos fidelis eorum, quæ percepiſti, vel à magiſtro vel ex lectione. Qui hac deſtituitur, etiamſi acumine valeat, operam ludit, hinc eſt quòd μνημοσύνη dea dicitur, & Muſarum mater appellatur apud Platonem.

Solertia, ἀγχίνοια, eſt facultas quædam ex ijs quæ didicimus & percepimus, ea quæ nec didicimus nec percepimus, celeriter inueſtigandi: ijs qui hac valent, modò cætera non defuerint, ad arcem Palladis, & eruditionis culmen facilis eſt aditus. Hæ tres docilitatis partes vt ignauia & otio torpeſcunt: ita diligentia & labore excitantur & creſcunt.

Hactenus de cognitione intellectiua, iam de appetitu qui cognitio-

nem intellectiuam comitatur, nonnihil adijciam.

Hic appetitus rationis eſt, & vocatur voluntas. Nam non ſine deliberatione, vt appetitus animalis, impellitur ad agendum, Sed deliberatione eligit hoc vel illud. Habet proinde voluntas eligendi vim & conſilij facultatem, quæ facultas Græcis ideo dicitur προαίρεσις, quia pluribus propoſitis, rationis iudicio adhibito, alia præ alijs eligit: quam electionem ſequitur conatus, vt re electa vti poſsimus.

Alij ſubtilius gradus numerant, per quos venitur ad rei expetitæ vſum.

Primo enim loco ponunt βούλησιν id eſt, voluntatem finis, hoc eſt, eius rei quam volumus.

Deinde, ſubijciunt ζήτησιν καὶ σκέψιν, hoc eſt, inquiſitionem & conſiderationem.

Tertio loco, ſi id quod expetimus obtineri poteſt, βουλὴ, id eſt, conſilium, adhibetur, conſultamus enim an rem aggredi iuuet, nécne.

Quarto, ſi id quod affectamus & amamus iudicio noſtro approbatum fuerit, γνώμη, hoc eſt, ſententia accedit.

Huic quinto loco adiungitur, προαίρεσις, hoc eſt, delectus.

Hanc ſexto loco ὁρμὴ ſequitur, hoc eſt, proſequutio, qua ad agendum mouemur.

Poſtremo loco eſt χρῆσις, vſus, atque ita quieſcimus, aut potius in vſu rei acquieſcimus.

Hæc ſint dicta de cognitione intellectiua & appetitu rationis, quæ illam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

illam natura comitatur. Nunc de principijs cognitionis, & actionis dicemus. Nam ſupra diximus, legem naturæ eſſe noticiam certam principiorum contemplationis & actionis: & quia de modo ſatis ſupra dictum eſt, hîc tantùm de materia eſt agendum: vt inueniri poßint axiomata & hypotheſes legis naturæ, quibus mores hominum regi oportet.

Vis contemplans ſeu τὸ θεωρητικὸν, conſiderat rerum habitudinem & affectionem.

Vis actionis ſeu τὸ πρακτικὸν, definit rebus agendis rectam rationem, illa in ipſa mente reſidet, hæc in ratione: illa finem habet ſcientiam, hæc prudentiam moderatricem actionum virtutis.

Proinde principia cõtemplationis ſunt, ex quibus ſcientia rerum manat.

Principia actionis, quæ πρακτικὰ vocantur, ſunt ex quibus ratio morum, & actionum ſecundum virtutem petitur. Principia appellantur duabus de cauſis, quarum vna eſt, quòd non pendeant ex priori aliqua demonſtratione: altera, quòd omnes hypotheſes legum honeſtarum, quibus mores gubernari par eſt, ex ipſis deſumantur.

Principia Contemplationis incomplexa, ſunt notiones ſimplices: vt vnum, verum, aliquid, bonum, ens, non ens, affirmatio, negatio, cauſa, effectus. Complexa principia ſunt notiones compoſitæ: vt eſſe aliquid, aliquid non eſſe, hoc eſſe, aliud eſſe. Huc axiomata plurima pertinent, qualia ſunt hæc: Totum quodlibet eſt maius qualibet ſua parte: nihil fit ſine cauſa: natura nihil facit fruſtra.

Prin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Principia actionis, hoc eſt, Practica, ſunt etiam duplicia, videlicet, ſimplices notiones & compoſitæ. Simplices, vt bonum, honeſtum, iuſtum, vtile, expetendum, fugiendum, malum, turpe ſeu inhoneſtum. Compoſitæ, vt iuſta ſunt expetenda, iniuſta ſunt fugienda, honeſta amanda, turpia vitanda, virtus eſt laudabilis, vitium eſt vituperandum, & huiuſmodi multæ, quæ Syllogiſmorum practicorũ prima λήμματα et materia ſunt.

Cæterùm priuſquàm accedamus ad finem hominis, ad cuius conſeruationem referenda eſt tota hæc doctrina, breuiter oſtendam, cur neceſſe ſit fidem his primis principijs adhiberi, tametſi ſuperiore aliqua demonſtratione concludi non poſſunt.

Certitudo itaq; immota principiorum hoc modo cernitur:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Primùm, principiorum noticia eſt lumen diuinitus impreſſum mentibus hominum. Vt enim omnes homines non cæci, vident hunc ſolem, & dum ipſum vident, neceſſariò vident. (Non enim opinione errant, ſed reuera ſolem aſpiciunt & cernunt) ita omnes homines ſani, naturæ lumine, quod Deus in natura hominum accendit, vident honeſtum expetendum eſſe, inhoneſtum fugiendum, quod qui negat, cum ratione inſanire cenſendus eſt, & ſtultior Anaxagora, qui niuem nigram eſſe cõtendit, contra omnium hominum vniuerſalem & conſentientem experientiam.

Deinde principiorum certitudo oſtenditur ex contradicentium collatione. Omnes ſani intelligunt fieri non poſſe, vt duæ contradicentes enunciationes ſimul ſint vel veræ vel falſæ.

Nam

Nam ſi vna vera eſt, altera neceſſariò falſa eſt, & contra: vt contradicentes ſunt: honeſta ſunt expetenda: honeſta ſunt non expetenda, qui adeò ſtultus eſt, vt dubitet de priori enunciatione, quæ eſt, honeſta ſunt expetenda, ſumat eius contradictionem, ſcilicet, honeſta ſunt non expetenda. *Hîc* nemo non, niſi prorſus inops mentis, inficiabitur vt falſam hanc poſteriorem. *Vnde* ſequitur ex lege contradictionis priorem veram eſſe & immotam. *Nam* ſi falſa eſt hæc: honeſtum non eſt expetendum, vera erit eius contradicens, quæ eſt, honeſta ſunt expetenda.

Huc accedit effectuum contrariorum collatio. *Extra* omnem controuerſiam poſitum eſt, ea quæ conſeruant naturam, naturam requirere, & ea quæ naturæ inimica ſunt, ean-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

dim auerſari. Quid enim ſui deſtructionem appetit? Quid non potius in hoc incumbit totis viribus, vt ſe conſeruet? Proinde cùm quæ honeſta ſunt & iuſta, naturam conſeruant & contraria deſtruunt: Sequitur honeſta & iuſta ſecundum naturam eſſe, inhoneſta verò & iniuſta contra naturam. Quare vt illa natura duce, ſunt expetenda: Ita hæc eadem monſtrante, ſunt repudianda. Hæc triplex ratio certitudinem principiorum practicorum immotam eſſe conuincit.

Cæterùm, quia hæc omnia rectius intelliguntur, monſtrato fine hominis, ad quem omnes actiones hominis referendas eſſe manifeſtum eſt, pauca de fine hominis adijciam, & axioma ex lege naturæ proponam, ex quibus omnes aliæ hypotheſes veræ de moribus extruuntur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Eſt autem finis cuiuſque rei triplex, Vnus ſpectatur ex ſtatu rei cuiuſque perfectiſſimo: Alter ex prorys rei cuiuſq; actionibus intelligitur: Tertius qui & finis bonorum exiſtit, ex ordine rerum ſumitur.

Verùm hæc definitionibus & exemplis illuſtranda ſunt. Primus finis, qui non egreditur extra rem: ſed manet in re, eſt ſtatus vniuſcuiuſque rei in ſuo genere perfectiſſimus, hoc pacto: finis ignis eſt, eſſe maximè calidum & ſiccum, & aquæ eſſe maximè humidam & frigidam, hominis vt ſit mens ſana in corpore ſano. Breuiter hoc modo: finis cuiuſlibet rei eſt perfectiſſima illa abſolutiſſimáque habere, quæ illi tribuit in ſuo genere rerum natura, ſeu potius Deus naturæ opifex, ad quæ & acquirenda & conſeruanda, bona, quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Græci συμφέροντα vocant, Deus in natura ordinauit: vt cibus, potus & medicina, incolumitati corporis humani ſeruiant, recta ratio animæ confert, vt ipſa ſit ſana in corpore ſano.

Porrò hæc paulò altius expendamus. Ad vtriuſque itaque, hoc eſt, corporis & animæ, atque adeò totius hominis incolumitatem, Primus gradus eſt, vt corpus animæ imperio ſe ſubijciat. Natura enim ita ordinatum eſt, vt perfectiora imperfectioribus, meliora deterioribus, digniora indignioribus, imperent. Cùm autem contrà fit, naturæ ordo peruertitur, & magnæ ſequuntur confuſiones naturam deſtruentes. Iam autem animum perfectiorem & meliorem & digniorem corpore eſſe, ex eo manifeſtum eſt, quòd illa λογικὴ, hoc ἄλογον: illa

illa immortalis, hoc caducum: illa ſpiritualis & ſimplex, hoc ex varijs corporibus, iiſque corruptilibus, compactum ſit. Quare dubium eſſe non poteſt, quin ſecundum naturam ſit, vt anima imperet & corpus pareat. Atque ita profectò res ſe habet in homine, vt in republica, in qua cùm mali melioribus imperant, metuendum eſt, ne idem fiat, quod naui, amoto perito nauarcha, & in eius locum ſubſtituto rei nauticæ ignaro, accidere ſolet. Quid enim quæſo hîc aliud fieri poteſt, quàm vt orta tempeſtate, & nauis ſubmergatur, & pereant quæ in naui ſunt, atque hoc eſt, quod grauiſsime admonet Theognis his verſibus:

φορτηγοὶ δ' ἄρχουσ' ἄνδρες κ' ἀγαθῶν κα=
θύπερθεν,
δειμαίνω μή πως ναῦν κατὰ κῦμα πίῃ.

Hoc eſt, Cùm baiuli bonis imperant, metuendum eſt, ne nauem fluctus abſorbeat. Vt igitur ſtatus hominis abſolutus ſit, omnium primum requiritur, vt ſe animæ imperio corpus ſubijciat.

Secundus gradus, ad conſeruandum ſtatum hominis neceſſarius eſt, vt facultates animæ ſua tueantur officia, & nihil contra naturæ ordinem faciant.

Sunt autem tres facultates huc ſpectantes: quarum nec ſimilis eſt dignitas, nec æqualis in agendo autoritas. Facultates autem hæ ſunt: λόγος, θυμὸς, ἐπιθυμία, *hoc eſt, ratio, vis iraſcibilis, & concupiſcentia: quarum vt ſingulæ ſunt menti viciniores aut à mente remotiores: ita earum æſtimatur dignitas & indignitas.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

λόγος proinde, qui eſt menti proximus, τῇ ἐπιθυμίᾳ, quæ eſt proxima corpori, & remotiſſima à mente, imperare debet. Hic ordo ſi turbatur, hominis ſtatus concutitur, & metuenda eſt hominis euerſio. Nam cùm ἐπιθυμία, excuſſo rationis imperio, imperat, fieri non poteſt, quin magnum aliquod malum ſequatur. Eſt enim imperium concupiſcentiæ contra naturam, vt fœminæ in virum.

Deinde θυμὸς, ſi vel rationi imperat, vel concupiſcentiæ ſubijcitur, naturæ leges violantur. Nam vt θυμὸς eſt infra λόγον dignitatis gradu, ita eſt ſupra concupiſcentiam. Natura ergo monet, vt θυμὸς rationi obtemperet, & concupiſcentiæ imperet, ſed ex rationis præſcripto. Hinc ſequitur, quòd ſolus λόγος imperare,

ſola concupiſcentia parêre, ſolus θυμὸς *nunc parêre, nunc imperare debeat. Vt enim rationi parêre, ita concupiſcentiæ imperare* θυμὸν *oportet. Hoc paulò clarius explicemus, vt imperandi & parendi modus intelligatur.*

λόγος *facultatem imperandi, ſeu vt Græci loquuntur,* ἀρετὴν ἀρχικὴν *habet, quæ vocatur* φρόνησις, *id eſt, prudentia, hac ratio ipſa & ſibi & alijs, nempe* θυμοῦ *& concupiſcentiæ, præfinit actionum modos: & hac de cauſa* φρόνησις *Platoni dicitur* ἡγεμὼν τοῦ ὀρθῶς πράττειν.

Ἐπιθυμία, *Concupiſcentia, virtutem habet, iuxta quam rationi parêre debet, & hæc vocatur* σωφροσύνη, *Temperantia, ad cuius præſcriptum moderatur ſuas appetitiones, conuerſa ad rationem cui in moderando obtemperat: Temperantia enim in omnibus*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

nibus affectionibus corporis & animi modum ſeruat, ne quid vel voluptate, vel dolore, vel alia perturbatione victi faciamus contra rectam rationem.

Reſtat θυμὸς medius inter λόγον & ἐπιθυμίαν, hic dum ad concupiſcentiam reſpicit, imperandi facultatem habet, quæ ἀνδρεία, hoc eſt, fortitudo nominatur. Hac reprimit concupiſcentiam ad imperatoris ſui imperium, hac etiam ſeipſum conſeruat, ne à ſeſe vulneretur. At ſi rationem reſpicit θυμὸς, obtemperandi facultatem habet, quæ etiam σωφροσύνη dicitur, hac à ratione inſtructus θυμὸς moderatur ſuas actiones, cùm autem θυμὸς conſilia rationis ſpernit, fit quod ait Medea apud Euripidem:

> Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων,
> ὅπερ μεγίστων αἴτιος κακῶν βροτοῖς.

Porrò

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Porrò cùm hæ tres facultates animæ, iuxta naturæ ordinem agant, vt dictum eſt, iuſticia emergit, virtus quæ veluti concentus quidam eſt ſuauiſsimus facultatum animæ in homine.

Ex his patet, in quibus rebus ſtatus hominis abſolutiſsimus poſitus eſt, videlicet vt anima imperet, & corpus animæ imperio ſubſit, & deinde vt animæ facultates ſuum quæq; tueantur ordinem, vt ita ſit anima ſana in corpore ſano.

Verùm quoniam homo eſt veluti parua quædam reſpublica, fit vt virtutes illæ animæ, quibus incolumitas ſtatus hominis conſeruatur, ad ſocietatem hominum & imperia transferantur. Iſtis enim quatuor, prudentia, temperantia, fortitudine & iuſticia, conſeruantur ſocietates ho-

minum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

minum, hoc eſt, Oeconomiæ & politiæ, de qua re paulò pòſt plura dicenda ſunt.

Secundus finis rei cuiuslibet, eſt quem ex proprijs actionibus, quæ oriuntur ex proprijs facultatibus cuiuſq; rei, ſpectandum dixi. Hic variat pro facultatum conditione, quas Deus rebus in natura contulit, ita vt pro facultatum ratione actionum gradus æſtimentur. Hic autem finis, qui in actione cuiuſque rei eſt poſitus, hoc pacto colligitur: Natura nihil temerè aut fruſtrà facit, ſed ad certum finem ſingula refert, (hoc axioma inductione collegerunt Phyſici, quod morales Philoſophi à Phyſicis arripientes, inde Philoſophiam de moribus extruunt). Proinde facultates peculiares cuiuſq; rei, deſtinantur peculiaribus actionibus, & pro-

prijs eius rei, id quod videre eſt in ſingulis rerum naturis. Nam vt communes rerum facultates deſtinantur communibus actionibus, pertinentibus ad communem naturæ conſeruationem: ita propriæ rerum facultates deſtinantur proprijs actionibus, quæ proprios rerum fines ſpectant: ex quo efficitur, cùm ſint peculiares facultates in homine, quæ non ſunt in alijs naturis, requiri peculiares actiones ab homine, quæ ſunt eius finis.

Sunt autem in homine, vt ſuprà aliquoties admonuimus, facultates ſeu δυνάμεις, γνωστικαὶ, προαιρετικαὶ, καὶ πρακτικαὶ, *quæ non ſunt in alijs naturis: Proinde actiones harum facultatum ſunt finis hominis, ſi modò eum finem ſpectes, qui in actionibus eſt poſitus, de quo nunc agimus. Iam* γνω-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ςικὴ *facultas veritatis inquiſitioni:* προαιρετικὴ *boni electioni: &* πρακτικὴ *virtutum actioni deſtinatur, Hinc talis conficitur demonſtratio.*

Actiones propriæ hominis, ſunt finis hominis. Inquiſitio veri, electio boni & virtutis actio, ſunt propriæ actiones hominis:

Igitur hæ actiones ſunt finis hominis.

Verùm quia inter has actiones ſupremum gradum occupat virtutis actio, cui inquiſitio veri & προαίρεσις *ſeruiunt, rectè collocârunt Philoſophi finem hominis in actione virtutis.*

Ex principio huius demonſtrationis euertitur Epicureorum dogma de fine hominis hoc modo:

Actiones propriæ hominis ſunt finis hominis:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Voluptatis actio non eſt propria hominis actio. Eſt enim communis homini cum beſtijs.

Non igitur eſt voluptas finis hominis. Proinde voluptatis modus is adhibendus eſt, qui non naturam corrumpit: ſed qui legitimè naturam conſeruat. Sed de voluptate ſuprà dictum eſt, cùm ageretur de appetitione animali.

Tertius finis eſt, qui ex rerum ordine ſpectatur, qua ratione omnia inferiora referuntur ad ſuperiora, tanquàm ad ſuos fines. Nam ita Deus naturam condidit, vt deteriora melioribus ſeruiant: ex quo efficitur, quòd Deus ſit vltimus omnium finis. Is enim ſolus abſq; omni dubio, ſummè bonus eſt. Quare vt illi iuſtiſſimum in omnia imperium exiſtit: ita omnia ipſi ſeruire naturali iure debent.

Quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Quæ autem ſunt in media rerum ſerie ſita, eius ſunt conditionis, vt alterum incumbat alteri, prout eſt cuiuſq; magis minúſue conſummata natura. Cùm itaque videmus in rebus naturæ gradus multiplices, ſcire oportet, quòd quæ minima ſunt, ad ea quæ ſunt illis proxima dignitatis gradu, immediatè referantur. Nunc autem quæcunque fecit Deus (de viſibilibus loquimur) aut habent eſſe ſolùm, vt Philoſophi loquuntur, vt elementa, mineralia & lapides: aut habent eſſe & viuere ſolùm, vt gramina, herbæ, plantæ & arbores: aut habent eſſe, viuere & ſentire tantùm, vt iumenta, piſces, volatilia, & omne brutum: Aut habent hæc omnia ſimul, & præterea intelligentiam, iudicium & arbitrium, vt homo. In his rerum gradibus, prout conſummatior

natura, & eminentiore aliqua forma ſpecifica exiſtit: ita ei res, quæ minus ſunt conſummatæ, deſtinantur, & ad eam ſuas facultates, actiones, adeoq; ſe totas referre debent. Proinde homini res omnes inferiorum graduum deſtinantur, eiúſque vſibus ſeruire debent. Iam quoniam Deus non ſolùm eſt ſupra infimos & medios gradus, ſed etiam ſupra hominem, vt ergo omnes inferiores gradus ad hominem: ita homo ad Deum immediatè refertur, vt is certus conſtituatur finis hominis, & vltimus: cùm rerum ordinem ſpectamus. Hinc apparet veram eſſe Stoicorum ſententiam, qui dicunt, omnia propter hominem eſſe, & hominem propter Deum. Huc & ille Nazianzeni verſiculus pertinet: ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποίει θεόν.

Debent

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Debent itaque omnes actiones hominis ad DEVM referri, vt ei iuſta reddatur obedientia, & honos præſtetur debitus. Huc nos inuitat tota rerum natura: huc impellit naturalis ſenſus: huc omnium vel barbariſsimorum exempla hortantur. Nemo enim tàm ferus eſt & rationis expers, quin ſtatuat rerum opifici res creatas ſubiectas eſſe debere. Nemo tàm barbarus, quin intelligat ſummam gratitudinē reddendam eſſe optimè meritis. Hinc ſequitur omnium actionum humanarum primum locum obtinere agnitionem Dei, ac agniti Dei celebrationem.

Huius rei demonſtratio, vel hæc ſola eſſe poterit, ex ipſa natura ſumta.

Supremæ facultatis in homine ſuprema actio, verſans circa ſupre-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

mum & nobiliſsimum obiectum, propria eſt actio hominis.

Agnoſcere DEVM & agnitum colere, eſt ſupremæ facultatis in homine ſuprema actio, verſans circa ſupremum & nobiliſsimum obiectum: Ergo,

Agnoſcere Deum & agnitum colere, propriyſsima actio hominis eſt. Quare homo meritò felix & beatus eſt, quando in hac actione occupatur: contrà miſer & infelix cùm ab hac eſt alienus.

Huc illud Platonis in quarto de legibus:

Ἁπάντων κάλλιστον, καὶ ἀληθέστατον οἶμαι λόγων, ὡς τὸν μὲν ἀγαθῷ θύειν, καὶ προσομιλεῖν δεῖ τοῖς θεοῖς, καὶ εὐχαῖς, καὶ ἀναθήμασι, καὶ συμπάσῃ θεραπείᾳ θεῶν, κάλλιστον γὰρ καὶ ἄριστον, καὶ ἀνυσιμώτατον πρὸς τὸν εὐδαίμονα βίον, *hoc eſt, omnium pulcherrimam et veriſsimam arbitror*

ora-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

orationem eſſe, vt boni Dijs ſacrificent & adhæreant ipſis, & votis, & donarijs, et vniuerſa Deorum religione. Nam hoc pulcerrimum, & optimum & commodiſſimum ad beatam vitam. Hæc Plato.

Ad præſentis demonſtrationis concluſionem, homo natura duce, etiam in hac corrupta natura deducitur, ex qua cùm ad praxin deſcendere cœperit, mox vt cæcus palpitat, & proprijs ratiocinationibus fallitur, adeò vt & à vero Deo aberret ad idola, & in locum veri cultus Dei prodigioſas ſuperſtitiones ſubſtituat: quemadmodum & Paulus ad Romanos ſcribens teſtatur. Hinc fit, quòd tametſi præclaras γνώμας Philoſophi (quarum poſteà nonnullas referam) de Deo tradiderunt: non tamen rectà ad Deum & eius cultum peruenerint,

nerint, Quare Deo agendæ ſunt gratiæ, qui facem verbi ſui accendit, qua nos in ſalutarem ſui noticiam deducit, ac veram colendi ſe rationem demonſtrat.

Hactenus ducem naturam ſequuti proprias actiones hominis in genere inquiſiuimus, & fundamenta iecimus firma & immota, ex quibus reliqua dependent. Verùm quia actiones hominis variant pro vitæ generibus, ſunt nobis genera vitæ diſtinguenda, & ſingulis ſuus proprius finis ex illis tribus compoſitus, accommodandus eſt: qua ſanè contemplatione nulla erit iucundior, nulla ſuauior, nulla in vita communi vtilior, nulla deniq; dignior aut amplior.

Vitæ itaque genus in vniuerſum duplex eſt, quemadmodum ex ſuperioribus intelligi poteſt, & Ariſtote-

les in Ethicis teſtatur, Theoreticum & practicum.

Theoreticum vitæ genus in contemplatione & in inquiſitione veri occupatur. Hinc ſcientiæ & artes, in quibus maximum vitæ præſidium ſitum eſt. Huc illud Hipparchi: Multò eſt omnium rerum precioſiſſima omnibus ad viuendum, ars. Nam vt alius Poëta ait: Non eſt vllum humani infortunij ſolamen in vita dulcius, quàm ars, dum enim diſciplinæ animus vacat ſuæ, infortunia prænauigat neſcius. Quòd autem artes debeant nos quaſi manu ducere ad Deum ipſum, teſtatur Plato, qui dicit: artes dulciſſimam Deorum famam continere. Verùm hîc cauendum, ne curioſis & inutilibus rebus ſimus addicti, magis quàm vtilibus vitæ præſidijs. De Theoretico

tico vitæ genere hæc admonuiſſe ſatis ſit.

Practicum vitæ genus, actiones ſpectat, & in iys occupatur propter finem aliquem in vita vtilem.

Eſt autem hoc vitæ genus triplex: Oeconomicum, politicum & ſpirituale. Hoc vniuerſum genus, quod practicum appellamus, habet finem, qui eſt conſeruatio ipſius per proprias actiones, Deum, vt vltimum ſcopum, reſpicientes. Nam in omni vitæ genere ita ordinandæ ſunt actiones, ne ab ipſo bonorum fine ſeu à fine finium aberrent.

Vitæ proinde Oeconomicæ finis eſt conſeruatio familiæ, & domus, per actiones Oeconomicas, Deum vt finem bonorum reſpicientes.

Et quoniam eadem eſt conſeruandi totius ratio, quæ eſt partis, debet in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

bet in hoc vitæ genere λόγος præ-
eſſe, & ſua prudentia domum admi-
niſtrare: Debet ἐπιθυμία modeſtia
& temperantia quadam ſubeſſe ra-
tioni, ne quid affectus contra rectam
rationem tentent. Debet θυμὸς ra-
tioni, vt παραστάτης adeſſe, & affectus
reprimere (ſi quando opus fuerit)
ſua fortitudine. His omnibus acce-
dit iuſticia temperatrix, quæ facit, vt
maritus & vxor, dominus & ſeruus,
paterfamilias & materfamilias, con-
iuges & familiæ ſibi officia debita
reddant, vt ita domus dulciſſima
harmonia compoſita conſeruetur in-
columis.

Verùm vt conſeruandæ domus
ratio melius intelligatur, proponamus
nobis hanc demonſtrationem, quæ ſu-
prà traditis fundamentis nititur.

Quicquid conſeruat ſtatum Oeco-
nomi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

nomicum incolumem per ſe, præcipitur lege naturæ:

Coniuges mutuo amore ſe complecti, gignere, natos educare, tueri, inſtituere honeſtis moribus, regere diſciplina, proſpicere neceſſarijs: & rurſus natos reuereri parentes, eis obedire & gratos eſſe, & ſimilia analoga officia, conſeruant ſtatum Oeconomicum:

Igitur hæc lege naturæ præcipiuntur.

Maior principium immotum eſt. Minor ex contrarijs & conſequentibus oſtenditur. Nam, vt vbi hæc officia violantur, corruunt familiæ, quemadmodum multa triſtia exempla docent: Ita his officijs videmus conſtare domos, florere & incolumes conſeruari, præſertim, quando hæc Oeconomica officia ad Deum referuntur

runtur

runtur vt finem vltimum, quemadmodum ſuperius dictum eſt.

Ex hac demonſtratione fluunt Oeconomica præcepta, quæ plurima apud Xenophontem, Ariſtotelem, Plutarchum, & alios inſignes Philoſophos extant. Huc multæ ſententiæ Philoſophorum pertinent, quæ omnes quarto & ſexto præcepto continentur: nos autem pauca exempli cauſa recitabimus.

De mutuo officio coniugum ex veteri Tragœdia hos verſus adducit Clemens Alexandrinus.

οὐ χρυσὸς, οὐ τυραννὶς, οὐ πλούτου χλιδὴ,
τοσοῦτον εἶχεν διαφόρους τὰς ἡδονὰς,
ὡς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς
γνώμη δικαία, καὶ φρονοῦσα τἀνδρικά.

Hoc eſt:

Tanta eſt nec auri, nec tanta tyrannidis
Voluptas, nullus ſplendor eſt iucundior,
Piorum amica coniugum concordia,
Qui mutuum fouent amorem fortiter.

Et

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Et Euripidis.

ὅστις δὲ τοὺς τεκόντας ἐν βίῳ σέβει,
ὅδ᾽ ἐστὶ καὶ ζῶν καὶ θανὼν θεοῖς φίλος.

Hoc eſt:

Quiſquis parentes in uita colit ſuos,
Hic carus eſt Dijs uiuus atq; mortuus.

Et Menander.

βούλου γονεῖς προπάντων ἐν τιμαῖς ἔχειν,
ἱκανῶς βιώσῃς γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς.

Hoc eſt:

Honorem quiſquis exhibet parentibus,
Abundè uiuet, carus & ſuis erit.

Huius ſententiæ antitheſin habet Homerus, qui narrat quendam iuuenem occiſum in bello Troiano, propterea quòd parentibus τὰ θρεπτήρια *non perſoluerit.*

Hactenus de Oeconomica vita dixi ex fontibus legis naturæ. Vnde moralis Philoſophus, qui de Oeconomico ſtatu præcipere inſtituit, principia & demonſtrationes petere debet.

Vitæ

Vitæ politicæ finis eſt politiarum tranquillus & pacificus ſtatus per actiones politicas: quæ omnes eò referri debent, vt maneat iuſta ordinis politici harmonia, ſeruato inter homines iure analogo, & Deus in humana ſocietate, tanquàm finis vltimus ſocietatis humanæ conſtituatur. Cauendum itaq;, ne ab hoc fine bonorum actiones politicæ aberrent. Verùm quoniam eadem ratio eſt totius cõſeruandæ, quæ eſt ſingularum partium, quantum quidem ad genus actionum attinet: eædem virtutes hîc requiruntur, quas in ſingulis hominibus & deinde in ſingulis familijs requiri diximus. Requiruntur itaque ad conſeruationem politiarum prudentia, temperantia, fortitudo & iuſticia, idq; hoc ordine, vt ſola prudentia imperet, reliquæ autem quæq; ſuo

loco & ordine obtemperent, vt Plato docet. In harum enim harmonia conſiſtit, quod eſt in vita difficilimum, videlicet: τὸ εὖ ἄρχειν καὶ τὸ εὖ ἄρχεσθαι, Hoc eſt, Rectè imperare & rectè parêre. Omnes ergo hæ virtutes requiruntur, cùm in eo qui imperat, tùm in eo qui imperio paret. Qui imperat, opus habet fortitudine, qua ciues in officio contineat & noxia à ciuibus auertat: opus habet temperantia, ne affectibus prauis indulgens harmoniam ſocietatis humanæ diſſoluat: Opus habet iuſticia, qua contractus regat, honores & operas diſtribuat, præmia conferat, ſupplicia ordinet, ſeruata in ſingulis debita proportione, hoc eſt, in alijs Geometrica, vt in officijs & præmijs: in alijs Arithmetica, vt in contractibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

His omnibus prudentiam moderatricem adhibere neceſſe eſt. Nec minus ad benè & legitimè parendum requiruntur virtutes ſuprà commemoratæ, fortitudo, temperantia, iuſticia, quibus moderatrix prudentia adhibenda eſt. Nam hæ virtutes vtrinq; ſeruatæ τὴν ἰσότητα Geometricam & Arithmeticam, ſine quibus ſtare reſpublicæ nequeunt, conſeruant.

Vt autem conſeruandæ politiæ ratio manifeſtius conſtet, hanc demonſtrationem quæ nititur fundamentis ſuperius traditis intueamur.

Quicquid conſeruat ſtatum politicum, lege naturæ præcipitur. Hic autem nequaquàm conſeruari poteſt, ſine ordine ſuperiorum & inferiorum, hoc eſt, magiſtratuum & ſubditorum: Proinde magiſtratuum &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſubditorum ordo, lege naturæ commendatur. Nam ſi laceratio humanæ ſocietatis eſt contra naturam: & quæ hanc efficit, ἀναρχία contra naturam erit. Natura igitur requirit ſuperiorum & inferiorum ordinem.

Præterea, cùm non poßit ſtatus politicus incolumis eſſe, niſi iuſtè cum ſocijs, fortiter contra hoſtes, modeſtè & prudenter cum omnibus agatur: ſequitur legem naturæ in politica ſocietate iſtas quatuor virtutes requirere, quibus multæ aliæ, vt ſpecies, ſubijciuntur, quæ ad politiarum incolumitatem requiruntur: de quibus Cicero eleganter & ſapienter, naturam ducem ſequutus, in libris de officijs ſcripſit: & nos poſtea earum catalogum quendam recitabimus, additis breuibus definitionibus & doctorum hominum ſententijs.

Huc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Huc ſententiæ plurimæ pertinent, Sed nos paucas quaſdam exempli cauſa aſſcribemus. Apud Homerum extant dulciſsimæ appellationes, quibus magriſtratuum et ſubditorum officia veluti pinguntur, quæ ſingulæ locum ſententiarum ſupplere poſſunt, vt ſunt:

Ηπιος πατὴρ, *blandus pater*, qua appellatione, vt ſignificatur affectus paternus magiſtratus erga ſubditos: ita in ſubditis requiritur ſimilis ſtorga.

βασιλεὺς, quaſi βάσις τοῦ λαοῦ, id eſt, fulcrum ſeu fundamentum populi. Vt enim ædificium fundamento ſuo nititur, & eo ſubruto collabitur: Ita populus legibus & potentia magiſtratus, tanquàm fundamento incumbit: ſublatis legibus & magiſtratu, euertitur.

Xenophon explicans verſum Homeri de Agamemnone: Ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής, *monet eum tandem Regem bonum eſſe, non qui ſuæ vitæ curam habet: ſed qui eos beatos & felices reddit, quibus imperat. Ideo enim rex eligitur inquit,* οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμελῆται, ἀλλὰ, ἵνα καὶ οἱ ἑλόμενοι διὰ τοῦτον εὖ πράττωσι, *hoc eſt, non vt ſuam ipſius curam gerat: ſed vt etiam qui illum elegerunt, propter ipſum benè habeant & felices ſint.*

Ἡγεμὼν, *dux: quia ſapientia & diſciplina populum ducet rectà ad virtutem & felicitatem.*

Κοσμήτωρ: *quia multitudini ordinem præfigit, quo nullum ornamentum pulcrius, nihil in republica vtilius. Quare rectè Iſchomachus vxorem monet, cùm inquit:*

ἐστὶ δ᾽ οὐδὲν οὕτως ὦ γύναι οὔτ᾽ εὔχρηστον, οὔτε καλὸν ἀνθρώποις, ὡς ἡ τάξις, *hoc eſt, ô Vxor, non eſt quicquam hominibus, neque tàm Vtile, neque tàm honeſtum, quàm ordo.*

Μέδων: *propterea, quòd magiſtratus ſingulari cura & ſolicitudine incolumitatem ſuæ reipublicæ tueri debet.*

ποιμένα λαῶν, *paſtor populorum: Hac imagine qualisnam cura magiſtratus eſſe debeat pro ciuibus ſignificatur. Vt enim paſtor ouium ſuarum: Ita magiſtratus ſubditorum ſuorum curam habeat neceſſe eſt. Platoni interdum magiſtratus* ἐπίσκοπος: *& Xenophonti* ἔφορος *dicitur, id eſt, inſpector, quia diligenter inſpicere debet magiſtratus, quid ſinguli ciues agant: incitabit ſingulos ad ſua officia præſtanda, ad obe-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

dientiam duabus rebus, nempe præmÿs & pœnis inuitabit. Non ſufficit, vt ait Xenophon, ciues habere honeſtas leges, niſi ſint etiam νομοφύλακες, qui ſunt inſpectores: laudantes eos qui imperata faciunt: & contrà punientes legum tranſgreſſores.

Præterea, quanta cura magiſtratui eſſe debeat pro ſalute ciuium ſuorum, indicatur Homerico verſu:

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Hoc eſt, Non oportet principem qui multis conſulere debet, totam ſtertere noctem. Et Sophocles: ὃν πόλις στήσειε, τούτου χρὴ κλύειν, Hoc eſt: Quem reſpublica conſtituerit, huic obedire oportet. Idem: καλῶς μὲν ἄρχειν, εὖ δ᾽ ἂν ἄρχεσθαι θέλειν. Hoc eſt: benè impera & benè pare. Huc addit rationem Poëta ex natura petitam. Dicit enim iuſtum imperium, in quo maio-

maiores rectè imperant, & ſubditi iuſtè obtemperant, conſeruare rempublicam: & contrà, eandem perire funditus, vbicunque fuerit ἀναρχία. Sunt autem hæc poëtæ verba.

ἀναρχίας γὰρ μεῖζον οὐκ ἔστι κακόν.
αὕτη πόλεις τ' ὄλλυσιν, ἥδ' ἀναστάτους
οἴκους τίθησιν, ἥδ' ἐν μάχῃ δορὸς
τροπὰς καταρήγνυσι, τῶν δ' ὀρθουμένων
σώζει τὰ πολλὰ σώματα ἡ πειθαρχία,
οὕτως ἀμώντε' ἔστι τοῖς κοσμουμένοις.

Hoc eſt.

Anarchia maius non eſt malum,
Hæc ciuitates euertit, hæc funditus
Perire familias facit, hæc belli tempore
Ignauos in fugam conuertit. At contrà
Parêre imperio multorum ſalus eſt,
Atq; ideò qui præſunt obedientiam tueri debent.

Verùm hîc obſeruandum eſt, quod ſuprà admonui de fine vltimo vitæ politicæ, qui eſt, vt omnia in humana ſocietate ad DEVM tanquàm vltimum ſcopum referantur. Cogitatio

 huius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

huius finis monet vtrunq; : cùm eum qui imperat, ne quid contra DEVM mandet ſuis: tùm eum qui paret, ne in rebus illicitis, hoc eſt, pugnantibus cum lege naturali & diuina, obediat principi. Nam hîc Socratis reſponſum apud Platonem locum habet, qui cùm amici hortarentur, vt ſenatui Athenienſi cederet, quò mortis ſupplicium euaderet, reſpondit:
Ἐγὼ ὑμᾶς ἄνδρες ἀθηναῖοι ἀσπάζομαι μὲν καὶ φιλῶ, πείσομαι δὲ τῷ θεῷ μᾶλλον ἢ ὑμῖν.

Hoc eſt:

Ego vos, ô viri Athenienſes, veneror quidem & amo, at DEO potius quàm vobis obtemperabo. Huc & illud Thebanæ virginis apud eundem Poëtam, quæ cùm iuberetur anteferre Regis edictum naturæ legibus, forti animo in hanc ſententiam reſpondit: Nequaquàm exiſtimo

tua decreta tantum valere, vt, cùm homo ſis, poßis Deorum nõ ſcriptas, firmißimas tamẽ leges violare. Non enim ad breue tempus, ſed ſemper vigent valéntque. Ex his patet, qui nam ſint fontes, quæ metæ legum ciuilium, & quomodo ad ſua principia reuocare omnia in ciuili gubernatione oporteat.

Vitæ ſpiritualis finis eſt eius conſeruatio per actiones huic vitæ congruentes, quales ſunt: Deum agnoſcere, agnitum colere, timere, glorificare, &c. Ad hanc vitam ſpiritualem Oeconomicus ſtatus & politicus tanquàm ad vltimum ſcopum referri debent, à quo qui aberrat, inuertit naturæ ordinem, & pœnas ſibi accerſit.

Ad huius uitæ conſeruationem requiruntur ſuprà cõmemoratæ virtutes:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tates: prudentia, fortitudo, temperantia & iuſticia: licèt differentiæ harum virtutum propter obiecti rationem modo quodam variant. Demonſtratio autem hæc eſt:

Quicquid conſeruat ſtatum vitæ ſpiritualis, lege naturæ præcipitur:

DEVM agnoſcere, & ad eum omnia referre tanquàm ad finem bonorum, conſeruant ſtatum vitæ ſpiritualis:

Proinde vt hæc lege naturæ præcipiuntur: ita quæ his contraria ſunt vetantur. Maior axioma eſt, pendens ex principijs anteà recitatis. Minor demonſtratur hoc modo:

Supremæ virtutis ſuprema actio verſans circa nobiliſſimũ obiectum, eſt finis hominis:

Deum agnitum colere eſt ſupremæ virtutis hominis ſuprema actio,

verſans

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

verſans circa nobiliſsimũ obiectum. Ergo hæc eſt finis hominis, quantum quidem ad ſpiritualem vitam attinet.

Hanc minoris demonſtrationem Philoſophus colligit hoc modò: ſtatus optimæ vitæ in felicitate poſitus eſt. Hæc felicitas in tribus conſiſtit, in actu altiſsimæ potentiæ in homine, quæ eſt intellectus: in habitu nobiliſſimo, qui eſt virtutis: in obiecto digniſsimo, nempe Deo.

Huc vſque humana ratio rectà progreditur. Verùm cùm ex concluſione poſitæ demonſtrationis, actiones huic vitæ congruentes, extruere molitur, tota errat via. Sicuti cum experientia Paulus teſtatur ad Rom. 1. Socrates clamat Deum colendum eſſe, & multis argumentis aduerſarium, qui aliter ſentit, refutat: præterea addit Deum colendum eſſe, non alio

cultu,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

cultu, quàm qui à Deo ipſo inſtitutus eſt. Verùm, cùm hinc progredi incipit Socrates, tanquàm cæcus à vero Deo aberrat, & horrendis erroribus inuoluitur.

Porrò, cum demonſtratione noſtra congruunt multæ gnomæ, quæ paßim apud Poëtas & Philoſophos leguntur.

De vnitate Dei ex multis, has paucas aſſcribere placuit. Omnes Sibyllæ vnum Deum prædicant. Erythræa, vt refert Lactantius, ita canit:

Εἷς θεὸς, ὃς μόνος ἐστὶν ὑπερμεγέθης ἀγένητος.

Hoc eſt:

Vnus Deus, qui ſolus eſt maximus & æternus.

Quòd hic omnia condiderit teſtatur eadem his verſibus:

ἀλλὰ θεὸς μόνος εἷς πανυπέρτατος, ὃς πεποίηκεν,
οὐρανὸν, ἠέλιόν τε, καὶ ἀστέρας, ἠδὲ σελήνην,
καρπο-

καρποφόρον γαῖάν τε, καὶ ὕδατος οἴδματα πόντου.

Hoc eſt:

Sed Deus ſolus vnus eſt ſuper omnia, qui fecit cœlum Solémque & ſtellas atq; lunam, Et cum his fertilem terram & fluctus maris.

Et alia Sibylla in perſona Dei loquens, ita canit:

εἷς μόνος εἰμὶ θεός, καὶ οὐκ ἔστιν θεὸς ἄλλος.

Iuſtinus Martyr Pythagoræ verſus de vnitate Dei hos aſſcripſit, in libro de Monarchia:

Εἴ τις ἐρεῖ, θεός εἰμι, παρὲξ ἑνός, οὗτος ὀφείλει
κόσμον ἴσον τούτῳ στήσας εἰπεῖν, ἐμὸς οὗτος.

Hoc eſt:

Si quis præter vnum dicat, Deus ſum: hic debet mundum ſimilem huic conditum oſtendere & dicere, hic meus eſt. Multæ huiuſmodi ſententiæ apud Platonem, Xenophontem, Sophoclem, Euripidem, Home-

rum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

rum, Menandrum & alios inueniuntur, quas breuitati ſtudens omitto.

De prouidentia huius vnius Dei extant inter alias hæ ſententiæ.

πάντῃ γὰρ ἐστὶ πάντα καὶ βλέπει θεός.

Vbique adeſt & omnia cernit Deus.

Idem.

ὀξὺς θεοῦ τ᾽ ὀφθαλμὸς εἰς τὸ πάντα ὁρᾷν.

Dei oculus acutus eſt, adeò vt omnia contempletur.

Xenophon DEVM vocat σοφὸν δημιουργὸν καὶ φιλόζωον, Hoc eſt, ſapientem & amantem animalium opificem. Idem ait: Noueris Deum eſſe tantum & talem, vt omnia ſimul videat, & omnia ſimul audiat, & vbiq; adſit, & ſimul omnium curam habeat. Hunc vnum colendum eſſe & alijs multis argumentis docet: & forma hominis erecta in cœlum idem ſignificari adſtruit, quem imitatus latinus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tinus Poëta in hunc modum loquitur.

> Os homini ſublime dedit, cœlumq́; uidere
> Iuſsit, & erectos ad ſidera tollere uultus.

De cultu Dei antiquiſsimus Poëta Philemon, vt Iuſtinus refert, ita ait: θεῷ δὲ θύε διὰ τέλους δίκαιος ὤν: Hoc eſt: Deo ſacrifica iuſticia. Idem: Si quis afferens ſacrificium, ô Pamphile, taurorum multitudinem aut caprorum, aut per Iouem alia huiuſmodi, aut ſtructuras aureas, præparans chlamydas & purpureas, aut per elephanti aut Smaragdi animalia exiſtimet ſe Dei ſibi conciliare beneuolentiam, omnino errat & leuem mentem habet: Oportet potius vt virum bonum ſe præbeat, ne ſtuprator ſit virginum, aut adulter, ne furetur & occidat, ne videat aliena & concupiſcat, ſiue vxorem, ſiue domum, ſiue poſſeſsionem, puerum, ancillam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

equos, boues, &c. Imò, mi Pamphile, ne aciculæ vnum funiculum concupieris. Deus enim præſens coràm te cernit, qui operibus iuſtis delectatur, non iniuſtis. Huiuſmodi ſententias de vnitate DEI, de creatione, prouidentia & cultu, quales multæ apud Philoſophos & Poëtas extant, tenere admodum iucundum eſt.

Dixi de vita Oeconomica, politica & ſpirituali, & quæ ſint cuiuſque propriæ actiones in genere, demonſtraui: Iam quia lex DEI, quam vſitatè decalogum appellamus, dicitur legis naturæ epitome: quædam breuiter quomodo decalogi præcepta ad ea, quæ dicta ſunt, congruant, oſtendam.

Ad ſtatum itaque vitæ ſpiritualis primam pertinere tabulam immediatè,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

diatè, non eſt dubium. Hæc enim in ſumma Deum colendum & celebrandum eſſe docet, & quomodo id fieri oporteat, oſtendit.

DEMONSTRATIO
PRIMÆ TABVLÆ.

DEVS colendus eſt à toto homine, quemadmodum ſupra de-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

monſtratum eſt. Homo autem conſtat anima & corpore. Ergo DEVS colendus eſt animo & corpore, hoc eſt, corde, iuxta primum præceptum, ore & lingua iuxta ſecundum, vita & externis moribus iuxta tertium.

Modus cultus Dei pulcherrimo ordine hîc indicatur. Initium enim ſumit à corde, deinde in ore & lingua ſe profert, Poſtea vita & externis moribus ſe declarat. Cordis appellatione intelligantur omnes animæ vires interiores, videlicet, vt mens illuminata quæ Dei ſunt rectè intelligat, vt affectus ardeant amore Dei, vt voluntas ita ſua ſponte Deo ſit addicta, vt nihil velit niſi quod in gloriam Dei cedat. Hunc cultum cordis, quem natura oris & externæ vitæ cultus ſequitur, etiam ethnici na-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ci naturali luce intellexerunt, etſi poſtea in conatu à vero Deo aberrarunt.

DEMONSTRATIO SECVNDÆ TABVlæ generalis.

QVicquid conſeruat ſtatum Oeconomicum & politicum, lege naturæ præcipitur: & quicquid turbat & euertit, eadem prohibetur.

Vt autem opera præcepta in ſecunda tabula conſeruant Oeconomicum & politicum ſtatum: ita in eadem prohibita turbant & euertunt.

Illa igitur mandantur, hæc vetantur.

Maior eſt principium, quod ſuprà eſt declaratum. Minorem confirmabimus ſingulorum ſecundæ tabulæ præceptorum demõſtrationibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

DEMONSTRATIO
QVARTI PRÆCEPTI.

QVicquid conſeruat Oeconomicum, & politicum ſtatum iuris eſt naturalis: vt quæ contraria ſunt cum natura pugnant.

Analoga officia ſuperiorum, vt parentum & magiſtratus: & inferiorum, vt liberorum & ſubditorum conſer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

conſeruant ſtatum Oeconomicum & politicum.

Hæc igitur officia lege naturæ mandantur, & quæ his contraria ſunt, prohibentur, vt humanæ ſocietati inimica & noxia.

Ordo in hac tabula dignus eſt qui obſeruetur, Vt enim in prima tabula initium fit à fundamento cultus Dei: ita hîc ab obedientia erga ſuperiores, quæ eſt mater omnium officiorum, quæ in ſequentibus præceptis requiruntur.

DEMONSTRATIO
QVINTI PRÆCEPTI.

QVicquid turbat humanam ſocietatem ſiue in Oeconomico ſtatu ſiue politico, lege naturæ interdictum eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Odia, conuicia, rixæ, homicidia, turbant humanam ſocietatem: Igitur, Odia, conuicia & homicidia iure naturali vetantur. Et contra: cùm amor mutuus, amica colloquia, beneuolentia, concordia, ſtudium conſeruandi ſe mutuò & defendendi, conſeruent humanam ſocietatem: Igitur à natura requiruntur.

DE.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

DEMONSTRATIO
SEXTI PRÆCEPTI.

QVicquid pugnat cum honeſtate in ſtatu Oeconomico, & politico, lege naturæ interdictum eſt:

Vagæ libidines & inceſtus pugnant cum honeſtate, quam natura

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

in omni vitæ ſtatu efflagitat. Prohibentur igitur vagæ libidines & inceſtus lege naturæ. Et contra: Honeſta & legitima copula coniugalis ſeminarium eſt humanæ ſocietatis. Coniugium igitur legitimum, lege naturæ commendatur.

De inceſtu, hoc eſt, de copula perſonarum, quæ vel cognatione, vel affinitate coniunctæ copulari lege naturæ prohibentur, obſcurior eſt in hac corruptione ratio.

Plutarchus olim neceſſarias ducere prohibitum fuiſſe ſcribit, cuius rei honeſtiſsima eſt ratio ac rectiſsima, videlicet, vt quemadmodum ſanguine iuncti ſe inuicem diligunt: ita neceſsitudinis vinculum in multos diffuſis coniugijs, & non intra eoſdem parietes manentibus, plures caritate connecteret. Sic enim ſer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

pere extendique caritatem generis humani manifeſtum eſt. Quod & Cicero in 5. de finibus docet. Quod cùm ita ſit, lege naturæ prohiberi neceſſariorum, hoc eſt, cognatorum & affinium coniugia, quis non videt? Huc accedit naturale iudicium in omnibus ſanis hominibus, quo iudicant omnes, abſtinendum eſſe ab ijs perſonis, quos vel cognatio vel affinitas arctiſsimè copulauit. Neſcio (inquit Auguſtinus) quomodo ineſt humanæ verecundiæ quiddam naturale, atque laudabile: vt cui debet cauſa propinquitatis verecundum honorem, ab ea contineat, quamuis generatricem tamen libidinem, de qua erubeſcere videmus, & ipſam pudicitiam coniugalem. Verùm quia in hac naturæ humanæ deprauatione, infirmior eſt in multis huius legis, de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

illicita neceſſariarum perſonarum copula, agendæ ſunt Deo gratiæ, qui hanc legem Leuitici 18. repetit, & monet multas gentes fuiſſe exterminatas propter huius legis violationem.

Iam quæri etiam poteſt, an lege naturæ in vno coniugio, tantùm debeant copulari duæ perſonæ, nempe vnus maſculus & vna fœmina, non vnus maſculus & multæ fœminæ, præſertim cùm videamus quoſdam ex ſanctis patribus habuiſſe eodem tempore duas & aliquando plures vxores. Ad hanc quæſtionem, cùm non exemplis, ſed lege naturæ ſit iudicandum, clarè pronuncio, violare legem naturæ, quicunque ſimul plures vxores habent.

Huius reſponſionis quatuor ſunt rationes à natura petitæ.

Prima,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Prima, ſocietas coniugalis æquálem obligationem mariti & vxoris requirit, quantum ad vſum corporum attinet. Vbi autem maritus vnus habet plures vxores, vel vna fœmina plures maritos, ſeruari non poteſt in obligatione æqualitas, Nunc autem cùm inæqualitas ſit contra naturam, eſt etiam contra naturam, ſi plures perſonæ in vno coniugio copulentur, quàm duæ, vnus maſculus, & vna fœmina.

Secunda, dictat recta ratio, quòd nullus debeat ſe obligare ad aliquid impoſſibile. Iam autem fieri non poteſt, vt vnus vir peræquè obligatus ſit pluribus vxoribus, ſicuti vni ſoli. Quare cum natura pugnat copulatio vnius viri cum pluribus fœminis.

Tertia,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Tertia, pax domeſtica conſeruari non poteſt, vbi vnus maritus plures habet vxores: fieri enim non poteſt, quin zelo quodam mulierculæ aduerſus ſe inuicem inflammentur, vnde iurgia oriuntur, & ex his domus quædam perturbatio, quæ cum natura pugnat.

Quarta, Ius naturæ eſt, vt nemo faciat alij, quod ſibi nolit fieri, maritus ergo cùm nolit vxorem ſuam pluribus nubere viris, debet vna contentus eſſe. Hoc ius ἀνάλογον cùm violatur, legi naturæ vis fit, & iniuria alteri coniugum.

DEMONSTRATIO SEPTIMI PRÆCEPTI.

QVicquid deſtruit humanam ſocietatem, quicquid domos & politias euertit, cum natura pugnat:

Frau-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Fraudes, furta, latrocinia, deſtruunt humanam ſocietatem, euertunt domos & politias:

Hæc igitur lege naturæ vetantur. Et contra: Quicquid conſeruat humanam ſocietatem cum in Oeconomia tùm in politia, id iuris eſt naturalis:

Diſtinctio dominiorum, fides in contra-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

contractibus & candor, conſeruat humanam ſocietatem. Igitur hæc lege naturæ mandantur.

DEMONSTRATIO
OCTAVI PRÆCEPTI.

QVicquid facit ad ſocietatem hominum conſeruandam, lege naturæ requiritur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Certitudo in artibus & veritas inter homines facit ad conſeruationem ſocietatis humanæ: Igitur hæc requiruntur lege naturæ.

Minor illuſtratur antitheſi: Eſt enim manifeſtum, mendacia & incertitudinem in artibus deſtruere hominum ſocietatem. Atque ideò lege naturæ interdicta eſſe.

DEMONSTRATIO
NONI ET DECIMI
Præcepti.

NEmo vult, vt alius ſua bona iniuſtè concupiſcat: Igitur, nemo debet aliena bona iniuſtè appetere.

Probatur conſequentia hac naturæ regula: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

Hæ ſunt demonſtrationes præceptorum Decalogi petitæ ex princi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

pijs immediatè pertinentibus ad conſeruationem humanæ ſocietatis. Verùm quia ſuprà ſæpè dictum eſt, omnes vitæ ſtatus ad DEVM tanquam vltimum finem referendos eſſe: quærendæ ſunt etiam rationes præceptorum à Dei voluntate, & natura, hoc modo:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

DEVS eſt fons & dator omnium bonorum: Igitur Deus colendus eſt, & ei gratitudo eſt præſtanda à ſua creatura.

DEVS amans eſt ordinis atq; gratitudinis: ideo quartum edidit præceptum.

DEVS non vult ſuam imaginem deſtrui: Prohibet igitur homicidium.

DEVS eſt puriſſimus & caſtiſſimus: Igitur puritatem & caſtitatem requirit à rationali creatura.

DEVS eſt iuſtiſſimus: Igitur malum dolum, furtum, fraudem, homicidia abominatur, & virtutibus cum his vitijs pugnantibus delectatur.

DEVS eſt verax: Igitur offenditur mendacio & amat veritatem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

DEVS eſt ſanctus & purus: Non vult ergo animos noſtros impuritate concupiſcentiarum cõtaminari.

Poteſt etiam ſecunda tabula ex lege dilectionis proximi, quæ naturalis eſt, demonſtrari hoc pacto:

Qui diligit proximum, ei debitum honorem præſtat, & analogum reddit officium iuxta quartum præ-

ceptum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Hoc eſt:

Virtus maxima armatura eſt mortalibus. Et Iſocratis ad Demonicum: τῆς ἀρετῆς οὐδὲν κτῆμα σεμνότερον, οὐδὲ βεβαιότερον: Hoc eſt: Virtute nulla poſſeſsio venerabilior neque firmior.

Et Menander:

καρπὸς τῆς ἀρετῆς ἐστὶν εὔτακτος βίος; Fructus virtutis eſt benè compoſita vita. Quid de vitio, quod virtuti aduerſatur, ſentiendum ſit, ex contrarijs effectibus facilè colligi poteſt.

Virtutis partes iuxta Platonem & Ciceronem ſunt quatuor, Prudentia, Iuſticia, Fortitudo & temperantia. Has quatuor virtutis partes, ſuprà admonui requiri ad conſeruationem naturæ humanæ, & ſocietatis inter homines conciliandæ, de quibus nunc ordine dicendum eſt.

DE PRVDENTIA & eius partibus.

PRVDENTIA, φρόνησις eſt rerum bonarum & malarum & vtrarumq; ſcientia: Seu, vt Ariſtoteles definit: Prudentia eſt habitus, vera ratione ad ea agenda idoneus, quæ vitæ hominum cōducunt vel obſunt. Huic opponitur ἀφροσύνη, quæ eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

eſt inſcitia, qua quis ineptus eſt ad agenda ſingula ſuo loco & tempore quæ oportet. Hanc prudentiam naturæ lege requiri, ex eo liquet, quod ſine ea nihil rectè agi poteſt.

PRVDENTIÆ laus magna eſt apud Poëtas. Menander ait: ἀγαθὸν μέγιστον ἡ φρόνησις ἐστὶ ἀεί. Id eſt, Prudentia ſemper eſt maximum bonum. Cauſam huius laudis idem Poëta ſubiungit, cùm ita ait: ἂν εὐφρονῇς, τὰ πάντα γε εὐδαίμων ἔσῃ, Hoc eſt: Si prudenter egeris, omnino beatus eris.

Prudentiæ partes Cicero tres numerat, memoriam, intelligentiam, prouidentiam.

Memoria μνήμη, eſt per quam animus repetit illa quæ fuerunt: Hæc ideo prudentiæ pars cenſetur, quia ad prudenter agendum requiri-

tur multorum experimentum, quod haberi nequit, abſq; memoria præteritorum. Nam experimentum, vt inquit Ariſtoteles, eſt ex pluribus, vt ita dicam, memorijs. Cum memoria pugnat obliuio, λήθη, cui ſuccurrit reminiſcentia, ἀνάμνησις, quæ eſt inquiſitio eius quod memoria excidit.

Laus memoriæ eſt quod rerum omnium ſit theſaurus, & cuſtos cæterarum ingenij partium. Huic maximum lumen ordo adfert, teſte Simonide.

Intelligentia, νόησις, eſt per quam ea perſpicit animus quæ ſunt, ſeu, eſt ipſa mentis perceptio. Huius duplex munus eſt. Vnum quo res ſimplices abſolutè tenemus ſeu percipimus: Alterum quo res intellectas comparamus inter ſeſe & æſtimamus, vnde alia componimus in affirmando, alia

diui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

diuidimus in negando, alia ex alijs colligimus ratiocinando. Huic ancillantur, mens, ſenſus, imaginatio, & experientia, de quibus ſuprà diximus. Sine hac intelligentia ſuum nomen prudentia tueri nequit. Nam eius pars eſt, vt ita dicam, ſubſtantialis, quæ circa præſentia verſatur, vt memoria præteritorum eſt.

Huic opponitur hebetudo, ἀσυνεσία, acuminis & perſpicaciæ priuatio, qua præditi inepti ſunt ad omnem humanitatem & diſciplinam, beſtiæ potius quàm homines cenſendi. Hinc facilè intelligere eſt magnas intelligentiæ laudes eſſe, vt quæ omnium artium & actionum honeſtarum mater eſt.

Prouidentia, πρόνοια, eſt per quam futurum aliquid videtur antequam factum ſit.

Huic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Huic opponitur, ἀπρονοησία *, qua fit ut futura non proſpiciamus conſilio, quod eſt, iuxta Senecæ ſententiam, oculus futurorum. Prouidentiæ officium eſt ex præteritis & præſentibus futura perpendere & æſtimare, atq; conſilio maturo præmunire animum, priusq̃ quis rem aggrediatur.*

Ad prouidentiam quoq; referenda eſt diligentia, ἐπιμέλεια *, quæ eſt prudentia in proſpiciendo fine et medijs ad finem, & intentio animi in medijs illis parandis & tuendis. Seu, eſt deliberatio de fine & de medijs, & quædam voluntatis contentio, & conſtantia in tuendis medijs.*

Huic opponuntur ignauia & πολυπραγμοσύνη *, Illa facit ut noſtrum munus negligamus: Hæc ut aliena curemus: de qua hic verſus vulgò fertur :* τῆς πολυπραγμοσύνης οὐδὲν χρεώ-

τερον

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

τερον ἄλλο, Hoc eſt: Nihil curioſitate peius. Diligentiæ elogia multa paßim occurrunt, quale eſt hoc Menandri:

τῆς ἐπιμελείας δοῦλα πάντα γίγνεται,

Hoc eſt:

Omnia diligentiæ ſubyciuntur: Et illud Demoſthenis: Nihil eſt cautis hominibus & circumſpectis adeò formidabile, quin diligentia præcaueri poßit, neq; vllum malum eſt, quin incautis et pigris euenire queat.

DE IVSTICIA & eius partibus.

IVSTICIA, δικαιοσύνη, eſt habitus animi communi vtilitate conſeruata, ſuum cuique tribuens, ſeu vt Ariſtoteles definit, Iuſticia eſt ea animi affectio, qua apti homines ſunt ad

ad res iuſtas gerendas, quáque res iuſtas & faciunt & cupiunt facere.

Huic opponitur iniuſticia, ἀδικία, qua homines inepti ſunt ad res iuſtas gerendas, quáque res iuſtas nec faciunt nec cupiunt facere, imò contraria moliuntur.

IVSTICIÆ præclara ſunt apud omnes autores Græcos & La-

tinos encomia. Theognis ait: ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ᾽ ἀρετή ᾽στι. Iuſticia in ſeſe virtutes continet omnes. Et Cicero: Iuſticia hæc vna virtus ſola domina omnium & regina virtutum. Hanc Ariſtoteles Heſpero & Aurora formoſiorem pronunciat, Cuius fundamentum eſt fides, id eſt, dictorum conuentorúmque conſtantia & veritas.

Huius primum munus eſt, ne cui quis noceat. Secundum, vt ſua ſingulis reddamus. Tertium, vt omnia ad communem vtilitatem referamus.

Fructus huius vberrimus eſt, felicitas et bona fama. Vnde Menander: δίκαιος ἴσθι, ἵνα καὶ δικαίων δὴ τύχοις, Id eſt: Iuſtus eſto, vt & iuſta conſequaris, Idem:

ἀνδρὸς δικαίου καρπὸς οὐκ ἀπόλλυται: Hoc eſt, Viri iuſti fructus non perit.

Iuſticiæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Iuſticiæ partes in duplici ſunt diſcrimine. Quædam enim ſubiecta, quædam cognatæ dicuntur. Subiectæ ſunt. Religio, Pietas, Gratitudo, Innocentia, Vindicatio, Beneuolentia, Liberalitas, Comitas, Ciuilitas, Fides, Obſeruantia & Ius. His addo æquum & bonum. Cognatæ ſunt: Gloria, Dignitas, Amplitudo, Amicitia. Has partes, eo quo propoſitæ ſunt ordine, definitionibus illuſtrabimus.

RELIGIO, θρησκεία, Ciceroni iuſticiæ pars eſt, quæ ſuperioris cuiuſdam naturæ quam diuinam vocant curam ceremoniámque adfert. Hac ſublata, vt idem Cicero inquit, fides etiam & ſocietas generis humani & vna excellentiſſima virtus iuſticia tollatur, neceſſe eſt. DEVM autem religioſè colendum eſſe ſuprà

ex lege

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ex lege naturæ demonſtratum eſt, Verùm huc adſcribendas duxi leges, quas Cicero in ſecundo de legibus, de cultu Deorum recitat:

Ad diuinos adeunto caſtè.
Pietatem adhibento.
Opes amouento.

Primam legem interpretatur hoc modo, Caſtè iubet lex adire Deos,

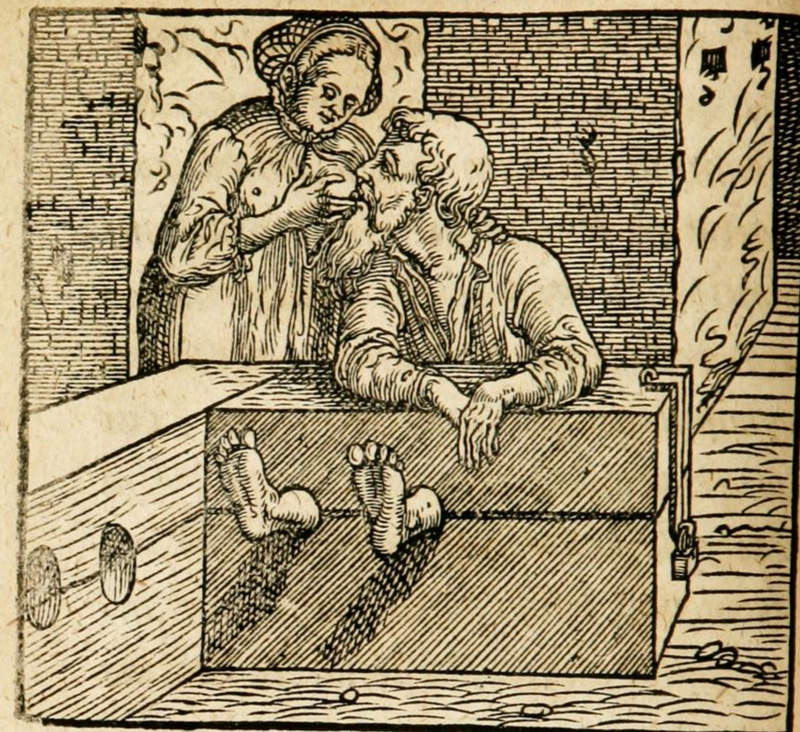
animo videlicet, in qua ſunt omnia, Nec tollit caſtimoniam corporis, ſed hoc oportet intelligi cùm multùm animus corpori præſtet, obſeruetúrque vt caſto corpore adeatur, multò eſſe in animis id ſeruandum magis. Nam illud & aſperſione aquæ vel dierum numero tollitur, animi verò labes nec diuturnitate euaneſcere, nec manibus vllis elui poteſt. Quòd autem pietatem adhiberi, opes amoueri iubet, ſignificat pietatem gratam eſſe Deo, ſumtum eſſe remouendum. Quid eſt enim cùm paupertatem diuitijs etiam inter homines æqualem eſſe velimus? cùm eam ſumtu ad ſacra adhibito Deorum aditu arceamus. Præſertim cùm ipſi DEO nihil minus gratum futurum ſit, quàm non omnibus patêre ad ſe placandum & colendum viam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Cum Religione pugnat Superſtitio, δεισιδαιμονία & ἀθεότης Epicurea, illa ſupra modum cultus genera excogitat, hæc omnem religionis curam abÿcit: Sicuti Cyclops apud Euripidem facit, qui nullum aliud numen agnoſcit quàm ventrem ſuum, cui ſoli ſe munera offerre fatetur, alia dicit eſſe κόμπους καὶ εὐμορφίας λόγων, quem non pauci ἄθεοι hodie imitantur, quos olim iuſta vindicta rectius docebit.

PIETAS, στοργὴ, iuſticiæ pars eſt, per quam ſanguine coniunctis patriæqúe beneuolis, officium & diligens tribuitur cultus. Huic opponitur, ἀστοργία, vitiorum omnium radix. Quare non ſatis laudari poteſt pietas, ſine qua religio eſſe nequit. Nam religionis cauſa pietate inter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſe deuinɛti ſunt homines, quemadmodum eleganter vir optimus Stigelius, his verbis cecinit:

Vtq; alios alij de religione docerent,
Contiguas pietas iuſsit habere domos.

GRATIA, χάρις, iuſticiæ pars eſt, in qua amicitiarum & officiorum alterius memoria, & alterius remunerandi voluntas, continetur.

Huic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Huic opponitur ingratitudo, ἀχαριστία, quo vitio nullum grauius iudicârunt Perſarum leges, & contrà Poëtæ & Philoſophi omnes, gratiam maximis extulêre encomijs. Heſiodus in Theogonia gratiæ partes pulcerrima proſopopœia depingit: cùm ait:

Τρεῖς δ', ἡ εὐρυνόμη χάριτας τέκε καλλιπαρῄας,
Ἀγλαΐην, καὶ εὐφροσύνην, θαλεῖαν τ' ἐρατεινήν.

His verſibus Heſiodus, vt Iouem patrem gratiarum facit: Ita matrem Eurynomam: quibus verbis ſignificatur, quòd lex quædam diuinitus inſita ſit mentibus hominum de gratitudine.

Charitum, id eſt, gratiarum numerus ſignificat tres actus diſtinctos in beneficijs, quæ vltrò citróque dantur, vt ſunt, dare, accipere, referre.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Charitum nomina, affectus eorum qui vltrò citróque certant beneficijs, notant: ἀγλαΐα, enim, latinè ſplendor & dignitas, monet vt qui accepit beneficium, illud agnoſcat & prædicet: εὐφροσύνη hilaritas, monet datorem hilaritatis, vt ſine moroſitate & mora beneficium conferat, iuxta illud Euripidis: Qui citò præſtat gratiam dulciſsimus mortalium eſt. Et illud: qui citò dat, bis dat. θαλεῖα florida, monet ne beneficiorum acceptorum memoriam ſinamus ſeneſcere, Huc illud Theocriti:

χρύσειοι πάλαι ἄνδρες ὅτ' ἀντεφίλησ' ὁ φι-
ληθείς.

Hoc eſt, Aurei quondam homines fuêre, quando is qui beneficia acceperat, gratiam viciſsim rependit.

Hæ tres Gratiæ apud Poëtas virgines, eæq; nudæ & connexæ pinguntur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tur. Nuditas & virginitas Symbola ſunt ſimplicis candoris, ne quis donationis prætextu cuiquam inſidias ſtruat. Dona enim quæ ita conferuntur rarò proſunt accipienti, vnde Aiax apud Euripidem, ἄδωρα τῶν ἐχθρῶν δῶρα, Id eſt, Inimicorum dona minimè dona ſunt. Qui ita hoſtili animo alijs largitur dona, perinde facit, ac ſi linguam exſecet de ſerpentis ore, ac munera porrigeret veneno tincta, ſicuti Medea apud Euripidem fecit.

INNOCENTIA, ἀκακία, eſt puritas animi, omnem iniuriæ illationem abhorrens. Seu, eſt iuſticiæ pars, qua integritas vitæ & morum ſeruatur. Huius magna laus eſt apud Ciceronem. Vitam, inquit, beatam efficiunt tranquillitas conſcientiæ, & ſecuritas innocentiæ. Huic oppo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

nitur nocendi cupiditas, κακότης, qua quis ad iniuriam & maliciam committendam eſt paratus, vitium planè Satanicum, & humana natura indigniſsimum.

VINDICATIO, ἐκδίκησις, eſt per quam vis & iniuria, & omnino omne quod obfuturum eſt, defendendo aut vlciſcendo propulſatur.

Huic opponitur ab vna parte ſæuitia ſeu crudelitas, ὠμότης: ab altera remiſsio, ἄνεσις.

BENEVOLENTIA, εὔνοια, iuſticiæ pars eſt, qua alijs benè volumus. Huic opponitur Maleuolentia, κακόνοια, odium, μῖσος, & inuidia, φθόνος, quæ triſtatur de alienis bonis. Vnde autem proficiſcatur inuidia, TITVS LIVIVS his verbis oſtendit: Nulla ingenia tàm prona ad inuidiam ſunt, quàm eorum

qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

qui genus ac fortunas ſuas animis nõ æquant, quia virtutem ac aliorum bona oderunt. Aduerſus hoc vitium plurimæ Poëtarum celebrantur ſententiæ, ſed ego ex multis paucas adſcribam. Epigramma Græcum eſt.

ὁ φθόνος ἐστὶ κάκιστον, ἔχει δὲ τὶ καλὸν ἐν
αὐτῷ,
τήκει γὰρ φθονερῶν ὄμματα καὶ κραδίαν.

Inuidia peſſimum quid eſt, habet tamen in ſe aliquid boni, nam conſumit inuidentium oculos & cor.

Huc illud Horatij:

Inuidia Siculi non inuenêre tyranni
Maius tormentum. Et hoc Ouidij.
Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto,
Nuſquàm recta acies, liuent rubigine dentes,
Pectora felle uirent, lingua eſt ſuffuſa ueneno.
Riſus abeſt, niſi quem uiſi fecêre dolores.
Nec fruitur ſomno, uigilantibus excita curis,
Sed uidet ingratos, intabeſcitq; uidendo
Succeſſus hominum, carpitq; & carpitur unà,
Suppliciumq; ſuum eſt. Et Horatius:
Inuidus alterius rebus marceſcit opimis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

LIBERALITAS, ἐλευθεριότης, iuſticiæ pars eſt, quæ in beneficijs conferendis mediocritatem ſeruat. Liberalitatis comites facit Valerius, humanitatẽ & clementiam, quibus homine nihil dignius teſtatur Cicero. Martialis liberalitatis fructum expreſsit his verſibus:

Extra fortunam eſt, quicquid donatur amicis,
Quas dederis, ſolas ſemper habebis opes.

Hæc, vt Claudianus ait:

Nil negat, & ſeſe uel non poſcentibus offert.

Huic opponitur in exceſſu quidem prodigalitas, ἀσωτία, in defectu verò illiberalitas, ἀνελευθερία. Huius tria ſunt genera: turpis quæſtus, tenacitas, & κιμβεία. Turpis quæſtus, αἰσχροκέρδεια, eſt, cùm quis diteſcere quærit vndecunque, & lucrum quàm pudorem pluris facit. Tenacitas, φειδωλία, eſt, cùm quis in re honeſta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſumtui & impenſæ parcit. κιμβεία, eſt quaſi cucuminis ſectio, hoc fit cùm quis quidem expendit, ſed minutatim & malè, nullo temporis delectu habito, vnde fit vt plus iacturæ faciat.

COMITAS, φιλοφροσύνη, eſt morum quædam humana & ornata ſuauitas, à como quod eſt orno.

Hæc amicitiæ coniuncta eſt, Ita enim Cicero ait: Amicitia remiſſior eſſe debet & dulcior, & ad omnem comitatem facilitatémque procliuior. Qui enim hac ſunt virtute præditi, benignè & haud grauatè alijs inſeruiunt, quod eſt amicorum proprium. Huic opponitur ab vna parte ſeueritas, ab altera ſcurrilitas: illa ne punctum quidem à virtute diſcedendum ſtatuit, hæc nimis remiſſa liberioribus iocis delectatur: illa græcè ἀποφ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

cè ἀποτομία quaſi reſectio, qua res ad viuum exigitur. Hæc εὐτραπελία, quæ ſe flectit ad ingenia hominum, vt lepôre & vrbana dicacitate oblectentur, dicitur.

CIVILITAS, τὸ πολιτικὸν, eſt ciuilis quædam moderatio ac modeſtia homini politico maximè conueniens. Huic opponitur inciuilitas, ἀγριότης, quæ eſt morum quædam ruditas et ruſticitas, et petulantia, ὕβρις, quæ alios per contumaciam petit.

FIDES, πίστις, eſt dictorum & conuentorum conſtantia & veritas, dicta, quòd fiat quod dictum eſt. Hanc Seneca ſanctiſſimum humani pectoris bonum appellat. Et à Cicerone fundamentum iuſticiæ dicitur. Rectè igitur monet Plautus: fac fidelis ſis fideli, caue fidem flexam geras.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ras. Quod autem Theon Sophiſta dicit: μέμνησο ἀπιστεῖν, vult ne quis ſinat ſe facilè perſuaderi à quouis, niſi euidentes appareant rationes. Huic opponitur vanitas, ματαιότης, & inconſtantia, , ἀστασία.

OBSERVANTIA, θεράπεια, eſt per quam homines aliqua dignitate antecedentes, cultu quodam & honore dignamur: ſeu, per quam honorantur perſonæ in digniori gradu conſtitutæ. Huic opponitur Deſpicientia, ὑπεροψία, quæ in animi quadam auerſione poſita eſt.

VERITAS, ἀλήθεια, eſt per quam immutata ea quæ ſunt, aut fuerunt, aut futura ſunt, dicuntur. Huic opponitur mendacium, ψευδολογία. Veritatis commendatio apud Philemona hæc eſt:

οὐκ ἔστιν οὔτε ζωγράφος, μὰ τοὺς θεοὺς, οὔτε ἀνδριαντοποιὸς, ὅστις ἂν πλάσαι κάλλος τοιοῦτον, οἷον ἡ ἀλήθει᾽ ἔχει.

Hoc eſt:

Non eſt aut pictor, per Deos, aut ſtatuarius, qui fingere poſſet pulcritudinem talem, qualem habet veritas.

IVS, τὸ δίκαιον, *nihil aliud eſt quàm quod vel natura, vel ciuitas, aut populus, aut gens, vel conſuetudo iubet. Diuiditur in ius naturale, gentium & ciuile.*

NATVRALE quod eſt commune omni nationi, eò quòd vbiq; inſtinctu naturæ habetur, non aliqua conſtitutione facta ab homine, ſed ab ipſo naturæ conditore: vt maris & fœminæ coniunctio, natorum educatio, liberorum ſucceſſio in bonis parentum.

IVS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

IVS gentium, eſt quo gentes humanæ vtuntur, hoc Deo, religioni, patriæ paremus.

IVS ciuile, eſt quando aliquid communi iuri vel additur vel detrahitur, hoc eſt, Cùm populus ſibi quaſi proprium ius ciuitatis facit. Hæc tria iuris genera tum demum approbanda ſunt, quando ex primis naturæ axiomatis fluxiſſe demonſtrantur.

ÆQVVM & BONVM, æquitas, ἐπιείκεια, hæc triplex eſt, Nam aut eſt congrua legis ad opus applicatio, in qua ſpectatur voluntas & mens legis, & non τὸ ἀκριβοδίκαιον, ſeu eſt temperatio ac emendatio iuris, quæ fit ex prudentia iudicis accommodantis ſe rationi cauſæ, & flectentis legem ad cauſam, non cauſam ad legem. Aut eſt rerum iuſta cõmutatio ſeruata æqualitate. Aut eſt iuxta pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

proportionem debitam, & officiorum condicionem, bonorum & præmiorum atq; etiam pœnarum diſtributio.

Hinc oriuntur iuſticiæ ſpecies, diſtributiua & commutatiua.

DISTRIBVTIVA iuſticia eſt perſonarum & officiorum ordinatio in omni vita publica & priuata. Hæc ſecundum propor-

tionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tionem Geometricam tribuit perſo-
nis apta officia. Vt enim Geometrica
proportio (quam Ariſtoteles διηρημέ-
νην, & Cicero deiunctam vocat) non
numerorũ interualla ſimpliciter con-
ſiderat, ſed æqualitatem proportio-
num rerum & perſonarum ſpectat:
Ita hæc diſtributiua iuſticia non in-
differenter iuxta perſonarum nume-
rum diſtribuit functiones, Sed per-
ſonarum & functionum proportio-
nem attendit, & tribuit perſonis ap-
tas functiones. Vt ædificaturus do-
mum non lignum quodlibet quod ca-
ſu offertur ſubſternit, vt ſit baſis do-
mus, Sed diligit ex magno aceruo
quod congruit: Ita in republica non
cuiuis munus magiſtratus imponi-
tur, ſed idoneo. Vbi hæc iuſticia non
ſeruatur, actum eſt de ſalute Reipu-
blicæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

IVSTICIA commutatiua, συναλλακτική, eſt ordinatio commutationis rerum in contractibus. Hæc ſecundum proportionem Arithmeticam ſeruat æqualitatem in commutatione rerum: in hac rerum æqualitas quæritur, perſonarum nulla facta collatione. Vt enim Arithmetica proportio numerorum, æqualia interualla conſiderat, exempli gratia, 3. 6. 9. 12. 15. hîc ſemper proximus à proximo diſtat ternario: Ita Iuſticia commutatiua citra perſonarum reſpectum ſimpliciter æqualitatem rerum quæ commutantur ſpectat, vt tantus ſit numerus emtoris quantus eſt venditoris, vt res emta & precium ſint æqualia. Sine hac iuſticia nulla domus, nulla ciuitas, nulla reſpublica ſtare poteſt.

Porrè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Porrò hæc commutatiua iuſticia accommodatur ad genus, hoc eſt, ad quamlibet rerum æſtimationem ſeu compenſationem, & non ſolùm vbi damnum & lucrum, ſed etiam vbi delictum & pœna æſtimantur. Vt in pœna talionis, homicidium nece punitur. Verùm interim diligenter obſeruandum eſt, quòd propter circumſtantias perſonarum & occaſionum, debeat iudex interdum proportionem Geometricam adhibere in conſilium, qua grauius punit ebrietatem in Senatore quàm in milite: Sic paterfamilias grauius puniet filium ſcortantem quàm famulum.

GLORIA, κλέος, eſt frequens de aliquo fama cum laude, vel, eſt illuſtris & peruagata multorum & magnorum virorum, vel in ſuos ciues, vel in patriam, vel in omne ge-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

nus hominum fama meritorum. Vel ſicut alibi definitur: Eſt conſentiens laus bonorum, incorrupta vox benè iudicantium de excellente virtute. Hæc virtuti reſonat & eius veluti imago exiſtit.

Huius fundamentum eſt virtus ſeu quælibet res præclarè geſta dignáque laude: vt Muſarum gloria carmen eſt teſte Heſiodo. Vbi autem fundamentum non ſolidum eſt, ſed fictum potius, inanis eſt gloria, vt militis apud Comicum, qua nihil iuxta Menandri ſententiam, eſt miſerius. Huius inanis gloriæ partes ſunt, iactantia, præſumtio, hypocriſis.

IACTANTIA, ἀλαζονεία, eſt inanis de ſe & ſtulta prædicatio, qua quis plura promittit quàm præſtare poteſt.

Præ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

PRÆSVMTIO, τόλμημα, eſt cùm quis ob facta ſua, quæ aliquam admirationem merentur, gloriam venatur immodico ſtudio.

HYPOCRISIS, cùm quis gloriam quærit ex eo quod non habet, cuius tamen veluti larua quædam foris apparet, vt ſi Hiſtrio aliquis ſuſtinens perſonam Herculis in fabula, mox Herculem aliquem ſe iactaret.

Porrò vt inanis gloriæ mater eſt ſuperbia & φιλαυτία: ita procreat inertes ſoboles, pertinaciam, diſcordiam, contentionem, inobedientiam & alia huius generis vitia.

DIGNITAS, ἀξιοπρέπεια, eſt alicuius honeſto & cultu, & honore, & verecundia, digna autoritas.

Huic opponitur indignitas, ἀναξία, *condicio vitæ obſcura.*

AMPLITVDO, τὸ πληροματικὸν, *aut potentiæ, aut maieſtatis, aut aliquarum copiarum magna abundantia. Huic opponitur ignobilitas & egena obſcuritas.*

AMICITIA, φιλία, *eſt voluntas erga aliquem rerum bonarum illius ipſius cauſa, quem diligit, cum eius pari voluntate. Huius proprium eſt retinere & alere beneuolentiam, beneficentiam &* συμπάθειαν, *qua cum afflicto pateris:* ἡ γὰρ συμπάθεια ἐστὶ πάθος τινὸς διὰ πάθος ἑτέρου.

Tria genera amicitiæ faciunt Philoſophi.

Primum & optimum dicunt eorum eſſe, quos virtus copulauit. Solida enim eſt ex ratione dilectio.

Secun-

Secundum & medium genus in gratiæ relatione est. Est enim hoc genus in mutua remuneratione poſitum, in tota vita admodum vtile, Nam communis est ex gratia amicitia.

Poſtremum & tertium genus ex familiari conſuetudine ortum habet. Hypodamus Pythagoreus admodum pulcrè amicitiæ genera tradit his verbis: ἃ μὲν δὴ ἐπιστήμας θεῶν, ἃ δὲ ἐκ παροχᾶς ἀνθρώπων, ἃ δὲ δὴ ἁδονᾶς ζώων.

Hoc est:

Alia quidem amicitia est ex ſcientia Deorum, alia ex largitione hominum, alia ex voluptate animalium. Et addit: Quòd prima ſit Philoſophi amicitia, media hominis, vltima animalis.

DE FORTITVDINE & eius partibus.

FORTITVDO, ἀνδρεία, eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, & laborum perpeſſio. Hæc iuſticiæ propugnatrix eſt, quæ finem conſeruationem humanæ ſocietatis ſeu defenſionem ornamentorũ omnium virtutum habet, aduerſus omnia vitia decer-

decertat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptatès, vt auaritiam fugiat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effœminat. Cicero hanc Stoicorum definitionem etiam probat: Fortitudo eſt virtus pugnans pro æquitate, atque ideò fortes & magnanimos habendos pronunciat, non qui faciunt, ſed qui propulſant iniuriam.

Eſt autem obſeruandum, quòd quemadmodum virtus à viro apud Latinos dicitur, teſte Cicerone, ita fortitudo apud Græcos à viro: propterea quòd viri propria maximè eſt fortitudo. Cuius munera duo ſunt maxima: mortis dolorisq́ contemtio. Vtendum eſt igitur, vt idem Cicero dicit, fortitudine, ſi virtutis compotes, vel potius ſi viri volumus eſſe. Quoniam à viris hæc virtus nomen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

eſt mutuata. Verſatur autem fortitudo inter duo extrema, audaciam & timiditatem.

AVDACIA, θάρσος, eſt inconſiderata cõfidentia res arduas aggrediendi. Hanc tamen Cicero interdum agnatam eſſe dicit fortitudini.

TIMIDITAS, δειλία, animi eſt anguſtia, qua quis præ animi paruitate formidat res arduas aggredi, hoc qui laborant vitio, effœminati appellantur.

Aduerſantur quoque fortitudini ignauia & nequitia. Ignauia, ῥαθυμία, eſt quæ, quod ratio aggredi fortiter ſuadet, diſſuadet.

NEQVITIA, ἀχρειότης, quæ non ſolùm fortitudini, Verum etiam omnibus opponitur virtutibus. Hæc à nihilo, id eſt, ſterilitate nominata eſt, vt quæ nihil recti aut boni,

ſed

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſed quicquid poteſt mali contumaciter facit. Atque ideo qui hac laborant, perditi appellantur, & indies in ſuam perniciem properant. Quibus opponuntur frugales, à fruge, hoc eſt, fertilitate dicti.

Partes ſubiectæ fortitudini ſunt, Magnificentia, Fidentia, Patientia, Perſeuerantia.

MAGNIFICENTIA, μεγαλοπρέπεια eſt rerum magnarum et excelſarum cum animi ampla quadam & ſplendida propoſitione, agitatio atq; adminiſtratio.

Hæc inter duo extrema verſatur, βαναυσίαν & paruificentiam.

ΒΑΝΑΥΣΙΑ ob animi paruitatem, ſeruilia et cõtemta artificia ſectatur.

PARVIFICENTIA, μικροπρέπεια, eſt paruitas animi & abiectio indigna viro.

Fiden-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

FIDENTIA, παῤῥησία eſt per quam magnis et honeſtis in rebus multùm ipſe animus in ſe fiduciæ certa cum ſpe collocauit. Seu, vt alibi Cicero definit: eſt firma animi confiſio.

Huic opponitur ab vna parte θάῤῥη, *ab altera diffidentia: quæ metu mali, quod videtur impendere, nihil audet aggredi.*

Patien-

PATIENTIA, ἀνεξικακία, eſt honeſtatis aut vtilitatis cauſa, rerum arduarum ac difficilium voluntaria ac diuturna perpeſsio. Huc placet adſcribere cauſas patientiæ ex primo faſtorum Ouidij, vbi Nicoſtrata filium Euandrum exulem ad patientiam hortatur his verbis:

Fortiter exilium ferre memento tuum.
Sic erat in fatis, nec te tua culpa fugauit,
Sed Deus, offenſo pulſus es urbe Deo.
Nec meriti pœnam pateris, ſed numinis iram.
Eſt aliquid magnis crimen abeſſe malis.
Conſcia mens, ut cuiq; ſua eſt, ita concipit intra
Pectora, pro facto ſpemq́; metumq́; ſuo.
Nec tamen ut primus mœres mala talia paſſus,
Obruit ingentes iſta procella uiros.
Paſſus idem eſt, Tyrijs qui quondã pulſus ab oris
Cadmus, in Aonia conſtitit exul humo.
Paſſus idem Tydeus, & idem Pagaſeus Iaſon,
Et quos prætereà longa referre mora eſt.
Omne ſolum forti patria eſt: ut piſcibus æquor,
Vt uolucri uacuo quicquid in orbe patet,
Nec fera tempeſtas toto tamen horret in anno,
Et tibi (crede mihi) tempora ueris erunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Hîc Poëta cauſas patientiæ enumerat: prouidentiam Dei, innocentiam, bonam conſcientiam, exempla, fortitudinem & ſpem melioris fortunæ. Porrò patientia verſatur inter extrema, impatientiam & indolentiam: Illa fugit omnem laborem & dolorem, Hæc omnem laboris & doloris ſenſum abijcit, græcè ἀπάθεια, vt illa φόβος generali nomine, quæ fortè proprium non habet, dicitur.

PERSEVERANTIA, καρτερία, eſt in ratione benè conſtituta, ſtabilis & perpetua permanſio. Verſatur autem inter duo extrema, pertinaciam & leuitatem.

PERTINACIA, αὐθάδεια, quæ ſanè deliberationi eſt inimica, nimis enim inſiſtit in ſuis perſuaſio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſuaſionibus. Oritur autem ex amore ſui & honorifica de ſe perſuaſione: quo vitio laborantes, ſibi nimis placent, & de ſuis elatius ſentiunt, et inde ferè ſunt ἰδιογνώμονες, nõ enim admittunt aliorũ iudicia & ſententias.

Æſchylus opponit αὐθάδειαν εὐβουλίᾳ, ita enim ait: μήδ᾽ αὐθάδειαν εὐβουλίᾳ ἀμείνον᾽ ἡγήσῃ ποτέ.

Hoc eſt.

Neq; peruicaciam vnquam exiſtimes meliorem prudenti deliberatione.

LEVITAS, κουφότης, qua quis nunc in hanc, nunc in illam temerè fertur ſententiam, non ſecùs atque pluma, quæ facilimè leuiſsima aura nunc huc nunc illuc impellitur.

DE TEMPERANTIA & eius partibus.

Tempe-

TEMPERANTIA, σωφροσύνη, eſt rationis in libidinem atq; in alios non rectos impetus, animi firma & moderata dominatio. Latinum nomen ſortita eſt à temperando, hoc eſt, moderando, videlicet, quòd affectus moderetur & actiones & geſtus, vt in eis quædam appareat ſuauitas & veluti iucunda quædam harmo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

harmonia. Græca appellatio σωφροσύνη, ſecundum Ariſtotelem dicitur, quaſi σώζουσα τὴν φρόνησιν, hoc eſt, conſeruatrix prudentiæ. Secundum Platonem, σωτηρία τῆς φρονήσεως, ſalus prudentiæ: Vtraque etymologia eodem pertinet, videlicet quòd temperantia faciat, vt ſalua ſit prudentia, hoc eſt, ne quid contra prudentiam, cuius regula eſt recta ratio, fiat: Et quoniam impetus animorum ſæpe inſurgunt contra hanc regulam, accedit temperantia, vt eos moderetur, ne quid fiat indecorè, & vt ſalua maneat prudentia. Huius laudes meritò ſunt plurimæ apud ſcriptores, de hac quidam Græcè dixit:

τῆς δὲ σωφροσύνης οὐδὲν τιμιώτερον ἄλλο.

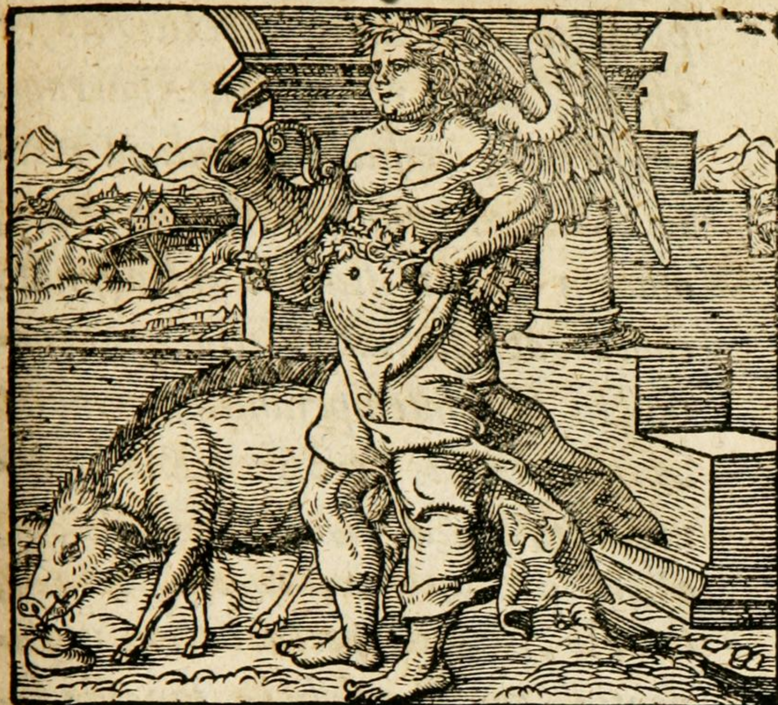
Hoc eſt: Temperantia, nihil preciosius, ſine enim hac cætera nullius ſunt precij. Quæ autem hac ſunt tem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

perata, dulciſsima & precioſiſsima ſunt. Menander temperantiam penu virtutis appellat, cùm ait, ταμίειον δ᾽ ἐστὶν ἀρετῆς ἡ σωφροσύνη. Xenophon eandem appellat, θεμέλιον σοφίας, fundamentum ſapientiæ. Et addit: Nihil mali in eo viro naſci poſſe, qui hoc iecerit fundamentum. Et quidam de ſeptem Græciæ ſapientibus ita monet: Sis in adoleſcentia temperans, in media ætate iuſtus, in ſenecta prudens, quò moriaris abſq; triſtitia. Cicero aſſerit temperantiam facere, vt rationem ſequamur, eandem dicit animis pacem adferre, & eos quaſi quadam concordia placare & lenire. Hæc inter extrema verſatur, intemperantiam & inſenſibilitatem.

INTEMPERANTIA, ἀκολασία, eſt effrenis quædam à tota mente & à recta ratione deflexio:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſic auerſa à præſcriptione rationis, vt nullo modo appetitiones animi nec regi, nec contineri queant. Græca appellatio, ἀκολασία dicitur ab α priuatiua particula, & κολάζω quod ſignificat frenare & temperare, Nam qui hoc vitio laborat, veluti frenis excuſſis quocunq; impetus animi ferũt, ruit. De hac Cicero. Quemadmodum tem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

perantia ſedat omnes appetitiones, & efficit, vt hæ rectæ rationi pareant, conſeruatq́ conſiderata iudicia mentis: Sic huic inimica intemperantia, omnem animi ſtatum inflammat, conturbat, incitat. Vitia quæ coniuncta ſunt intemperantiæ, enumerat Ariſtoteles his verbis: ἀκολασίαν comitantur ἀταξία, ἀναίδεια, ἀκοσμία, τρυφὴ, ῥαθυμία, ἀμέλεια, ὀλιγωρία, ἔκλυσις, hoc eſt, Ordinis perturbatio, impudentia, confuſio, deliciæ, ignauia, incuria, negligentia, diſſolutio. Idem affirmat, malum intemperantiæ, hydropi & tabi ſimile eſſe, propterea quòd cùm radices egerit, incurabile malum ſit.

INSENSIBILITAS, ἀναισθησία, ſtupor eſt, quo fit vt nullæ animi aut corporis cogitationes ſuboriantur. Qui hoc laborant vitio non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

non admodum multi reperiuntur. Vnde factum eſt, vt ait Ariſtoteles, vt ne nomen quidem habuerint. Appellentur autem ἀναίσθητοι, hoc eſt, omnis ſenſus expertes. Vox ἀναισθησίας in Philebo Platonis eſt, cùm inquit, anima eſt ἀπαθὴς motuum, corporis ἀναισθησίαν nominans.

Temperantiæ partes ſunt plures, vt ſunt: Verecundia, Honeſtas, Continentia, Sobrietas, Caſtitas, Pudicitia, Humilitas, Clementia ſiue Manſuetudo, Modeſtia, εὐταξία, decorum, αὐτάρκεια, moderatio.

VERECVNDIA, αἰδὼς, cùm modum ſeruat, virtutibus annumeratur, & virtutis tinctura quædam à Cicerone dicitur, & ab eodem cuſtos omnium virtutum appellatur, dedecus fugiens: Hæc maximè in virginibus & adoleſcentibus laudan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

da eſt, iuxta illud Plauti. Decet verecundum eſſe adoleſcentem. & de adoleſcente in Adelphis dicitur: Erubuit, ſalua res eſt. Pythagoras hoc de verecundia tradidit præceptum.

πρήξῃς δ' αἰσχρόν ποτε μήτε μετ' ἄλλου
μήτ' ἰδίῃ. πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν.

Verſatur autem hæc verecundia inter vicioſum pudorem & impudentiam. Vicioſus pudor δυσωπία eſt, immodicus pudor, atque ideò vicioſus & turpis.

IMPVDENTIA, ἀναίδεια vitium peſſimum, videlicet cùm quis perfricta fronte, & omni exhauſto pudore, quiduis audet. Hoc vitio laborantes, viri quidem κυνῶπες, mulieres verò κυνώπιδες ab Homero appellantur, vt qui canino aſpectu abſque omni verecundia præditi ſint. De hoc Menander in hunc modũ cõqueritur:

ὦ μεγίστη

ὦ μεγίστη τῶν θεῶν
νῦν οὖσ᾽ ἀναίδει᾽, εἰ θεὸν καλεῖν σε δεῖ,
δεῖ δὲ, τὸ κρατοῦν γὰρ νῦν νομίζεται θεός.
ἐφ᾽ ὅσον βαδίζεις; ἐφ᾽ ὅσον ἥξειν μοὶ δοκεῖς;

Hoc eſt: ô maxima Deorum,
Quæ nunc es impudentia, ſi Deum te vocare licet, Sed oportet. Nam quod imperat, pro Deo nunc habetur.
Quouſque progederis? quouſque peruentura mihi videris?

Idem.

κακὴ ἡ αἰδὼς ἔνθα γε ἀναιδὲς κρατεῖ,
Malus pudor vbi vincit impudentia. Pollux ait: canis oculum habere dicitur is, qui nimio plus impudens eſt, cui ſi etiam importunitatem adieceris, κυνομυῖαν *feceris: qua voce ſignificatur impudentiſſimus, in quo ſcilicet muſcæ & canis ingenium copulatum eſt.*

De hoc vitio ita ait Euripides:
ἡ μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποισιν νόσων ἡ ἀναίδεια,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Hoc eſt:

Omnium virtutum, quæ in hominibus ſunt, maximum eſt impudentia. Hanc Xenophon maximam ducem ad omnem turpitudinem eſſe teſtatur. De qua hæc Theognidis eſt querela:

ἤδη νῦν αἰδὼς μὲν ἐν ἀνθρώποισιν ὄλωλεν,
αὐτὰρ ἀναιδείη γαῖαν ἐπέρχεθ᾽ ὁμῶς.
Inter mortales perijt pudor omnis honeſtus,
Osq́; pudore uacans aſpicit omne ſolum.

HONESTAS, σεμνότης, hac cauetur, ne quid indecorè, effœminatè, libidinoſè & turpiter fiat cogiteturq́. Verùm hîc honeſtatem vocari eam, quæ à ſapientibus & bonis illud nomen meretur, meminerimus: non quæ in multitudine conſpicitur ficto nomine: αἰσχρὸν γὰρ κρίνειν τὰ καλὰ τῶν πολλῶν ψόφῳ. *Cicero: Cùm id, quod vtile videtur in amicitia, cũ eo, quod hone-*

honeſtum eſt, comparatur, iaceat vtilitatis ſpecies, valeat honeſtas. Idem: Honeſtate dirigenda vtilitas eſt. Idem: Illud honeſtum (quod ſæpè diximus) etiamſi in alio cernimus, tamen nos mouet, atq; illi, in quo id ineſſe videtur, amicos facit. Idem. In officio colendo ſita eſt honeſtas omnis, & in negligendo turpitudo. Opponitur ergo turpitudo honeſtati.

CONTINENTIA, ἐγκράτεια, eſt per quam cupiditas conſilij gubernatione regitur. Hæc enim maximè voluptates corporis, cibi & potus, & rerum venerearum moderatur. Continentiæ autem nomen ex eo eſt, quòd ita teneat cupiditates cibi potúſq; & rerum venerearum ſub imperio rationis, vt ab ijs ſe vinci minimè patiatur. Huc illud Pythagoræ præceptum:

κρατεῖν δ' εἰθίζεο τῶν δὲ,
γαστρὸς μὲν πρώτιστα, καὶ ὕπνου, λαγνείης τε, καὶ θυμοῦ. *Hoc eſt, imperare aſſueſce, ventri quidem primùm, ſomno, libidiniq́; et iræ. Et Anacharſis:* γλώσσης, γαστρὸς, αἰδοίων κρατεῖν, *Hoc eſt, Linguam, Ventrem, Venerem compeſce. Et Menander:* γαστρὸς πειρῶ πᾶσαν ἡνίαν κρατεῖν: *Hoc eſt: Conare omnem ventris habenam comprimere. Huc etiam Virgilij verſus aſſcribere placuit:*

Nec Veneris, nec tu uini capiaris amore:
Vno namq; modo uina Venusq́; nocent.

Et rurſus.

Compedibus Venerem, uinclis cōſtringe Lyæum,
Ne te muneribus lædat uterq; ſuis.
Vina ſitim ſedent, natis Venus alma creandis
Seruiat, hos fines tranſilijſſe nocet.

Sequamur itaq; Ciceronis conſilium, qui ait: tantum cibi & potionis adhibendum eſt, vt reficiantur vires, non opprimantur. Eſſe enim, vt alibi ait, oportebit, vt viuas, non viuere, vt edas.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Continentiæ opponitur incontinentia, ἀκράτεια, quæ eſt cùm aliquis non imperat voluptatibus: Sed ab illis ſuperatur, eiſq; ſe ſeruum facit.

SOBRIETAS, νηφαλιότης, ſpecialius nomen eſt quàm continentia. Eſt enim mediocritas potus, & opponitur ebrietati. Latinæ vocis ratio eſt, quòd dicatur ſobrietas, quaſi ſine ebrietate. Commoda ſobrietatis perpulcrè complectitur Horatius:

Accipe nunc uictus tenuis, quæ quantaq; ſecum
Adferat, in primis ualeas benè.

Idem.

Alter (ſcilicet ſobrius) ubi dicto citius curata ſopori
Membra dedit, uegetus præſcripta ad munia ſurgit.

Verùm ſobrietatis laudes aliunde rectius æſtimari non poſſunt, quàm ex ebrietatis turpitudine & incommodis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

modis. Menti, inquit Cicero, rectè vti non poſſumus multo cibo & potione completi. Et Poëta Græcus:
οἰνωθεὶς ἀνὴρ ἥσσων μοὺ ὀργῆς ἐστὶ, τοῦ δὲ νοῦ
κενὸς, φιλεῖ τε πολλὴν γλῶτταν ἐκχέας μά-
την ἄκων ἀκούειν, ἅπερ ἑκὼν εἶπεν κακῶς:

Hoc eſt.

Vinoſus vir ab ira quidem ſuperatur, mente verò eſt vacuus, ſoletq́; vbi multa verba effuderit temerè, inuitus audire quæ volens dixit. huc prouerbium, πολλάκις ἐν οἴνου κύμασι τὶς ναυαγεῖ. Hoc eſt: Plerumque in vini fluctibus aliquis naufragium facit.

Ariſtophanes vinum lac Veneris eſſe dicebat, his verbis: ἡδύς τε πίνειν οἶνος ἀφροδίτης γάλα, Suaue ad bibendum vinum, Veneris lac. Atque ideò Plato legem ſtatuit, ne quis guſtaret vinum ante completum 18. ætatis an-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tis annum. Deinde vſque ad 23. mediocriter guſtandum eſſe: Huius legis rationem addit hanc: οὐ γὰρ χρὴ πῦρ ὀχετεύειν, *hoc eſt, non oportet ignem ſuper ignem equitare. Sunt & hi verſus apud Clementem Alexan:*

οἶνος δ᾽ ὃς πυρὶ ἶσον ἔχει μένος, εὖτ᾽ ἂν ἐς ἄνδρας
ἔλθῃ: κυμαίνει δ᾽ οἷα λίβυσσαν ἅλα,
βορέης ἠὲ νότος, τὰ δὲ πάντα κεκρυμμένα φαίνει.

Et Auſonius.

Enſe cadunt multi, perimit ſed crapula plures,

Notetur & verſiculus Propertij:

Vino forma perit, uino corrumpitur ætas.

Huc & illud Menandri pertinet:

πολὺς γὰρ οἶνος πολλὰ ἁμαρτάνειν ποιεῖ.

Multum vinum multa facit peccare.

Et Latinus Poëta:

Et Venus in uinis, ignis in igne furit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

CASTITAS, ἁγνία, *eſt religioſa quædam mundities & puritas, qua & animus mundus ab impura libidine & corpus purum ſeruatur. Corporis munditiem ſine puritate animi etiam Ariſtoteles paruifecit: qui cùm videret Zenocratem mingentem & non admouentem manum* τῶν αἰδοίων, *ridens dixit,* χεῖρες μοῦ ἁγναί,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ἁγναὶ, φρὴν δ᾽ ἔχει μιάσματα: manus quidem caſta, ſed mens inquinata eſt. Neq; eſt tantùm in virginibus caſtitas de qua loquor, ſed etiam in coniugibus honeſtis: Vnde Horatius: Dos eſt magna parentum & metuens alterius viri certo fœdere caſtitas. Auſonius:

Quæ dos matronis pulcherrima? uita pudica.
Quæ caſta eſt? de qua mentiri fama ueretur.

Huic opponitur impuritas, ειλκηδονία.

Pudicitia, ἁγνία, eſt qua abſtinetur non ſolùm ab illicita Venere, verum etiam à ſignis Veneris. Non enim ſolummodo corpus caſtum eſſe oportet: verùm etiam oculos. Atque ideo pudicitia Romanis velata facie pingi ſculpiq́; ſolita eſt. Et apud alios teſtudini æquiparata, quòd pudicarum eſt ſeſe domi continere, & frequentia loca omnia declinare.

Oppo-

Opponitur pudicitiæ ἀσέλγεια, quæ externis ſignis libidinoſum animum teſtatur. Virgines igitur & mulieres, quæ nimio ornatui ſtudent, produnt animi libidinem. Quare Tibullus vetat, ne auro polluatur forma, ita enim ait:

Admonui quoties, auro ne pollue formam,
 Sæpe ſolent auro multa ſubeſſe mala.

Quidam admodum venuſtè κακοσπουδίαν muliebrem taxauit hoc dilemmate: Si pulchræ ſunt mulieres, ſufficit natura, non contendat ars contra naturam, hoc eſt, non litiget fucus cum veritate. Si turpes ſunt natura: id quod apponunt, magis deformitatem arguit. Oportuit igitur ſimplicitatem amplecti. Et meritò Apelles pictor reprehendit diſcipulum pingentem Helenam auro ornatam, ô adoleſcens, inquit, quia non

potuiſti pulcram pingere, diuitem feciſti.

HVMILITAS, ταπεινοφροσύνη, continet & refrenat motus audaces, ne plura nobis polliceamur quàm par eſt: De hac notentur hi Menandri verſus:

ἄνθρωπον ὄντα σεαυτὸν ἀναμίμνησκ᾽ ἀεί.
βούλου δὲ ἀρέσκειν πᾶσι, μὴ σεαυτῷ μόνον.
εἰ θνητὸς εἶ, βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει.
θνητὸς πεφυκὼς μὴ φρονῆς ὑπέρθεα.
ἐν δὲ εὐπροσηγόροισιν ἐστί τις χάρις.
ἴσος μὲν ἴσθι πᾶσι, κἂν προὔχῃς βίῳ.

Hoc eſt.

Hominem te eſſe fac ſemper memineris
Stude omnibus placere, non tibi ſoli.
Si mortalis es, optime, mortalia quoq; cogita.
Mortalis natus ne ſapias ſupra diuinum numen.
In comiter ſalutantibus ineſt quædam gratia.
Æquabilem te omnibus præſta, etiamſi uita excellas.

Ouidius itidem humilitatem commendat his verſibus.

Vſibus edocto ſi quicquam credis amico,
Viue tibi, & longè nomina magna fuge.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Viue tibi, quantumq́; potes, præluſtria uita,
Sæuum prælustri fulmen ab arce uenit.
Effugit hibernas demiſſa antenna procellas,
Lataq́; plus paruis uela timoris habent.
Aſpicis, ut ſumma cortex leuis innatat unda,
Cùm graue nexa ſimul retia mergat onus.

Et rurſus.

Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas?
Icarus immenſas nomine ſignat aquas?
Nempe quòd hic altè, demiſsius ille uolabat,
Nam pennas ambo non habuêre ſuas.
Crede mihi, benè qui latuit, bene uixit, & intra
Fortunam debet quiſq; manere ſuam.

Pulcrum exemplum proponit Auſonius in Agathocle Rege Syracuſano.

Fama eſt fictilibus cœnaſſe Agathoclea Regem,
Atq; abacum Samio ſæpè oneraſſe luto:
Quærenti cauſam, reſpondit, rex ego qui nunc,
Sicaniæ figulo ſum genitore ſatus.
Fortunam reuerenter habe, quicunq; repentè
Diues ab exili progrediere loco.

Propertius.

Alter remus aquas, alter tibi radat arenas,
Tutus eris, medio maxima turba mari eſt.

Huic

Huic opponitur ſuperbia, ὑπερηφανία: ſuperbia cæcum vitium eſt & peſsimum: facit enim, vt τὸ γνῶθι σεαυτὸν nemo videat, & multorum malorum cauſa, tandem ſibi ipſi perniciem affert. Contra hanc beſtiam, & Græci & Latini autores multa ſcripſerunt, è quorum monumentis pauca adſcribam.

Primo loco producamus Menandrum, qui ita ait:

ὦ τρισάθλιοι
ἅπαντες οἱ φυσῶντες ἐφ᾽ ἑαυτοῖς μέγα,
αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἴσασιν ἀνθρώπου φύσιν.

ó ter miſeri
Omnes inflati, qui de ſeſe magnificè ſentiunt, Ignorant enim illi hominis naturam.

Idem.

ἀλαζονίας οὔτις ἐκφεύγει δίκην.

Hoc eſt:

Arrogantiæ nemo effugiet pœnam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Idem.

ἐφ᾽ ᾧ φρονεῖς μέγιστον ἀπολεῖ τοῦτό σε.

Ob quod maximè ſuperbis, id te perſundabit.

Alius quidam Comicus græcus.

εἰ καὶ βαςιλεὺς πέφυκας, ὡς θνητὸς ἄκουσον,
ἂν μακρὰ πτύῃς, φλέγμα τῷ κρατῇ πορίσῳ,
ἂν εὐιματῇς, ταῦτα πρό σου προβάτιον εἶχεν,
ἂν χρυσοφορῇς, τοῦτο τύχης ἐστὶν ἔπαρμα,
ἂν πλούσιος ᾖς, τοῦτο χρόνου ἄδικος ἰσχὺς,
ἂν ἀλαζονῇς, τοῦτο ἀνοίας ἐστὶ φρύαγμα.

Hoc eſt:

Etſi Rex es, ut mortalis audito,
Si longum exerces, pituita id fit, qua nimia teneris.
Si ueſtem bonã geris, hanc antè geſtauit ouicula.
Si geris aurum, id fortunæ faſtus eſt,
Si diues es, id temporis iniuſta uis.
Si ſuperbis, id amentiæ fremitus eſt.

Hæc fœda beſtia ingratiſſima eſt virtutum comes, & quicquid attingit turpiter fœdat: iuxta verſus vulgares:

Si tibi copia, ſi ſapientia, formaq; detur,
Sola ſuperbia deſtruit omnia ſi comitetur.

Et

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Et Claudianus.

Inquinat egregios adiuncta ſuperbia mores.

Et rurſus.

quia ipſa ſuperbia longè
Diſceßit, uitium rebus ſolenne ſecundis,
Virtutumq; ingrata comes.

Seneca.

Dominare timidus, ſpiritus altos gere,
Sequitur ſuperbos ultor à tergo Deus.

Clementia ſiue manſuetudo, πρᾳό-της, eſt per quam animi temerè in odium alicuius concitati, comitate retinentur. De hac Cicero ita ait: Nihil eſt laudabilius, nihil magno ac præclaro viro dignius placabilitate atque clementia, quæ ita probanda, vt adhibeatur reipublicæ cauſa ſeueritas, ſine qua adminiſtrari ciuitas non poteſt. Et rurſus, omnibus eſt odio crudelitas, & amori pietas & clementia. Terentius: re ipſa com-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

peri nihil eſſe homini melius facilitate atq; clementia.

Ouidius.

Regia, crede mihi, res eſt ſuccurrere lapſis.

Idem libro 3. de triſtibus.

Quò quiſq; eſt maior, magis eſt placabilis iræ,
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis proſtraſſe leoni,
Pugna ſuum finem, cùm iacet hoſtis, habet.
At lupus & turpes inſtant morientibus urſi,
Et quæcunq; minor nobilitate fera eſt.

Hanc Claudianus commendat Honorio Conſuli his verbis:

Sis pius in primis. nam cùm uincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat clementia nobis.

Huius commoda idem recitat hiſce verſiculis:

Hæc & amicitias longo pòſt tempore firmat,
Manſuroq; adamante ligat, nec mobile mutat
Ingenium, paruo ſtrepitu, nec uincula noxæ
Diſſolui patitur, nec faſtidire priorem
Allicitur ueniente nouo, benefacta tenere,
Reſpuere offenſas facilis, pariterq; minoris

Officij magniq́; memor, ſuperare laborat:
Vtq́; hoſtes armis, meritis ſic uincit amicos.
Hæc fouet abſentes, hæc longè ſola remotis
Conſulit, hæc nullis auidam rumoribus aurem
Pandit, ut ignauum nunquàm læſura clientem
Inſidioſa tuos alienent murmura ſenſus.
Non uiuis annexus amor meminiſſe ſepultos
Deſinit, in prolem tranſcurrit gratia patrum.

Huic opponitur inclementia, ἀπήνεια, *crudelitas quædam & feritas aduerſus vel victos, vel ſubiectos ſeu reos.*

MODESTIA, κοσμιότης, *eſt per quam pudor honeſtus claram & ſtabilem comparat autoritatem. Hæc in opinione, ſermone, geſtu, actione, negotiorum ſeruat conuenientiam. Cum hac pugnat ſuperbia Thraſonica, vanitas ſeu iactantia, garrulitas, futilitas, ſcurrilitas, petulantia, obſcœnitas, item luxus & ineptiæ in veſtitu & multò maxi-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

mè curioſitas ſeu πολυπραγμοσύνη, de qua hic fertur verſiculus:

τῆς πολυπραγμοσύνης οὐδὲν χερεώτερον ἄλλο.

Hoc eſt, Curioſitate non eſt aliud peius malum.

Εὐταξία in agendis ſeruat ordinem, ſine quo nihil ſuaue, nihil gratum, nihil deniq; laudabile eſt. Huic opponitur ἀταξία.

Decorum, τὸ πρέπον cum εὐταξίᾳ cohæret, niſi quòd quemadmodum illa propriè eſt rerum, ita decorum eſt perſonarum, etſi differentia hæc non eſt perpetua. Huic opponitur indecorum, ἀπρέπεια.

Αὐτάρκεια eſt, per quam quis ſuis eſt contentus, nec aliunde deſiderat quicquam. Virtus ſanè rariſſima, ſed in primis laudanda. Hæc enim inimica eſt auariciæ, prodigalitati, luxui, ſuperbiæ, & multis alijs.

Mode-

Moderatio, μετριότης, ſuperiori ancillatur. Hæc enim facit, ne quis nimis exquiſita requirat. Qui ἀυτάρκης eſt, moderatur ita omnia, vt potius naturæ quàm libidini ſatisfaciat.

Hæc ſint breuiter dicta de quatuor virtutum generibus, earum partibus & officijs, quarum virtutum ſemina in nobis eſſe dicebant Stoici à natura indita, alijs maiora, alijs minora: ea præterea excoli, augeri, perfici, diſciplina, educatione, exercitatione affirmârunt: id quod me perſpicuè oſtendiſſe arbitror. Dixi quoque de oppoſitis vitijs, quò virtutum decus ex collatione magis cerneretur. Concluduntur autem hac demonſtratione.

Quicquid homini conuenit ſecundum rectam rationẽ, expetendum eſt, & quod cum ratione pugnat, fugiendum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Virtutes conueniunt, & vitia minimè: Ergo vt illæ expetendæ: ita hæc fugienda ſunt.

Maior eſt principium ſuprà declaratum. Minor colligitur ab enumeratione effectorum. Effecta enim virtutum conſeruant hominis ſtatum & dignitatem: Item Oeconomias & reſpublicas ſtabiliunt, cùm contraria his vitia, non ſolùm cum hominis dignitate pugnant, verumetiam domos atque reſpublicas, experientia teſte, euertunt.

Hîc meritò quæri poteſt, num omnia quæ concluduntur ex principijs legis naturæ, ſint neceſſaria néc-ne. Ad hanc quæſtionem reſpondeo: Omnia quidem neceſſaria eſſe, ſed alia in ſpecie, alia in genere. Concluſiones in ſpecie neceſſariæ & immotæ ſunt, quæ rectè extruuntur à

prin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

principijs, ita vt quicquid ſtatuitur ab vllo homine contra concluſiones rectè extructas, ſit contra legem naturæ. Lex fertur à Semiramide, vt cognati cognatas in vxores ducant, quod ideo fecit turpiſsima fœmina, vt ſui filij complexu frueretur, à quo & occiſa eſt. Qui iuxta hanc legem cognatas, vt matres, ſorores &c. duxerunt, nō ſunt excuſati lege tyrannica & impia, imò lege naturæ damnati ſunt, atque ideo quicquid vt honeſtum concluditur ex Axiomatis legis naturæ, honeſtum eſt, & quicquid vt turpe, perpetuò turpe cenſendum eſt. Aliæ concluſiones ſunt neceſſariæ in genere, non in ſpecie: Hæ mutari poſſunt in ſpecie, manente genere. huiuſmodi ſunt plurimæ imperatorum & principum leges, qui ſemper reſpiciunt ad incolumitatem rei-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

publicæ, et ad eam confirmandam ſuas leges ordinant. Sit exempli gratia hæc lex: Nemo peregrinus vallum vrbis conſcendat. Hæc lex in genere neceſſaria eſt, non in ſpecie: In genere, quatenus ad commune bonum facit, & ad conſeruandam reipublicæ incolumitatem: In ſpecie autem non eſt neceſſaria, quia hæc determinatio non directè concluditur ex axiomatis naturæ. Poterit quoq; incidere caſus, vt lex feratur, qua peregrinus obligetur ad conſcendendum vallum, quæ ſanè cum priori pugnat, ſed in ſpecie, & non in genere.

Addamus & aliud exemplum. lex aliquando fuit: Nemo vſuram vllam accipiat, hæc lex in genere neceſſaria eſt, non in ſpecie: in genere quidem, quatenus incolumitati reipublicæ ſeruit, & commoda eſt ciuibus: in ſpe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ctans, hoc eſt, incolumitatem reipublicæ, interdixit quod liberum erat, naturæ terminos tranſgreditur quiſquis hanc legem violat, & factum pronuncio iniuſtum natura, non quidem ἁπλῶς, ſed κατά τι, hoc eſt, ob finem quem natura ſpectat in actionibus pertinentibus ad conſeruandam incolumitatem ſocietatis humanæ.

Cæterùm quia malè & benè factorum teſtis & iudex eſt conſcientia, reſtat vt de ea nonnulla dicamus. Eſt ſanè mirandum opificium Dei in hominibus conſcientia, quæ iuxta prouerbium, inſtar mille teſtium eſt, hæc non ſolùm teſtatur de lege naturæ, quæ honeſta præcipit & illis contraria prohibet, quemadmodum hactenus à nobis explicatum eſt. Verumetiam nos quaſi ad tribunal Dei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſiſtit, alia accuſans, alia laudans, aliâs puniens, aliâs excuſans.

Etſi autem interdum conſcientia veluti ſopita deliteſcit: tamen aduerſis perinde atq; flagello crebrius excitatur, iuxta illud Sophocleum:

παθόντες ἂν ξυγγνοῖμεν ἡμαρτηκότες.

Hoc eſt:

Cùm affligimur conſcientia ſcelerum excitatur.

Et Lucretius.

Sed metus in uita pœnarum pro malefactis
Eſt inſignibus inſignis, ſcelerisq; luela
Carcer, & horribilis de ſaxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ.
Quæ tamen etſi abſunt, at mens ſibi conſcia facti
Præmetuens, adhibet ſtimulos, torretq; flagellis.

Et Pindarus in Pythijs:

ἐντὶ μὲν θνατῶν φρένες ὠκύτεραι
κέρδος αἰνῆσαι πρὸ δίκας δόλιον,
τραχεῖαν ἑρπόντων πρὸς ἐπίβδαν δ' ὁμῶς.

Hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Hoc eſt:

Interprete Philippo: Sunt hominum mentes velociores ad laudandum doloſum lucrum præ iuſticia, repentium tamen ad aſperum poſtfeſtum. Eſt autem ἐπίβδη, quam Philippus poſtfeſtum vocat, dies, qui ſequitur feſtum aliquod conuiuiorum, in quo homines ſe exhilararunt ac largius ſe potationibus dederunt. Hanc cum dicit aſperam fore, videlicet ex crapula, ſignificat futurum eſſe, vt qui malè fecerint, aliquando poſt factum conſcientia ſceleris torqueantur, & pœnas luant.

Vt autem adoleſcentes rectè admoneantur de hoc DEI opificio, omnium primum tenendum, quòd eius ſit in mente ſedes. In mente autem ſunt tria, quæ ad hanc rem faciunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Primo loco eſt intelligentia, quam vocant contemplantem, cuius officium in contemplatione ſitum eſt, atq; hæc illa melior pars animi eſt, quam Ariſtoteles dicit ſemper hortari ac prouocare ad meliora. In hac collocatur συντήρησις, ea quæ propoſitiones ſuppeditat. Nam cùm hæc συντήρησις ſit cuſtos ac conſeruatrix noticiarum, quæ nobis innatæ ſunt de rectè factis ac ſecus, attendit ſemper quid expediat, quídue non expediat. Atq; ea de cauſa ſuppeditare propoſitiones ſyllogiſmis practicis dicitur. Quales ſunt hæ: Honeſta facienda ſunt. Turpia non ſunt facienda. Sunt autem hæc duo prima axiomata, quæ de actionibus ex lege naturæ promit συντηρήσις, ex quibus poſtea plurimæ extruuntur hypotheſes, quæ præbent ſyllogiſmo practico propoſitiones: quales

multæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

multæ à nobis ſunt antea ex illis primis axiomatis extructæ.

Secundo loco in mente eſt intelligentia practica: cuius officium in actione poſitum eſt. In hac collocatur conſcientia: quæ aſſumtiones ſeruientes ſyllogiſmo practico ex actionum differentijs promit. σωτήρησις in Hectore hanc ſuppeditat propoſitionem: Honeſta ſunt facienda. Conſcientia promit hanc aſſumtionem: Defendere patriam, & pro ea fortiter mori eſt honeſtum. Σωτήρησις Oedipo hanc ſuggerit propoſitionem: Turpia facta ſunt vitanda, & peßima maximè vitanda. Conſcientia autem eius hanc depromſit aſſumtionem: Inceſtus cum matre concubitus & paricidium, turpißima ſunt facta. Atque ita in alijs actionibus σωτήρησις maiorem, cōſcientia mino-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

rem ſyllogiſmo practico ſuppeditat.

Tertio loco in mente eſt τὸ κριτή-ριον, Hoc eſt, Facultas iudicandi: Hæc eſt qua iudicat de factis, an ea laude aut pœna ſint digna. Honeſta facta, laude & præmio digna iudicat iuxta honeſtatis gradus: & contra turpia damnat, eáque ſupplicio digna pronunciat, iuxta turpitudinis gradus. Hoc ergo κριτήριον maiori propoſitioni, quam ſuppeditat συντήρησις, addit iudicium. Deinde conſcientia ſubſumit factum, de quo iudex in concluſione pronunciat, hoc pacto.

Συντήρησις adhibito κριτηρίῳ in Hectore hanc propoſitionem ſuppeditat: Honeſta facta ſunt digna laude.

Conſcientia ſubſumit: Defendere patriam & pro ea fortiter mori, eſt honeſtum factum.

τὸ κρι-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

τὸ κριτήριον ſeu iudex concludit: Ergo patriam defendere, & pro ea fortiter mori eſt dignum laude.

Et rurſus, συντήρησις adhibita facultate iudicandi in Oedipo hanc propoſitionem ſuppeditat: Turpiſsima facta grauiſsimis pœnis ſunt digna: Conſcientia eiuſdem ſubſumit: Inceſtus cum matre concubitus & paricidium turpiſsima ſunt facta. τὸ κριτήριον. Ergo inceſtus cum matre concubitus & paricidium digniſsima ſunt grauiſsimis pœnis.

Priorem Syllogiſmum in mente Hectoris ſequuta eſt lætitia, quæ ipſius animum in grauiſsimis periculis non parum leniebat, imò liberabat adeò, vt mori pro patria iam non pertimuerit. Nam cùm à vate Polydamante admoneretur, ne bellum contrà Græcos iniret, Reſpondit:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης, *Adeò præſtans ille heros conſcientia facti fretus, ſe aduerſus ærumnas in periculis pro defendenda patria ſuſceptis erexit. Nam cùm vates volatum auium ſignificare triſtem euentum nunciaret, Hector animoſè reſpondit: Siue dextrorſum aues ortum verſus, ſiue ſiniſtrorſum ad occaſum volent,* ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ, *Nos magni Iouis conſilio obedire ſtatuimus. Conſilium Iouis appellans impetum animi Heroicum, quo ad rem præclarè & honeſtè gerendam impellebatur. Neque enim putabat vllum tempus eſſe, quo ea, quæ ſunt honeſta, non ſint facienda, præſertim cùm ſalus patriæ agitur. Nam iuxta Euripidis ſententiam,* ὅ, τι καλὸν φίλον ἀεί, *quod honeſtum ſemper carum.*

Poſte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Poſteriorem ſyllogiſmum in mente Oedipi Regis Thebanorum, tantus conſequutus eſt dolor, quòd impatiens turpitudinis à ſe perpetratæ, ſibi ipſe præ dolore eruerit oculos.

Fuit quidem vir Heroicus Oedipus, qui etſi vatem Tireſiam inceſtas nuptias ipſi obijcientem contemſit facilè: Tamen ita vno teſte conſcientia victus eſt, quòd ſe & reum & perditum agnouerit. Verè enim Menander ait:

ὁ συνιστορῶν αὑτῷ τι, κἂν ᾖ θρασύτατος,
ἡ σύνεσις αὐτὸν δειλότατον εἶναι ποιεῖ.

Hoc eſt.

Qui ſibi aliquid conſcius eſt, etſi audaciſſimus, conſcientia tamen facit eum timidiſſimum. Variat ergo conſcientiæ qualitas pro factorum condicione. Rectè enim facta, vt in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Hectore, ſequitur bona conſcientia: turpia verò, vt in Oedipo, mala. De vtraque Plato elegantiſsimè diſſerit in primo de republica. Quando, inquit, aliquis vicinus morti videtur, inuadit ipſum ſubitò metus quidam & cura eorum, de quibus antea non cogitauit: & ſermones, qui feruntur de inferis, nempe, quòd eos, qui hîc alios læſerint, illic pœnas luere oporteat, hactenus quidem ridiculi & fabuloſi ſunt viſi, At tunc torquent animum ægrotantis, atqui ipſe ſiue ex ſenectutis infirmitate, ſiue aliunde inferis vicinior magis, quæ illic aguntur conſiderat, ſuſpicione itaque & metu plenus animo verſat ac penſitat, ſi quem læſerit. At ſi deprehenderit ſe multa iniuſtè feciſſe in vita, ex ſomnis, tanquàm pueri, crebrò excitatus metuit, ac mala

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

cum ſpe viuit. Verùm illi, qui ſibi nullius iniuſticiæ conſcius eſt, ἡδεῖα ἐλπὶς ἀεὶ πάρεσι καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος. quemadmodum & Pindarus ait. Et paulò pòſt: At ei, qui iuſtè & ſanctè vitam tranſegerit, dulcis quidem, cor nutriens & altrix ſenectutis, ſpes comes eſt. Et Pindarus in Nemeis nona Oda. ἐκ πόνων δ᾽ οἱ σὺν νεότατι γένωνται, σύν τε δίκᾳ τελέθει πρὸς γήρας αἰὼν ἁμέρα.

Hoc eſt:

Laboribus iuſtis in iuuentute fit ſenectuti placidum æuum.

Sophocles Tragicus ſcribit Oedipum excæcatum, ductu Antigonæ filiæ perueniſſe Athenas, atque illic in templo Erinnyum ſepultum. Qua fabula ſignificat eos, qui turpem vi-

xere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

xere vitam, tandem mala conſcientia morituros.

Sunt autem Erinnyes nihil aliud, quàm animi perturbationes ex mala conſcientia, quæ perpetuò comitantur turpia facta. atque ea de cauſa Erinnyes dicuntur μνήμονες, *id eſt, memores, quia nunquam obliuiſcuntur iuſtæ pœnæ ob ſcelera perpetrata, quæ etſi tardius infertur: tamen hoc ſemper agunt Erinnyes, vt cùm minimè expectatur, ſentiatur pœna.*

Dicitur autem Erinnys: ἀπὸ τῆς ἔριδος καὶ νοῦ, *quaſi lis & contentio animi, cuius meminit Virgilius lib. ſecundo Æneidos. Quò triſtis Erinnys, quò fremitus vocat. Hinc eſt, quòd quicunque grauia perpetrârunt ſcelera, etſi ad tempus ſecuritatem ſibi pollicentur: tamen vel minimo pericu-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

periculo propoſito turbantur: contrà, qui nullius mali ſibi ſunt conſcij, vel in ſummis periculis benè ſperant. Huc illud Menandri:

βροντῆς ἀκούσας μηδαμῶς πόῤῥω φύγῃς,
μηδὲν συνειδὼς αὐτὸς ἑαυτῷ.

Hoc eſt:

Qui tibi nullius mali es conſcius, non eſt quòd audito tonitru procul fugias.

De conſcientia Latini Poëtæ etiam memorabiles ſententias prodidere.

Ouidius in Faſtis:

Conſcia mens, ut cuiq; ſua eſt, ita concipit intra
Pectora, pro facto ſpemq; metumq; ſuo.

Poëta hîc pulchrè diſcernit inter conſcientiam, & eius effectum.

Conſcientiam, quam mentem conſciam vocat, intelligit eam facultatem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tem, quæ factum ad regulam accommodat, quod in aſſumtione ſyllogiſmi practici fit.

Eius effecta, ſpem & metum facit: Spem quidem, quæ futuri boni expectatio eſt, & ſequitur conſcientiam rectè factorum: Metum verò, qui futurum malum ſeu pœnam pertimeſcit. Hic enim malefactorum comitatur conſcientiam.

Horatius libro primo Epiſtolarum:

At pueri ludentes, rex eris, aiunt,
Si rectè facies. hic murus aheneus eſto,
Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.

Auſonius.

Quænam ſumma boni? mens quæ ſibi conſcia recti.

Ouidius rurſus:

Conſcia mens recti famæ mendacia ridet,
Sed nos in uitium credula turba ſumus.

Hîc

Hic etiam Poëta clarè diſcernit inter cauſam & effectum.

Idem primo libro de Ponto:

Eſtur ut occulta uitiata putredine nauis,
Æquoreos ſcopulos ut cauat unda ſalis:
Roditur ut ſcabra poſitum rubigine ferrum,
Conditus ut tineæ carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem ſtimuli, quàm uita relinquent,
Quiq; dolet, citius, quàm dolor ipſe, cadet.

Et Iuuenalis:

cur tamen hos tu
Euaſiſſe putes, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos? & ſurdo uerbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum.
Pœna autem uehemens & multò ſæuior illis,
Quas aut Cæditius grauis inuenit, aut Rhadamanthus,
Nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem.

Et

Et Lucanus.

Heu quantum miſero pœnæ mens conſcia donat.

Plautus in Milite:

At hoc me facinus miſerum macerat,
Meumq; cor corpuſq; cruciat.

Idem.

Nihil eſt miſerius, quàm animus
Sibi male conſcius.

Huiuſmodi gnomæ Poëtarum, de conſcientia bona & mala, ideo diligentius obſeruandæ & memoriæ mandandæ ſunt, vt illis admoniti caueamus nobis diligentius, ne noſtram conſcientiam vllo maculemus ſcelere, quæ vbi ſemel maculata fuerit, in dies magis magiſq; ſordeſcit. Meminerimus proinde dicti Senecæ: Nihil prodeſt incluſam habere conſcientiam, patemus Deo, nullus mendacio, nullus diſsimulationi locus eſt.

Hîc

John 17

Hîc meritò quæri poteſt, præſertim ab ignaris doctrinæ Eccleſiæ, qui fiat, quòd cùm hominis σωτήρησις ſuggerat ſemper quæ honeſta ſunt, & dehortetur à contrarijs, plures in vitia ferantur, faciantq́ ea contra animi conſilium, quorum poſtea eos pœnitere neceſſe eſt. Hîc alij alias adferunt cauſas, vt fieri ſolet in rebus obſcuris, quas breuiter commemorabo, etſi eas in principio attigi.

Quidam fatalem neceſsitatem, omnium motuum in hominibus cauſam eſſe ſtatuunt, & hanc adminiſtrari à tribus Parcis, & Furijs eas memori mente comitantibus. Sic enim interrogat chorus apud Æſchilum, τὶς οὖν ἀνάγκης ὀιακοστρόφος;

Hoc eſt:

Quis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Quis eſt ergo neceſſitatis gubernator? Reſpondet Prometheus: μοῖραι τρίμορφοι καὶ μνήμονες ἐρίννυες, *Parcæ triplices & memores Furiæ. Huic fatali neceſſitati etiam DEVM obnoxium eſſe ſtatuunt Stoici. Verùm cùm hæc opinio manifeſtè pugnet cum experientia & legibus diuinis & humanis, & ipſum DEVM ſeruum fati faciat, meritò explodenda deſtandáque eſt.*

Quidam, etſi DEVM eximunt à fati legibus, ipſum tamen omnium tùm bonorum tùm malorum autorem conſtituunt. Hunc dicunt duo mala hominibus, cùm vnum largiatur bonum, propinare: Vnde hoc Pindari dictum: ἒμ παρ' ἐσθλὸμ πήματα σὺν δύο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι: *Iuxta vnum bonum*

duo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

duo incommoda dij tribuunt hominibus. Huc pertinet illud Homericum de duobus dolijs in limine Iouis poſitis, quorum vnum bonis, alterum malis plenum eſſe dicitur: ex quibus Iupiter nunc bona nunc mala depromit hominibus. Pertinet huc etiam fabula Pandoræ apud Heſiodum. Verùm hanc opinionem falſiſſiſmam ipſe Homerus eleganter refellit Odyſſeæ primo, Qui dicit, homines ſibi ipſis mala acerſere proprijs ἀτασθαλίῃσιν, hoc eſt, propria ſtoliditate, vt Ægiſtus fecit, qui Agamemnonis abſentis vxorem ſtuprauit, non quidem à DEO, ſed à propria libidine impulſus. Rectè enim dictum eſt: Si Dij quid fecerint mali, non ſunt Dij: Et Plato in fine 2. de Repub: grauiſſimè inquit: Omni contentio-

ne pugnandum eſt, ne quis in ciuitate, quam benè regi volumus, vel dicat, vel audiat, ſeu ſenex, ſeu iuuenis, ſeu in poëmate, ſeu in alia narratione, Deum eſſe cauſam alicui malorum.

Et alibi dicit:

ὁ θεὸς αἴτιος μὲν ἐστὶ καλῶν, ἀναίτιος δὲ κακῶν.

Hoc eſt.

DEVS quidem autor eſt bonorum, non autem malorum.

Quidam Aten Deam ſuſcitare mala fingunt, quæ valida cùm ſit & velox, mitiores & moderatiores affectus percurrit. Verùm iſta fictio rectè intellecta aliud non ſignificat, quàm hominum temeritatem & incogitantiam eſſe malorum cauſam. Hæc temeritas Ate illa eſt, quæ

ſemper

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſemper homines lædit, vnde & nomen habet, quia ſemper ἀᾶται.

Sunt rurſus, qui fortunæ hominum mala ac bona adſcribunt, cùm in moribus, tùm in rebus alÿs: iuxta illud Poëtæ:

ὥσπερ κυαθίζουσα ἡμῖν ἐνίοθ' ἡ τύχη,
ἓν ἀγαθὸν ἐπιχέουσα τρί' ἐπαντλεῖ κακά.

Hoc eſt:

Fortuna eſt nobis veluti pincerna, quæ cùm vnum affundit bonum, tria mala iuxta haurit.

Omitto eorum ſententiam, qui ex aſtris pendêre & mores & euentus in hominibus exiſtimant, atque eorum, qui affirmant mores plerunque ſequi regionis naturam: Vnde Hippocrates ait, eos qui plagam Septentrionalem, Hoc eſt, Europam incolunt, aut etiam montana loca, agre-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

ſtibus eſſe moribus præditos. Aſiam autem cæteris regionibus longè clementiorem exiſtere, in eáque omnia multò meliora & blandiora naſci, Necnon mores hominum tùm mitiores, tùm ad agendum promtiores ob optimam Aſiatici cœli temperiem, haberi tamen illic magis imbelles homines quàm in Europa.

His proximè accedunt qui Phyſicam ἰδιοκρασίαν, in cauſa eſſe dicunt, quare alij virtutibus, alij vitijs magis ſunt addicti. Hos etſi nonnihil dicere fateor: tamen non ſatis. Non enim temperamentum ſufficiens cauſa eſt malarum actionum, Sed tantùm impulſiua quædam & inuitatrix partialis, quæ vinci poteſt rationis imperio.

Quidam, in quorum numero eſt Plato, Ariſtoteles, & Plutarchus,

&

& plerique ſummi Philoſophi, tribuunt educationi & primæ inſtitutioni, quòd alij probi, alij improbi ſint. Quemadmodum enim agri neglecti producunt inutiles herbas: ita hominum ingenia neglecta, malis moribus redduntur obnoxia, iuxta illum prouerbialem Horatij verſiculum:

Neglectis urenda filix innaſcitur agris.

Contrà, Vt cultus ager bonam frugem producit: Sic hominum ingenia culta ſuauiores mores reddunt. Quare rectè à Platone dictum eſt:

παιδείας κεφάλαιον ὀρθὴ τροφή.

Hac etiam de cauſa monet Plutarchus, arcendos eſſe pueros à malorum conſortio & conſuetudine. Huc & illud Pythagoræ ſymbolum pertinet:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

tinet: Ne guſtâris ea, quibus nigra eſt cauda, id eſt, ne familiaritatem cum ÿs habeas, qui ob morum integritatem tetri exiſtimantur.

Euripides in Medea τὸν θυμὸν autorem malorum eſſe dicit, ita enim ait in perſona Medeæ:

Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων:
ὅσπερ μεγίστων αἴτιος κακῶν βροτοῖς:

Hoc eſt:

Impetus animi mea conſilia vincit,
Qui maximorum autor malorum eſt
mortalibus.

Pindarus omnium rectiſſimè, etſi obſcurè, veram cauſam videtur diuinare, cùm inquit:

καὶ χάρματα ἀνθρώποισι προμαθέως αἰδὼς, ἐπὶ μὰν βαίνει τι καὶ λάθας ἀτέκμαρτον νέφος, καὶ παρέλκει πραγμάτων ὀρθὰν ὁδὸν γ᾽ ἔξω φρενῶν.

Prometheus adfert hominibus virtutem & lætitiam:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Sed tamen accedit obſcura nubes obliuionis,
Et rectam viam negotiorum aufert ex mentibus.

Hîc Poëta videtur ſignificare lapſum Adæ, quem multi per Prometheum ſignificari autumant: Huius enim lapſus vera cauſa eſt erratorum in vita & moribus, & quòd non tàm λόγῳ, quàm errantibus ἐπιθυμίαις obtemperent homines.

Cæterùm quia vocabulum conſcientia non ſemper propriè accipitur, quemadmodum iam à nobis expoſitum eſt, ſed interdum figuratè, placet hîc in fine nonnulla de varia vocabuli acceptione adijcere.

Interdum itaque conſcientia accipitur pro toto ſyllogiſmo practico

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

& motu cordis ſyllogiſmum practicum conſequente, idque per ſynecdochen, qua totum ſæpe partis nomen accipit.

Interdum propriè accipitur, pro ea facultate mentis, quæ aſſumtiones ſyllogiſmo practico ſuppeditat, & accommodat factum ad regulam.

Tertiò accipitur per metonymiam pro ipſa concluſione ſyllogiſmi practici, hoc eſt, pro iudicio mentis de facto, quemadmodum apud Paulum accipitur ad Rom. 2.

Poſtremò accipitur nonnunquam per metalepſin pro motu, qui excitatur in corde ex cogitatione ſyllogiſmi practici, hoc eſt, pro dolore vel lætitia comitante ſyllogiſmum practicum. Ratione huius acceptionis potiſſimum capit differen-

tias,

tias, ut hæc bona, illa mala dicatur conſcientia. Bona quidem, quia iucunda eſt actæ honeſtè vitæ recordatio, cum ſpe & expectatione læti euentus: Mala verò, quia eſt triſtis ac crucians turpiter actæ vitæ recordatio, coniuncta cum metu pœnæ impendentis.

Hîc videre eſt duas συζυγίας affectuum in hominibus, in vna συζυγίᾳ ſunt lætitia & ſpes, in altera ſunt ægritudo & metus: vtraque memoriæ beneficio conſeruatur, ſed habet alia alias cauſas. Honeſtè enim tranſacta vita lætitiam & ſpem copulat: At contrà turpiter acta vita eſt cauſa poſterioris συζυγίας, ægritudinis & metus. Vt ergo recordatio benè tranſactæ vitæ eſt læta, & habet ſpem iucundam de futuro: Ita recordatio malè tranſactæ vitæ

eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

eſt moleſta, & habet metum, qui eſt trepidatio mentis de futuro periculo. Hi affectus ſunt veluti quidam diuinitus hominibus dati teſtes, qui de lege naturæ teſtantur, eámque obſignant in cordibus hominum.

Hæc de lege naturæ annotaſſe ſatis eſt, vt aliquo modo indicarem igniculos quoſdam in hominibus adhuc reliquos eſſe, qui ſi excitarentur educatione bona & honeſtis exercitijs, magis conſpicerentur. Hi igniculi, hoc eſt, noticiæ naturales de rebus honeſtis & turpibus, ſunt fontes omnium legum honeſtarum, quas ad amuſsim Philoſophicam, quæ eſt demonſtratio, reuocare non erit laborioſum illi, qui ea quæ annotauimus rectè nouerit. Non enim ſolummodo monſtrauimus axiomata prima &

prin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

principia legis naturæ, quæ immota ſunt, & infallibilia, & quomodo ex illis κατὰ σύνθεσιν *extrui debeant hypotheſes: Verùm etiam indicauimus, quomodo per analyſin redeundum ſit ab infimis hypotheſibus ad principia, vt vel minimarum hypotheſium conſtet certitudo & veritas. Neque dubito, vtiliter lecturos eſſe ethicos Ariſtotelis & alios de moribus ſcriptos libros, qui hæc benè nouerint: vt interim taceam, tironibus Theologiæ et* [illegible] *morum*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Chriſti, vt & igniculos in natura magis accendat, & noſtras mentes vera ſua luce illuminet, & nobis det gratiam talem viuendi vitam, dum hîc commorandum eſt, vt hinc læti cum bona conſcientia, quando præco exitum clamauerit, migrare ad cœtum caſtiſſimorum ſpirituum & ſanctorum Dei, valeamus.

τέλος.

[illegible] conſpicerentur. Hi igniculi, hoc eſt, noticiæ naturales de rebus honeſtis & turpibus, ſunt fontes omnium legum honeſtarum, quas ad amuſſim Philoſophicam, quæ eſt demonſtratio, reuocare non erit laborioſum illi, qui ea quæ annotauimus rectè nouerit. Non enim ſolummodo monſtrauimus axiomata prima & prin-

RÆ.
natura ma-
mentes vera
nobis det gra-
tam, dum hic
hinc læti cum
ndo præco-exi-
igrare ad co-
m ſpiritu-
um Dei,
ius.

ntur. Hi igne-
naturales de re-
ius, ſunt fonte
arum, quas ad
um, quæ eſt do-
on erit laboru-
notauimus re-
n ſolummodo
ta prima &
prim-

Griffith Roberts

Griffith Parry
att Gatlaew
Machynlleth

16

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

191

8

B2
C1
K3
O7 & 8
Q7 half

Missing

K2v for initial

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 824 8° copy 3